

G 287 L

Dono clau
L. 100
C.

PARADOXUM
CHRISTIANUM;

LÆDI

NEMINEM,

ISI à S.E.I.P.S.O;

PHOT
BARTHOLOMÆO

FISEN,

Leodienſi, è Soc. JESU.

DD. Sodalibus, è quatuor
Academicis Facultatibus

Sub Titulo. ANONYMUS

B. MARIÆ V

In Cœlos assumptæ,

In Cæſareo, & Academico Soc.

JESU Collegio Viennæ Con-
gregatis

Pro XENIO OBLATUM.

Anno M. DCC. VIII.

VIENNÆ AUSTRIÆ,

Typis Annæ Franciscæ Voigtin, Viduæ.

1411

REVERENDISSIMO,
PERILLUSTRI,

ac

AMPLISSIMO DOMINO,
DOMINO

ERNESTO

Celeberrimæ Collegiatae
Ecclesiæ Canonicorum Regula-
rium Ordinis S. Augustini, ad

D. MARIAM Virginem
Claustro-Neoburgi

PRÆPOSITO

Vigilantissimo,

SS. Theologiæ Doctori, Sa-
cræ Cæsareæ Majestatis

CONSILIARIO,

DOMINO DOMINO

PRÆSULI

Ac

RECTORI

Suo Mariano Gratosissimo.

*Enue hoc gratitudinis si-
gnum Tibi Reverendissi-
me ac Amplissime Præ-
sul desert Cetus noster Par-
thenius, Paradoxum Chri-*

*stianum: Lædi neminem nisi à seiplo,
cujus veritas, si mens humana sui amo-
ris ponat caliginem, illustrius, quàm
Sol in meridie, eidem affulget. Verus re-
cti Arbiter cum sis, nihil præter æquum,
bonumque à se hoc in facto committi cæ-
tus noster Parthenius censebat, quod li-
bellus hic manus incurrerit, omnem qui
lapidem removeat, ut inoffenso pede ad
Te Reverendissime, ac Amplissime Præ-
sul gressum dirigat. Quod si fidem me-
reatur: Neminem lædi, nisi à seipso;
non facile Cætui nostro succensebis. Rectè
etiam Magnæ Matris Cultori Magno hoc
Devotionis in Te nostræ pignus desertur:
Magno Cultori dixi, an non magnus es,
qui nihil magnum æstimas, quod virtute
cælo est minus? qui rebus maximis*

præes, & de quo veluti Oraculo consilia
promuntur? qui eâdem, quæ singularis
astrorum Principis prerogativa est, om-
nium luminum secundam virtutem sui
splendoris Majestate circumscribere, reli-
quorumque siderum lucem in se uno colligere;
& hereditario quoque jure
per omnes Cætus nostri Clientes virtu-
tibus radios in Te uno colligere videris?
Quare non potes libellum hunc tuo
Nomini inscriptum, hoc enim Tua vir-
tutum excellentia, ardentis in DEUM,
Deique Matrem Charitatis magnitudo ef-
flagitarunt. Non aspernaberis itaque
Reverendissime, ac Amplissime Præsul
hunc pietatis parvum illum quidem, sed
maximi tamen affectus indicem, quò ad
aras honoris Tui in æternum observantiæ
sue pignus libellum hunc affigit, & Ma-
riano hoc fultus præsidio audentior sese si-
stit obtutui.

Reverendissimi Perillustri,
ac Amplissimi Præsulis ac
Rectoris sui Parthenii

Sub Titulo gloriosè in
Cœlos assumptæ Magnæ
Matris Sodalitas.

PRÆLOQUIUM.

REm adham agis ; dictamque
centies a-nuo dictam ^{oppones}
mibi quæpiam. Chrysosto-
mum enim de hoc ipso argu-
mento gravissimè disputantem quis non vi-
dit ? Istud equidem haud ignoro : cujus
causâ si tacendum sit , nemini profectò
fas unquam fuerit loqui. Aut falsum il-
lud est : Nihil dictum, quod non dictum
sit priùs. At verò certum est , Ecclesiaste
sic affirmante : Nihil sub sole novum.
Nec valet quisquam dicere : Ecce hoc
recens est. Jam enim præcessit in sæ-
culis , quæ fuerunt ante nos. Et ta-
men jam inde à primis temporibus, eodem
teste, faciendi plures libros nullus est
finis. Nec id abs re judicârunt viri sa-
pientissimi ad usque nostram hanc æta-
tem. Miraris illam tantorum hominum
diligentiam, quam quidem supervacaneam
appellas ? Sed mirantur illi, deplorant , at-
que aded corrigere connituntur istam tuam
oscitantiam ; qui gravissimis sententiis ,
testimoniis que , ac exemplis confirmatam

PRÆLOQUIUM.

*toties salutarem disciplinam, necdum in
 animum induxisti tuum, in actum nec-
 dum eduxisti. Atqui donec feceris, non
 cessabunt illi typographica præla sanctiori-
 bus suis commentariis deterere. Et si sua
 spe dejeceris, suum nibilo minus à DEO
 præmium ferent. Nónne infirmum me-
 dicinæ, et abundumque stomachum ci-
 borum varietate, vel apparatu condimen-
 torum provocant; ut qui hunc fortasse re-
 jicit, illo saltem, aut isto capiatur cibo:
 aut è singulis aliquid delibando, ex omni-
 bus accipiat, quod satís sit ad victum?
 Ita & hostis pertinaciam frangit, ac de-
 bellat sapiens Imperator, nunc insidiis,
 post aperto Marte: instat modò, & ur-
 get, modò cedit; in latera mox fertur,
 tum terga premit; invehitur nunc in fron-
 tem; dum certam denique victoriam ex-
 torqueat. Audeo igitur & ego: neque
 hastam mihi projiciendam arbitror, quam-
 quam post fortissimorum Imperatorum co-
 natus subinde irritos. Non quod mihi
 plus roboris esse credam. Sæpè ignavi Ther-
 sitæ manu victus est, qui vim, & ferrum
 Achillis effugerat. Evangelicæ Philoso-
 phicæ præstantiam quis non suspicit, & ve-
 neratur? A Christo, ipso Divinæ sapien-
 tiæ fonte profluxisse scimus. Pleròsque
 tamen, postquam sæpè, diuque sacrosan-
 ctos*

PRÆLOQUIUM.

Hos codices pervolutârint, in densis ignorantia, scelerumque tenebris hæsisse comperimus; qui in clarissimam postea lucem evaserunt, educti ratiocinationibus, ab Evangelicâ quidem Scripturâ petitis, sed quas mortales nescio qui homines concepissent suo modo, litterisque consignassent, aut sua dictione protulissent ad concionem. Quamobrem ut ego quidem S. Joannem Chrysostomum eloquentiâ, sapientiâ, sanctitate præstantissimum, & Orientalis Ecclesiæ decus, præsidiumque longè firmissimum amavi semper, semper suspexi; quod in quacunque arte tironibus permittitur, vestigiis ejus legendis me jure nemo arcebit. Aurê ille eloquentiâ, fortitudinêque verè Christianâ commentarium scripsit, quo Lædi neminem, nisi à seipso, sapienter, ut solet, probat. De quo quid dicam? Baronium audi. Opus hujusmodi est, (inquit,) ut ipsum solum satîs esse possit ad absolutissimum philosophum efformandum: novissimus tanti Patris partus, quem dolore conceptum, morte etiam nobili consecravit. Unde eum jure quis appellet Benoni, filium nempe doloris: sed ipse Benjamin magis propriè dicendum putavit, videlicet dexteræ filium: utpote qui efficacissimus sit, quem-

PRÆLOQUIUM.

quemlibet afflictionum abyſſo ſubmerſum conſolatione erigere, atque ſpiritu-
tuali lætitiâ ſuper cœlos efferre : ac
proinde digniſſimus, qui ſemper præ
manibus habeatur, utpote dulciſſima
tanti patris ultima verba. *Eximium*
illum ducem quemadmodum vitâ, cur non
ſtulo ſequi non modò liceat, ſed ſtulo mihi
glorioſam ſit? Eodem, quo ille, argumento
hanc diſputationem inſtituo. Sed quod
oratione continua ille, hoc ego concisâ in-
terrogatis, ſtulo reſponſis conabor : ut quos
diſtinctionis gravitas non ceperit, illis forſitan
(ſi Deus adſpiraverit) colloctionis facili-
tate perſuadeam. Inter duos colloctionem
facio. Qui docet, quòd virum animi ro-
bore invictum præferat, ANICETUM
appello : ANANDRUM alterum, quia
puſillum animum, ac imbecillem oſtendit.
Si pretium operæ retulero, (quod equidem
Deum Opt: Max: precor) hoc mihi, meoque
merito libens ſumam, quod pharmaco-
pœjo tribui ſolet, qui de medici alicujus
præſtantiſſimi præſcripto medicamentum
egroto composuit : reſtitutæ verò valetudi-
nis gloriam uni poſt Deum Chryſo-
ſtomo relinquam.

PARADOXUM
CHRISTIANUM
LÆDI NEMINEM,
NISI A SEIPSO.
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Ingressus in disputationem.

ANANDER. Quæ famâ accepimus, & dudum deplo-
ravimus mala per omnem,
quâ latè patet, Germaniam
grassantia; ecce spectamus, mi Ani-
cete, imò sentimus in intimis Belgicæ
nostræ visceribus. O temporum cala-
mitates ineluctabiles! O Patria! quam
te video? Et ut ne viderem funestis il-
lis casibus colluctantem, quàm acce-
ptum foret exilium quodcumque!
ANICETUS. Quid ais, Anander?
Illâne tua est in patriam charitas?
ANANDER. Illa verò est, quæ mor-
tem

tem mihi suavem, & omni vitâ optabiliorem efficit. A N I C E T U S. Toto aberras cœlo : non est ista in patriam charitas. Immodicum tui ipsius amorem veriùs indigitaveris ; aut certè animi turpem dejectionem ; quâ horres aliquid cum patria, & pro patria pati : ac ne patiaris, extra patriam fugere velles ; atque adeò extra vitam. Fortem profectò virum, amantémque patriæ ! Nonne illam deferis, tuóque destituis auxilio, quando fugis è vita : tibi verò consultum arbitraris, quia te collocas extra teli jactum ? Non tuam à te mortem patria flagitat : suos enim mavult & vivere cives, & florere ; quorum opibus, fortitudinéque defendatur. Illam porrò si, ut debes, amas ; & malis undique premi intelligis : te collige, sta in gradu, intrepidè tuere, quam dulcem appellas matrem : &, si rei gravitas exigit, nec patriæ aliter incolumitatem speras, tum demum fortiter occumbe. A N A N D E R. De defensione tum cogitandum, expediendum arma, quando mali vis superari, aut certè sustentari potest. Verùm superandi, vel sustentandi quæ spes esse possit ? quis ad repugnandum fit animus, quando tot undique cingunt ma-

lorum

lorum omnium phalanges? tot incur-
runt tela dirum interitum minitancia?
Quà patet animus, quà corpus, ferrum
in intima viscera recipimus. ANIC.
Rectè locutus es, quum dixisti Recipi-
mus. At sapientiozem te sanè vellem.
Cur enim recipis? ANANDER. In istis
me malis rides? Aut verò desipis,
Anicete? Validum, & aciei firmissimæ
telum intorquetur in me balistâ. Quæ-
ris, cur recipiam? Vel si è chalybe fi-
ctum me opineris; illæsus à tantâ vi
non permanebo. Nisi illis me lavisse
aquis existimas, quibus Achillem à
matre cecinerunt olim immersum Poë-
tæ, ut ne ullo violari ferro posset. Ve-
rùm apage fabellas istas. Tu serium
loquere. Censes à tantâ vi posse non
lædi? ANICETUS. Imò nec tangi.
ANAND. Prodigia narras: sed ex il-
lis (ut quidem suspicor) petita Philo-
sophorum scholis, qui à malleo quan-
tacumque vi incusso tangi numquam
incudem contendunt. Parem apud me
fidem utrumque inveniet. ANICET.
Philosophicum hoc placitum è Physi-
cis probato, cui allubuerit. Ethicæ
ego libentiùs amplector: ut quæ com-
ponendis moribus apta, majus creet
Bonum; eoque laudem mereatur ma-

jorem. Hæc illa porrò est unica, quæ Divinum, & impenetrabile tibi scutum fabricabit; quo tectus immissa undecumque tela contemnas: & illa omnia, quæ vulgus appellat Mala, nullum infligant vulnus, si quidem volueris. ANAND. Quem me Heroa, vel semideum fingis, Anicete? Nec enim, opinor, homo unus vivit, qualem depingis, Atlantem nescio quem, aut succenturiatum illi Herculem: columnas cœli nimirum inconcussas:

*Quos, si fractus illabatur orbis,
Impavidos feriant ruinae.*

ANIC. Mitte cum semideis fabulas. Loquor ego seria: homines loquor. ANAND. Homines, ais? Ex quo quæsitos orbe; obsecro? nam hic tales minimè producit. Thomæ Mori fortassis Utopiam oberrâris aliquando, in qua hujusmodi homines inveneris. ANICET. Mentem meam necdum perspicis. Aperui tamen. Animum adverte.

CAPUT II.

*Ladi est Malo affici. Malum non esse
aio, quod vulgus appellat.*

SI quibus te confodi telis deploras, ea non esse verè Mala demonstravero, quam-

quamquam ita vulgus hominum loquatur, nōne illis te numquam lædi posse probavero? Quid enim est lædi? *Malo*, inquires, *Aliquo affici*. *Aliquod pati Malum*. Teneris, bone vir. Tantum id certum, & in confesso habe: Lædi nihil esse, nisi *Malo affici*. Ex eo quippè relinquitur, minimè tum lædi te, quoties irruunt in te cateruæ etiam innumeræ eorum, quæ Mala tu quidem cum imperitâ multitudine nuncupas; at revera non sunt. ANAND. In novas me, aut veriùs ipsum te con-jicis tenebras, primis illis densiores; qui sincerâ te unum luce frui opinaris, cœcutire cæteros in obscura caligine. Sed tuum sentire tibi liberum esto: mihi meum cum tota mortalium multitudine, quam vocas imperitam; quotidiano tamen fateri debes doctam ex-perimento: quo tu destitutus, sophi-isticis nescio quibus dumtaxat inniteris conclusunculis. Aut certè (quod sapientiaæ tuæ magis est consentaneum) missas facito captiosas istas argumenta-tiones, quæ vanis verborum ambagi-bus veritatem involuentes, in opinio-num avia, nullisque trita hominum vestigiis seducunt. Mecum, imò cum universo hominum genere vide, cer-taque

tâque judicii lance perpende, quâ demum ratione in Malis reponi non debeant, quæ passim appellamus Mala: appellamus, inquam, unâ omnium consensione, quæ Mala esse sentimus. Quis verò neget, cui sanæ mentis auxillum sit? Facto veluti censu, partem illorum aliquam produco; quo singulis aliquo modo lustratis ad te redeas; aur certè ad nos, in sanio rem sententiam. Publicas patriæ calamitates, quibus ubique gentium omnes indolere solent, in Malis quis non reponet? Ab his exordior, quòd illas primùm fueris aggressus. De adversantis fortunæ casibus, & iniquitate quid censes? Paupertas, morbi, orbitas, charo-rumque amissio, Malum tibi non videtur? Sed invidiam, odiùmque ab inimicis; illorum verò, quos amicis annumerabamus, defectionem, & perfidiam quàm ægrè sustinemus? Quid? Bonisne accensebis infamiam, calumnias, accusationes, condemnationes? Tum quàm ille ab humano alienus, qui in vinctis, exilio, tormentis, servitute, ipsâ denique morte, Mali nihil sentiat, aut sentire nihil asseveret? Quid post hæc, Anicete? Perges ista in Malis non reponere? aut forsitan etiam

Bo-

Bonis accensere ? ANIC. Pergam : nec enim audio , quod me sententiâ dimovere debeat. Numquam ego asserui multitudinis illam esse mentem : nedum eam tantâ frui tranquillitate. Contendo tantum ego , ita se rem habere, Contrarium tu conficere putas, quando sentientem , & viventem aliter producis multitudinem. An quia pedalem esse solem existimant imperiti , tu pedalem esse fateri debeas ? An qui oblatrat lunæ canis, splendorem detrahit ? Non quid experiantur imperiti : sed quid vero , quid rectæ rationi consentaneum sit , affirmavi. Non, quam agant homines vitam , demonstravi ; sed quam agere possint. Scio ; illam , de qua mihi sermo fuit , animi tranquillitatem pauci consequuntur : contrâ longè plurimi suos miserè dies trahunt , innumeris obruti Malis. Sed meâ nihil interest : ipsi quippè voluerunt. Ego verò *Lædi Neminem* numquam affirmavi ; sed eum dumtaxat , qui vellet. Si voles , in illa animi tranquillitate securus conquiesces ; quia nulla sunt, quæ sic animò affectum lædere valeant, Mala. Quas eorum contrâ jam recensuisti copias , cō visus es ostentare consiliô , ut ad pugnam

eliceret. Gaudeo. Congressum desiderabam; non tam ut victoriæ gloriâ fruerer, (quod vanum esset, atque studiorum nostrorum indignum gravitate) quàm ut tu meliorum rationum robore victus, tyrannos illos timere dediscas: discas vincere, à quibus mali nihil infligi queat, nisi volueris. ANAND. Quemadmodum de palma certus, ita loqueris. Cave, ante victoriam epinicion canas, & triumphes. Nam ut maximè cupiam illo me collocari statu, quem jubes sperare: tam altum est, quod doces, & supra sensus nostros, ut non facilè persuaseris. Cæterùm age: si vicero, gaudebo te deductum ad æquitatem: sin autem; gravissima liberabor tyrannide: & lubens tibi, meritòque civicam debebo.

CAPUT III.

*Definitio Malum: & in Morale partior,
ac Naturale.*

ANICETUS. Primùm omnium, ne curramus in incertum, aut cæco ictu Andabatarum more decertemus, cavendum nobis est, ne sermonis ambiguitate abeamus in diversa singuli. Disputare ergo constituimus, *lædine possit*

possit ab alio quispiam, quàm à seipso. Et jam convenit inter nos, lædi nihil aliud esse, quàm affici malô aliquô. Modò quærendum venit, quid Malum esse dicamus. In quo quidem totius disceptationis cardo vertitur. Quando enim jam affirmabam non esse Mala, quæ Mala hominum vulgus appellat; in nasum eo dicto bilem tibi concivi: & ad pugnam stetisti mox in pedes. ANAND. Et verò stabo, donec validioribus rationibus dejeceris, aut dederis manus, meis ipse victus. ANIC. Audi ergo, quàm valida sint causæ meæ firmamenta.

§. I.

Morale est omninò ingens. Sed nisi à voluntate nostrâ non est.

ID ego, mecúmque universa Philosophorum schola Bonum esse statuimus, quod sui Gratia expetunt omnes, sequunturque. Illud autem dicimus Malum, quod sui item causa dignum est odiô, fugâve. Opponitur enim alterum alteri: sæpiusque definitur aliud omninò nihil esse Malum, quàm boni Privatio. In geminas ambo æquæ partes scinduntur: spectat ad Naturam altera, altera ad Mores. Morale malum id esse ajo,

quod honesto, quod rectæ rationi, hoc est, DEO repugnat. Audi, bone vir, & memori mente repone effatum, horrendum sanè, & omni potentiùs fulmine mortalium animos percellens; sed quod unum animo altè insculptum, omne procul Malum averruncabit, omnem accerset beatitatem, etiam post extremum diem perennaturam. Peccatum (quod unicum in hac Mali parte reponendum est) Deo, summo, & interminato hominis Bono contrarium est; ab illo hominem, atque in vicem ab homine DEUM avertit. Quo quid horribiliùs? quid magis extimescendum? quid totâ mentis aversione magis execrandum? Hoc velut ferali turbine miseri mortales implexi, è felicissimo omnis Boni fastigio, in altissimam funestarum calamitatum, & diritatum omnium voraginem præcipitantur. Vulnus id esse, & verò longè atrocissimum quis nescit? Et, ô Numinis incredibilem bonitatem! *Nemo nisi à seipso, & certa sua voluntate leditur.* Nullum quippè nisi voluntatis esse peccatum, unâ Theologorum omnium consensione certissimum est. Et tamen quis crederet, nisi heu! quotidiani casus, & coaceruatæ pereuntium

stra-

strages fidem facerent? quis, inquam, crederet hominem, cui vel tenuissima rationis scintilla luceat, infami rei nescio cujus desiderio abreptum, non aliena vi, aut impulsione, sed sponte sua, telô illo transverberari? Quo voluptatule uni serviatur, aut dignitatis aliqujus teneatur inanis bullâ: quo vilis metalli fulgor claudatur arcâ: quo animo præferuidâ irâ, vel alia perturbatione æstuanti fiat fatis; negligitur, abjicitur, ridetur cogitatio, & certa spes æterni Boni cum felicitate absolutissima tenendi. Ruitur apertis oculis, animo gestienti in horrendum omnis infelicitatis nullo unquam sæculo exhauriendæ barathrum. O hominum mentes insanas, furiatas! DEUS, malum averte: cœcis mortalibus lucem affunde.

§. 2.

Natura Malum quid sit.

Alteram Mali partem, quam Naturæ diximus appellari posse, eam esse volunt, quæ integritati naturæ, incolumitatique adversatur. Hanc qui negare voluerit, sensibus nostris fidem abrogare videbitur. Nam ferrô fauciari membra, disseccari, laniari, flammis

mis ustulari, & prorsus absumi, aliisque obijci tormentis cum immani dolore, quis ambigat? Eâ causâ naturæ ipsius quodam impetu, quando æstua-
mus irâ, ferimur ad vim illi facien-
dam, à quo accepisse credimus inju-
riam: non Bono sanè aliquo affecturi;
Malum quippè meditamur, & volu-
mus. Nonne flagitiosis hominibus ju-
dicum sententiâ poenæ pro meritis in
punctionem infliguntur? Animantes
ipsæ brutæ, si quando efferbuerint,
iram effundunt dentibus, unguibus,
cornibus, calcibus, & aliis, quæ natu-
ra dedit, armis. Quidpiam ergo na-
turæ contrarium, quod Malum dici-
tur, illis, & aliis hujuscemodi mille
nocendi artibus, quis neget inferri qui-
bus structam aciem tuam modò mihi
opponebas? ANAND. Opposui sanè:
verùm reducam in castra, ut quidem
opinor. Nec enim acies instruenda,
ubi dimicandum non est; nec opus est
dimicatione, ubi vel pax componitur,
vel offertur ultrò victoria. Tuâ ecce
id sponte fateris, pro quo viribus om-
nibus mihi putabam esse contendend-
um. ANIC. Receptui ne præprope-
rè canito. Sentires esse certandum, ni-
si dicentem interpellâsses. Nunc pro-
sequor.

CAPUT IV.

Malum esse homini pernego quod Naturæ dicitur : & evinco tribus rationibus.

Prima esto petita ex ultimo hominis fine , ac Bono.

Boni privationem esse Malum si rectè statuimus ; neque tibi fas esse credidisti dubitare ; Malum homini non esse , quod Naturæ appellant , fatearis necesse est. Nam opibus, gloriâ, viribus, voluptatibus, formâ, & aliis istiuscemodi frui bonum est, & beatum; si miserum esse vis illis carere. At in Bonis ea reponere, atque in illis tuam hominis constituere felicitatem non erubesceres? Generosius profectò quondam Alexander. Dario duobus præliis ejus virtutem experto, atque ideò partem regni Tauro tenus, & filiam in matrimonium cum decies centenis talentum millibus pollicente, cum Parmenion dixisset, se, si Alexander esset, usurum eâ conditione : respondit Alexander : Et ego uterer, si Parmenion essem. Regem se meminerat, non negotiatorem. Hominem tu, non pecudem te memento : atque adeo gravem contemne, & scædam corporis molem,

telluris inutile pondus, & portionem
tui viliores; quæ etiam ad indigna
mentem abjicit. Ad majora te natum
non nescis. Potiore tui parte in cœ-
lum, & Divina, unde genus ipsa
ducit, erigere. Animus tibi est non
modò ab omni terrenâ labe secretus;
atque aded extra teli jactum, quando-
quidem liber, & arbitrii sui: verùm
etiam Divinæ sapientiæ spirans, & præ-
stantissima imago: atque incredibili
Numinis beneficio supra naturam om-
nem conditam (si quidem eo se dignum
præstiterit munere) evectus ad ipsius
DEI Majestatem suavissimo, ac prorsus
admirabili intelligentiæ, amorisque
complexu æternum stringendam. Tu-
us, Anander, hic finis est. Tuum istud
Bonum, summum, ultimum, omni
beatum felicitate, ab omni parte infi-
nitum. Illò tu non contentus, aliun-
de forsitan aliud adscisces? Tibi ne illò
fruenti de fore quidpiam ad beatitudinem
absolutam existimas, quod audeas spe-
rare ab aliquo creato, hoc est exiguo,
levi, incerto, momentaneo, abjecto,
umbratili, imaginario? Quod si ne-
gas; ut certè par est: atque tuam om-
ne Bonum unicus est, & solus DEUS:
Malum tibi profectò nullum esse de-
bet,

bet, nisi quod DEO contrarium est. At neque opibus catere, neque gloriâ, neque viribus, neque voluptatibus, neque formâ, DEO contrarium est: nisi fortè stolidus usque eò sit quispiam, aut impius, ut istis quisquiliis non pudeat affingere divinitatem. In meam ergo sententiam concedas necesse est: fatearísque non esse revera Malum, quod Malum passim homines appellant: aut certè deserta tanta tua dignitate, DEUM neges ultimum tibi finem esse præstitutum. ANAND. Vera sunt, quæ disputas, Anicete; quis ambigat Christianus? E purioribus Evangelicæ sapientiæ fontibus hausta sunt, è supremo cœlorum vertice petita. Deorsum tamen oculos tantisper flecte; & vide, quamdiu degimus in terris mortales, quàm procul peregrinemur à Domino. Terrenum quippè hoc, & imbecille corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Arcèssimus amicitiae, fœderisque nexus, qui animæ corpus devincit, animam sursum, quo suapte fertur naturâ, vetat evolare, corporisque pondere detinet in inferioribus. Pictum in tabulâ puerum aliquando vidisti, cui dextera alata in altum

altum emicat , reliquum eodem tractura corpus , nisi alligata lævæ mola in terram retraheret ? Is est ipse hominis status : quem in ardua , & ipsum cœlum animæ vi contendentem , humo terrena corporis moles affigit. Quod ergò de excelsa illa supremi Boni dignitate philosopharis , ut vero consentaneum sit , velim ego quidem accipi de altera vita ; quando corporis pondere expeditus animus libero volatu sese efferet in altissimum æternæ felicitatis culmen. Sed quamdiu terrena hac mole graves , gradum ægrè promovemus , atque in terra quodammodo proreptamus , qua demum rationum vi nos speras excitandos ad alta , atque ad volatum illum sublimem tollendos ? Si quid persuasum vis , demitte orationem ad inferiora : molliora loquere , & imbecillitati nostræ magis congrua. ANIC. O mentem ignavam , degenerem , & Cynico dignam dente ! Cur enim mihi non liceat , quod olim Diogeni in adolescentem cultu , gestûque parum virili ? Non te pudet , inquit , qui pejus tibi velis , quàm ipsa natura tibi voluit ? Siquidem illa te virum fecit , tu te ipsum refingis in fœminam. Hominem te natura , DEUS te
Chri-

te Christianum fecit : cur Christiano, cur homine vocem edis indignam? Quid tibi vis, quando vitam alteram jubes exspectari? Ut tibi nimirum fingas illum pro tua libidine finem, in quem per omnes delicias, & voluptates, quoad vives, feraris: donec tandem exsaturatus, fessúsque deliciando, in finú Abrahæ suavi effedo, vel (si magis placet) Angelorum manibus transvehare; tum denique fruiturus illo, qui hominibus præstitutus est, & promissus, sine. ANAND. Austerus es, Anicete: & meam aliorum severè trahis mentem. Non alium mihi finem statuo. Sed illo frui quando necdum licet, miraris, si objectas sentio difficultates; & quà datur, lenio? ANIC. Hominem esse te infitiarer, nî sentire. Verùm tuò tibi fine proposito sic temperari velim, ut Mala esse ne putes, quæ illi nequaquam adversantur: adversarentur fanè, si revera tibi Mala essent. ANAND. Naturæ meæ imbecillitati adversantur; quæ supremo illo Bono quamdiu necdum est imbuta, nec ab illo robur accipit, quid mirum, si quæ Mala sentit, Mala esse censeat? ANICET. Dic, Sodes: alium tibi finem statuere quid demum erit, si istud non

non est? Námque Mala esse contendis pertinaciter; ergo Bono alicui sunt opposita. Non huic tuo ultimo: quemadmodum nec ipse confici posse speras. Cuipiam ergo alteri, quem tibi finem proposueris: & à quo tuis animi ægritudinibus, quamdiu vivis, lenimentum emendices, quod ab ultimo fine sperare non audeas; quia vel illi deesse, vel in alio esse convenientiùs arbitreris; aut illum denique non censes ullo tuo labore retinendum. Atqui vel ipsâ morte sacramentum nescio cui dictum obstinavit animo tueri C. Menius Augusti centurio. Cùm enim Antoniano bello, improvisis hostium insidiis circumventus, & ad Antonium Alexandriam perductus, interrogaretur, quidnam de eo statui deberet: Jugulari, inquit, me jube: quia nec salutis beneficio, nec mortis supplicio adduci possum, ut aut Cælaris esse miles desinam, aut tuus esse incipiam. Et tu, Anander, minimo periculo, vel dolore, molestiâve, DEI miles esse defines; incipies esse mundi? Vide, inquam pedetentim mentem abeas: nòne tibi, nòne fini tuo injuriam? ANAND. Eam nihilominus esse multorum audio, qui religione insigni, sapien-

pientiâque præditi, plura alia præter summum enumerant Bona. Néque verò summum est, nisi quod inferiora quædam alia comparaveris. ANIC. Ita habet. Verùm abundè sapientium illorum ipse mentem explicâsti, quando inferiora nuncupâsti : ut quæ infra summum posita, veluti via, & gradus sunt, quibus ad supremum enitimur. Quò nisi nos reverà ducunt, nullo modo Bona sunt : sunt verò, quæcumque eò ducunt. Quo enim modo aliter ?

CAPUT V.

*Ab hac sententiâ non abhorruerunt, imò
illam stabiliêrunt priscae Philosophiæ
decreta.*

Mœroris, ac diffidentiae nebulam nescio quam fronti tuæ videre videor obductam ; cùm serenitatem à disputatione mea sperarem. Rem audis à vulgi quidem sensu, judiciòque abhorrentem ; validis tamen obfirmatam rationibus. Anceps ergo pendet animus ; cùm nec mihi repugnare valeas, nec tamen audeas solus desertis cæteris in meam unius venire sententiam. Ne dubita : non solitariam, sed plurimis tritam ingredior viam. Quod
ne

ne nescias ; quos sequar authores, profero. Et ne sublimi mentis volatu nimis ardua petentem sequi pigeat ; eorum agmen produco, qui exclusâ purioris è cœlo lucis faculâ, solius naturæ ductu verum investigârunt.

§. I.

Veteres, quamquam à Christo alienos, censeo audiendos : & suum illis non leve momentum addico.

ANANDER. Imperatoris parum periti munus exequeris, Anicete, qui imbellem, & nullius roboris turbam in primâ collocas acie. Quam enim speras facturos impressionem, qui promissâ barbâ, pallio, sententiarum gravitate, reconditam sapientiam venditârunt, solo Philosophiæ nomine contenti ; ipsos verò mores ; vitâmq; neglexerunt ? Eâ quippè causâ (sic prodidit Apostolus,) *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt ; repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, avaritiâ, nequitia, plenos invidiâ, homicidio, contentione, dolo, malignitate.* Quæ, & alia, quæ sequuntur plura, sanè pudenda, non de Philosophorum vulgo, vel fæce dicta accipio. Ipsos Principes, Socratem,

tem, Platonem, Aristotelem, & cum illis quos non alios? turpissimis flagitiis contaminatos affirmant probatæ fidei scriptores. I nunc, Anicete; & in causæ tuæ subsidium heroas illos advoca: viæque duces præstitue illos ipsos, à quibus aliquando cùm ridetur Diogenes, quod per gymnasium cancrorum adinstar retrogradus ambularet: ambulando quidem ego pedes, inquit; at mores certè vos retrò fertis vivendo. Vitâ nimirum recedebant ab eo longissimè, in quod intentos habere oculos, animósque gravi oratione profitebantur. ANICET. Quâ causâ non audiendum putas eorum testimonium; eâdem illâ vel maximè proferendum arbitror. Si cæci, si perditii homines, quod verum est, agnoscunt, & digito commonstrant; non agnoscere, amplective non erubescet is, qui sibi mentis aciem integram, & cœlesti luce perspicacem esse gloriatur? Quis enim viator unquam in trivio Mercurium viam intento digito commonstrantem neglexit, eâ tantummodo ratione, quòd è marmore statua loco hæreret immobilis? Quos duces meritò dedignamur, indices plerumque juberit audire. Monstrare pos-

possunt virtutem, quam profequi numquam, & attingere vel potuerunt, vel voluerunt. Virtus tamen illa est: illa est ad virtutem via, quam sæpè digito notant. Ideò vel inire hanc, vel illam amplecti dedignaberis, quia ignavâ manu indicatur? Quis doceat, quid interest, si sana doceat? Numquàmne è vili lagenâ, luteoque figuli opere generosum vinum promitur, atque in mensam infertur regiam? Veterum ergo istorum dicta, non tantùm, sed & facta, quamdiu rationi, honestoque fuerint consentanea, respicere ne dubita: proponam non rarò, nec illubenter totâ hac disputatione. Nisi quippè mentem omninò stupor obligârit, ad ardua suscitabunt: & fortè validiùs aliquando, quàm à viris sanctis. Non quod pluris æstimentur: absit illud à mentibus Christianis. Sed ipsa Sanctorum veneratio spem aliquam, nescio quo pacto subindè præcidit imitationis: quasi nostris viribus perficere haberemus, quod non nisi Divinis aggressi sunt ipsi. Illud verò, quod vel perspexerint, vel fuerint feliciter executi homines illi, quos à naturâ cæcos, & imbecilles novimus, quis non audeat è Christianis? vel non superare, quem

quem non pudeat? Ipse Moses, quamquam DEI consuetudine clarus, ethnici hominis foceri sui consilium audivit, amplexus est. Hos ergo & nos audiamus.

§. 2.

*Summum hominis Bonum esse Virtutem
statuerunt plurimi Philosophorum,
& optimi.*

Quæ Bona esse, itémve Mala judicaverint in antiquitate sapientes, haud ægrè quidem colliges; si quem illi ipsi constituerint hominis finem, ac Bonum ultimum, ostendero. At verò id non ita liquet. Celeberrima fuit inter veteres disceptatio, variis varia sentientibus. Vide, quam paucis versibus proponat Lactantius diversitatem. (a) Epicurus summum Bonum in voluptate animi censet esse. Aristippus in voluptate corporis. Calliophon, & Diogenomachus honestatem cum voluptate junxerunt. Diodorus in privatione dolorum summum Bonum posuit: Hieronymus in non dolendo. Peripatetici autem in Bonis animi, aut corporis, aut fortunæ. Herilli summum Bonum esse in scientiâ: Zenonis cum naturâ congruenter vivere.

Qui-

(a) Lib. 5. Divin. instit. c. 7.

Quidam Stoicorum virtutem sequi. Et sectatores suos habuere singuli. Sed longè plurimi, si non oratione, certè vitâ, moribûsque, in longè diversissima abierunt. Cæcutientibus istam da veniam. Quid? Nónne plurimi non è vulgo Christiani, sed quibus cùm & minimè obscurum à naturâ ingenii lumen, & clarior è cœlo vel fidei, vel philosophiæ sacratioris fax alluceat; non multò aliter, quàm si abdomini curando natura illos procreâsset; ad unum corpus suaviter demulcendum omnes suas cogitationes, curas, studia, votâque referunt. De illo uno loquuntur, & si minùs assequuntur; quiritantur, animos dejiciunt, nec ad rem ullam se dignam attollunt? Contrà ubi quid obtinent, nónne exultant, gaudio triumphant, & velut in ultimâ, quam indipisci, vel sperare possunt, felicitate conquiescunt? In tenebris ergo nati veteres illi, quid mirum, si quæ per caliginem videre se crediderunt, amplexati deerrârunt? Hoc potiùs mirare mecum; omnes paucis exceptis, omnes, quicumque sapientiæ nomen aliquod adepti sunt, quanquam verbis visî pugnare sint, re tamen ipsâ consensisse: & solâ prælucente

cente naturâ, universam in unico Honesto constituissent hominis felicitatem. Stoicorum enim Virtutem quis nesciat idem esse cum Calliophonis, & Dinomachi Honestate? Nec ab illâ rectè separaveris Zenonis cum Naturâ convenientiam. Aliàs quâ fiduciâ Tullius affirmat, (a) *Naturâ duce errari nullo pacto posse?* Aut quomodo hortatur, *Naturam, optimam ducem, tamquam DEUM sequi, eique parere?* Nimirum Clemente Alexandrino testante, (b) *Stoici secundum Naturam vivere finem esse decreverunt, DEI nomen in Naturæ decorè commutantes.* Quam verò profert animi Voluptatem Epicurus, ex animi Bonis velle esse conceptam, ne dubita: nam aliter nihil ab Aristippo diversum afferret. At in animi Bonis nihil rectè præter Virtutem reponi, satis constat. Diodori Privationem dolorum, aut Indolentiam Hieronymi si non animis, duro certè marmori, stipitibusque adscribas necesse est. At rebus inanimis beatitatem affingere, malè sanum esset. Ergo animus, sed non aliter, quàm masculâ Virtute præditus, eâ potest præcellere felicitate. Peripateticis denique etsi placeant

B

etiam

(a) 1. de Leg. idem de Senect. (b) 2. Strom.

etiam corporis, fortunæque Bona; animo tamen, ac Virtuti primas deferunt. Diversus ab his omnibus abit Herillus: & Scientiam professus, quamquam de Virtute fileat, quod tamen proposito meo satîs sit, corporis, ac fortunæ Bonis nullum omnino locum relinquit. Solus itaque, & inglorius cum fœculenta sua corporis Voluptate relinquitur Aristippus. Cæteris ergo sapientiæ senatoribus in unam generosè sententiam conspirantibus, decretum hoc facit Aristoteles. (a) *Non in voluptuosa vitæ rationibus, sed in Virtuti consentaneis actionibus, officiisque constituenda est Beatitudo.* Subscribit Tullius: (b) *Beatus esse sine Virtute nemo potest.* Appendit Seneca sigillum: (c) *Summum Bonum est, quod Honestum est: & quod magis mirêre, solum Bonum est, quod Honestum est.* Quia cui infederit homini Virtus, (d) *nihil vacare patitur loci: totum animum tenet, desiderium omnium tollit: sola satîs est.* Omnium enim Bonorum vis, & origo in ipsâ est.

§. 3.

(a) 10. Ethic. cap. 6. (b) De Nativ. Deor.
(c) Ep. 31. (d) Idem ep. 74.

S. 3.

*Ex eâ sententiâ conficitur, non esse, quæ
vulgus opinatur, Bona.*

Quandoquidem illud fuerit de Summo Bono Philosophorum iudicium, si ex me quæsieris, Anander, quis ex eorum mente dicendus sit Beatus? respondebo equidem, quod alteri cuidam Anaxagoras: (a) *Nemo ex iis, quos tu felices existimas.* Gloriam quippe, divitias, honores, voluptates, potentiam, amicitias, & alia huiusmodi nugamenta in Bonis reponis, & eis homines fieri beatos existimas, cum nihil habeant cum Virtute commune. At certè *Bona non sunt*, (inquit Tullius) (b) *quæ quis habeat, & miserrimus esse potest.* Imò est necessariò miserrimus. Nam in *Voluptatis regno non potest Virtus consistere.* Et quo major est Voluptas, eo magis mentem à suâ sede, & statu dimovet. Num aliquid ibi speres Boni, ubi impedit consilium voluptas rationi inimica; ac mentis, ut ita dicam, perstringit oculos; nec habet ullum cum Virtute commercium? Nec unius id vitium est voluptatis. Eandem contraxerunt labem, quæcumque alia appel-

B 2

las

(a) *Valer. l. 2.* (b) *S. Tusc.*

las Bona. Genus, (inquit idem Cice-
ro.) *forma, vires, opes, divitiæ, ceterâ-
que quæ fortuna dat, aut extrinsecus,
aut corpori, non habent in se veram lau-
dem, quæ deberi uni soli Virtuti putatur.*
(a) Itaque pro suâ sapientiâ judicabat
Crates, (b) quando interrogatus de
Archelao Perdiccæ filio, qui tum for-
tissimus habebatur, num eum Beatum
judicaret? Nescio, inquit; numquam
enim cum eo collocutus sum. Subji-
cienti: eâdem operâ de Rege Persarum
dubitare potes, an sit beatus. Quidni,
inquit, cum nesciam, quàm sit doctus,
aut quàm vir Bonus? Solam nimirum
Virtutem Bonum arbitrabatur; sinè
quâ, etsi quis afflueret puerilibus illis
insipientium mortalium crepundiis,
non magis esset Beatus, quàm lucere
sine luce, aut sine calore potest quis
calere. Verùm age, illam Virtutis
majestatem, ac Beatitudinem missam
faciamus: nihil pro te eviceris. Nam
primùm id Tullii pronuntiatum statuo,
quod à nemine convelli potest: (c)
*Beatus esse in maximarum rerum timo-
re nemo potest.* At timore quis vacabit,
qui mortalia cætera tenui pendere filo
non nesciet? *Maximæ cuique fortunæ*
mini-

minimè credendum, affirmat Livius. (a) Ejus incertitudinem ignorat nemo. Neminem eò provexit, (ait Seneca) (b) ut non tantum minaretur illi, quantum promiserat. Imò teste Plinio: (c) Quæ facit magna gaudia, nisi ex Malis? aut quæ Mala immensa, nisi ex ingentibus Bonis? Nulla est profectò solida felicitas, quam contumelia ulla vitæ rumpit: aut ne rumpat, non immeritò semper timeatur. (d)

*Nemo tam Divos habuit faventes,
Crastinum ut possit sibi polliceri.*

Atqui nisi stabili, & fixo, & permanente Bono Beatus esse nemo potest. Nihil enim inveterascere, nihil extinguui, nihil cadere debet eorum, quæ in vitâ beatâ consistunt. Nam qui timebit, ne quid ex his deperdat, Beatus esse non poterit. Ita Cicero. (e) Quid Seneca? (f) Divitias putas aurum, & argentum? Ludibria sunt fortunæ, quæ inter jocum ipsis Dominis veniunt. Omnis enim blandientis fortunæ speciosus de periculo nitor est: & sinè causâ fluit, & sinè ratione destituit. Nulla certa felicitas est. Ad do, quod majus etiam sit. Nulla omnino felicitas est, stabilia quamquam

per-

(a) L. 30. (b) Ep. 24. (c) L. 7. hist. (d) Sen. Thyest. (e) Cic. 5. Tusc. (f) De sent. orat.

permaneant, fixaque fortunæ illa munera. Ita vult Apulejus. (a) *Nihil quidquam homini tam prosperum divinitus datum est, quin & admixtum sit aliquid difficultatis. Ut etiam in amplissimâ quaque letititâ subsit quæpiam vel parva querimonia, conjugatione quâdam mellis, & fellis.* Id ipsum Vates canebat. (b)

Nulla est sincera voluptas:

Sollicitumque aliquid lætis intervenit.

Et voluptatem Tullius affirmabat (c) *sapius relinquere causam pœnitendi, quàm recordandi.* Sed cruentum quod Seneca. (d) *Quietiora tempora pauperes habuimus: aurato Capitolio bella civilia gessimus.* I nunc; & si mihi non credis, Damoclem audi averfantem & diadema, & purpuram, & mensam, certamque felicitatem regiam: metu stricti ferri impendentis.

§. 4.

Neque censenda, quæ vulgo habentur Mala.

EXistimo tibi jam esse probatum, Anander, quod sermonis initio visum est aded insolens. Non esse revera

(a) Florid. l. 2. (b) Ovid. 7, Met. (c) 2. de fin.
(d) de sent. erat.

ta, quæ vulgus appellat Mala. Si Bona quippè non sunt, quæ Bona credit, & passim vocat imperita multitudo; Malum profectò non est eorum privatio. Nec enim Virtuti hæc adversatur; quemadmodum nec illa pro Virtute faciunt. At jam demonstravimus, & fortiter affirmat Cicero: (a) *Quod rectum, & honestum, & cum Virtute est, id solum opinor Bonum.* Ex quo conficies cum Vegetio, (b) *Plùs adversam, quàm prosperam prodesse fortunam: hæc enim fallit, illa instituit: atque adeo magis est cum Virtute conjuncta.* Sapienter ergo vates ille. (c)

*Non possidentem multa vocaveris
Rectè Beatum. Rectius occupat
Nomen Beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Durâmq; callet pauperiem pati,
Pejusque letbo flagitium timet.*

Neque minùs fortiter audet Cicero: (d) *Tibi persuade, inquit; præter culpam, & peccatum homini accidere nihil posse, quod sit terribile, aut pertimescendum.* Ad formicam te denique remitto. Non pigrum illa tantùm, sed & insipientem fertur aliquando docuisse.

B 4

Tur-

(a) 1. Par. (b) Vegetius l. 3. (c) Hor. l. 4. Ode 9.
(d) L. 5. fam. Epist. ult.

Turgebat vanitate musca, & formicam despiciens. Vide: inquit, quantò te antecellam. Tu humi perpetuò reptas, magno labore tenuem victum quæris, cava terrarum, & expertia solis antra inhabitas. Sed alis in sublime feror ego, regiâ accipior mensâ, auro, gemmâque nobili, eundem cum rege cibum fumo, incumbo purpuræ. At insanam castigans felicitatem formica: Etiam hoc addidisses, inquit; invisam te, ac omnibus odiosam esse: contra te flabella, venenâque parari. Dixisses & illud: modicam anni partem tenere tuam illam felicitatem: frigora necem ferre. Solidum ego annum vivo: ac æstate quidem mediocri exerceor labore: hieme verò quietam, & securam traduco vitam. Sapiens commentum: quod te, Anander, inspicere doceat rerum humanarum non corticem, verùm ut latentia sub modico melle aconita; ita & suaves ex aculeatis spinis enascentes rosas. Id evinci veterum sapientum placitis cum clarè demonstraverim; etiam atque etiam vide, ut ne illis te ostendas imbecillio rem, quos vitiorum turpissimam servivisse servitutem declamitasti.

ANANDER. Ruborem in fronte sentio:
nec

nec valeo eluctari. Vinci me video ;
 & pudet illâ manu. Aliam adde vim,
 Anicete. ANIC. Faxe lubens. Æneæ
 magni dextrâ cades , quando Philoso-
 phis victoriæ gloriam ægrè relinquis :
 nec ego concessam velim.

CAPUT VI.

*Idem sancti Patres , & nihil frequen-
 tius docent, aut fortius tuentur.*

GENEROSOS produco heroas , invicta
 belli fulmina : qui ingenii acie, ju-
 dicio acri , longo usu , rerûmque cogni-
 tione præstantes , hoc certiùs præluce-
 re possunt, quò morum integritate , vi-
 tæq; sanctimoniâ illustres , clariùs è
 coelo lumen promeriti sunt. Et quan-
 do Ecclesiæ veluti Patres veneramur ,
 facilis audies , si rectæ rationi non ob-
 surdueris. Occurrebant agmine facto
 propemodum innumeri : (à quo enim
 decantatum non est nostrum hoc argu-
 mentum ?) sed quoniam aciem con-
 fundit potiùs , quàm firmat copiarum
 magnitudo ; paucos adscivi , qui ma-
 gis ad manum fuerunt : geminâmq;
 instruxi aciem. Prior breviter per-
 stringet , quam tibi fingis rerum huma-
 narum beatitudinẽ , ejus vanitate

demonstratâ. Evincet altera miserum non esse illum, qui hac caruerit; atque adeo non lædi, qui spoliabitur.

§. I.

Vanam ajunt Patres, quam homines felicitatem adstruunt.

Felicitas esse non potest, ubi certitudo non est. Nam in omni adversitate fortunæ infelicissimum infortunii genus est, (ait Boëtius) aliquando fuisse felicem. Ergo infelicissimus es revera, si felix es. (a) Nihil quippè est in rebus humanis naturâ stabile, nihil æquabile, nihil in eodem statu permanens. Sed omnia quâdam veluti rotâ circumvolvuntur, diversas sæpe diebus singulis, imò horis vicissitudines afferente. Ita Nazianzenus. Eoque fit, ut nulla res sit longa mortalium: omnisque felicitas sæculi, dum tenetur, amittitur: (b) inquit Augustinus. Quâ aliter fiat? Instabilibus ventis, (c) subdit idem Nazianzenus) & navigii mare secantis vestigiis, & fallacibus noctis insomniis, (quorum brevis est gratia) & his, quæ per ludum in arena fingunt pueri, magis fidendum est, quàm præsentium hominum felicitati. Quæ sanè vel eo
ma-

(a) Nazianzenus de pauperibus amandis. (b) In Isaiam l. 7. (c) Nazianz. ibidem.

maximè formidanda est, quòd Rabano teste *sapius in altum quis attollitur, ut ruens fortiùs conquassetur. Nam sæpe videtur fortuna in principio prospera nuntiare; sed medium, & finem replet multis adversitatibus, & concludit, nullâ spe regressûs relictâ. Si dubitas, age, Prospero responde. Ubi exercituum ductores? Ubi satrapæ, & tyranni? Nónne omnia pulvis? Nónne omnia favillæ? Nónne in paucis versibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra; & vide quis servus, quis Dominus, quis pauper, quis dives. Discerne, si potes, vinctum à rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Una hæc omnibus est meta; sed non uno omnes curriculo attingunt: multo duriore, qui per prospera feruntur. Quàm multis amaritudinibus (exclamat Boëtius) humana felicitatis dulcedo respersa est! (a) Plus audet Augustinus: Prospera hujus mundi asperitatem habent veram, jucunditatem falsam; certum dolorem, incertam voluptatem; durum laborem, timidam quietem; rem plenam miserie, spem beatitudinis inanem. Quàm illa procul à beatitudine sunt! Quantis immersa malis! O sapientem Bernardum! Beatus (ait,) qui post illa non abiit, quæ*

possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant: addo numquam fatiant. Author est Ambrosius: *Nihil prodigæ sat̃is est voluptati. Semper famem patitur sui, quæ alimentis perpetuis nescit impleri.* (a) Et illud est, quod hominibus malè sanis appetitionem irritat, ut plenis venenum, & mortem hauriant faucibus. Chrysostomo meo crede, (b) *Noverca Virtutis prosperitas, (inquit,) bajulis suis sic applaudit, ut noceat: & infelici successu sic fortunatis obsequitur, ut in fine perniciem operetur: convivis suis ab initio propinans dulcia; & cum inebriati fuerint, lethale virus miscet: Et quod deterius est; quod specie sui clarescit amplius, eò stupentibus oculis densiorem infundit caliginem.* Ab eo mentis stupore, ac cæcitate quid Mali non timeas? Docet Lactantius. (c) *Ex rerum prosperitate luxuria; ex luxuria verò vitia omnia: sic impietas adversus Deum nascitur.* Tam facili, ac fæcundæ tantorum Malorum origini quis non ingemiscat? Periculum extimescit Augustinus. (d) *Magnæ virtutis est (ait) cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat,*

(a) *Ambrosius in Luc. 6.* (b) *L. 1. de Curialium nugis.*
 (c) *L. 2. c. 2. divin. instit.* (d) *De verbo Domini. cap. 13.*

pat, ne ipsa subvertat felicitas. Magnæ, inquam, virtutis cum felicitate luctari: magnæ felicitatis à felicitate non vinci. Bonum ergo non est: contrà Malum sit ingens necesse est, quo expediri magna sit felicitas. Quicumque ambiget, Sanctis Patribus, non his modò, sed profectò universis bellum denuntiabit.

§. 2.

Quæ Mala vulgus appellat, esse Patres infitiantur.

AGgredior, quæ adversa nuncupantur: nōne oratione supervacaneâ? Quid enim superest disceptandum, si verè non sunt, quæ appellabas Bona? Nam eadem est de Malis differendi ratio. Verùm quando rationibus agere propositum non est, sed testimoniis; placet his adhærere. Primum en ab Augustino telum. (a) *Nullus servus Christi sinè tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus.* Ex quo hoc confice: Vel Christianum esse miserum est: vel miserum non est persecutiones habere. Auxilio est Ambrosius; & ait: (b) *Paupertas, fames, dolor, (cætera ejusmodi eodem habenda sunt loco)*

B 7

(a) *In serm.* (b) *De Offic.*

Pauca igitur profero testimonia, quòd & brevitati studeam, vel unicum satìs sit ad faciendam fidem. Gemino Christus exemplo, quidquid adhuc disceptatum est inter nos explicavit, & omnem diremit controversiam. *Homo quidam erat dives, (inquit) & induebatur purpurâ, & bysso; & epulabatur quotidie splendide. (a) Beatum hunc tu, opinor, appellabis; omnibus quippè circumfluit Bonis. At Christus aliter: Mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Ista sint Bona, quæ ad finem ducunt calamitosissimum? Bona sint, quæ tam funesto clauduntur fine? Aliud ex adverso en spectaculum! Erat quidam mendiculus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus; cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis. Sed & canes veniebant, & lungebant ulcera ejus. Infelicissimum hunc, & Malis oppressum deplorabis: quem ecce Christus beatum prædicat. Factum est, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham. Dicere tu ausis Mala, quæ viam sterunt ad felicitatem? quæ immortalibeantur gloriâ? Docuit aliàs idem DEUS: Beati estis, cum maledixerint vobis*

(a) Luca 16. (b) Matth. 5.

his homines, & persecuti, vos fuerint, & dixerint omne Malum adversum vos mentientes. Nónne & Jacobus? aut Jacobi calamo rursus DEUS? (a) Beatus vir, qui suffert tentatioem. Itémque Petri: (b) Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescet. Ut non admodum mirere scriptum à Jacobo: (c) Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in varias tentationes incideritis. Audet & Paulus: (d) Placeo mihi in infirmitatibus meis, & in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Gloriámque etiam ex illis ambitiosè captat. Pro me nihil gloriabor, (ait,) nisi in infirmitatibus meis. Quibus tu, Anander, lacrymis sortem tuam deplorares, si te deprehenderes (e) in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, & pluribus aliis, quæ longâ serie Paulus (invidiam verbo tolle) fastidiosè jactabundus enumerat? insipientem quippè factum se fatetur. At certè constanter: (f) Libenter, (inquit)

(a) Jac. I. (b) 1. Pet. 4. (c) Jac. I. (d) 2. Cor. 12.

(e) Ibid. 6. 15. (f) Ibid. 6. 12.

quit) *gloriabor in infirmitatibus meis: nec tantum; sed & aliorum.* (a) *Gloriamur pro vobis in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra in omnibus persecutionibus, & tribulationibus, quas sustinetis. Miraris istius consilii rationem? Apostolum audi.* (b) *Videmus JESUM per passionem mortis gloriâ, & honore coronatum. Eoque compulsus exemplo in-clamat.* (c) *Mibi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri J E S U Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Quid verò gloriosius? (d) *Verbum enim Crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.* Clariora potes optare, Anander, testimonia? potes & certiora? Nec enim hominum illa sunt pronuntiata, sed oracula sacrosanctorum librorum, hoc est Divinæ ipsius sapientiæ. Quâ ergo ratiocinatione contra mundi vesaniam usus est aliquando Bernardus, eâdem modò te convincam. Vel æternam DEI sapientiâ hallucinari necesse est, quando Crucem, & adversa reponit in Bonis, in Malis verò prospera: vel certè Anandrum; si quidem contrarium sentit. At æterna DEI non potest hallucinari

niari sapientia ; impiúmque hoc esset vel suspicari. Hallucinari ergo turpiter Anandrum certè relinquitur , si in contrariâ obstinaverit animo hæere sententiâ. Non facies ; scio : melior tibi mens est. Si verò mecum transis in DEsententiam : si Patrum authoritati cedis : si Philosophorum : si rectæ rationi das manus : concludo denique, etiam te iudice, nequaquam illum *lædi*, qui Adversis (quandoquidem Mala non sint) quamquam gravibus, multisque premitur, ac pulsatur,

CAPUT VIII.

Demus licet, Mala esse, quæ jam confutavi : hanc tamen secundam accipe Rationem, quâ videas, si cum atrocissimis illa Malis contuleris, quæ peccatum invehit ; & Mala nihilominus pergis appellare, te non sapere.

ALterum en cudo telum ; sed mollius, infirmitatiquæ tuæ magis aptatum. Evici jam & rationis certitudine, & gravissimorum testimoniorum pondere, revera non esse, quæ passim existimantur Mala. Verùm quia experientiæ, sensuque repugna-

re contendis, age, fac esse Mala: per me licet. Quid triumphas? Quamdam Boni rationem certè non inanem concedere mox cogeris: coget, inquam, Philosophus: (a) *Levius Malum*, (ait,) *speciem quamdam fert Boni, si cum majore conferatur.* Idque probat in hunc modum. *Est minus Malum potius, quàm majus eligendum. Quod autem eligendum est, id Bonum est: quod potius eligendum est, id etiam majus Bonum.* Hæc Aristoteles. Nec sapiet, qui contrà sapere sibi videbitur. Consuluisse quondam reip. creditus est G. Fabricius; qui Cornelium Rufinum virum sordidum, ac rapacem cùm nōset, eoque nomine odisset, juvit tamen in petitione Consulatus; quòd in bello sciret animo ingentem, manūque promptum; cæteros verò competitores videret defides, ac ignavos, eo potissimum tempore, quo bellum imminere putabatur. Miranti factum Rufino, dum officiosè gratias ageret, Fabricius dixisse fertur: Noli mirari, Rufine; rapinis enim imminui malo, quàm vendi. Sapienter. Fabricium enim de patriâ quàm optimè meritum nemo infitiabitur. Spoliari quippè, esto, Ma-

(a) *Arist. Ethic. l. 5, c. 3.*

Malum sit : at certè melius est, potiùsque optandum, quàm cladem accipere. Non aliter Malum quodcumque, quantumvis grave, & molestum amplectendum tamen esse, tenendumque præ omni peccato, recta ratio, primaque Christianæ fidei elementa demonstrant. Finge tibi quantamcumque lubuerit funestissimi casus atrocitatem ; si cum peccati sceditate comparaveris, tam levis est illa, & exigua, ut Mali nomen minimè mereatur. Animum adverte. In ardentem pyram ligatus pedes, & manus si quis injiciatur ; & aculeo fortè levi spina summam cutem perfringat : putas mediis in ardoribus miserum illum hominem de spinâ cogitaturum ? Eâdem ratione Malum quodcumque asperum sit licèt, contra naturam, & perpeffu difficile, non pluris æstimabis, quàm leviculam spinæ punctiorem ; si quàm atrox, horrenda, & intolerabis peccati sit immanitas, probè noveris. ANANDER. Vel ignorantia hominum summa est, Anicete ; vel sinè modo peccati gravitatem supra verum extollis. Quotus enim quisque mortalium ita sentit ? Ut vitium totis animis detestari debeant : animi certè, corporisque

que contentione nihilo minore vitant,
 & averfantur, quæ existimant Mala.
 ANICET. Verum est jam indè ab olim,
 eritque in ætates deinde omnes: *Stul-*
torum infinitus est numerus. Stultitiam
 ut digito tangas, faciam. Dic, age.
 Non vidisti colonos metu hostium pa-
 triam populantium, paternos agros,
 larésque deferere, & in tutiota se re-
 cipere? ANANDER. Heu! quod hodie
 frequentius est, aut tristius spectacu-
 lum? Silvescunt, & in horridam solitu-
 dinem abeunt agri, colonis in oppida
 compulsis. ANICET. Inter hos illum tu
 sapere contendes, qui cùm universam
 domum optimâ instructam supellectili,
 horrea frugibus completa, generosos
 in stabulis equos, armenta, greges, in
 prædam Vulcano cedere ficcis oculis
 spectâisset; ut primùm clausa vili ca-
 veâ rediit in memoriam Philomela,
 cantu suo herum oblectare solita, tum
 demum illacrymari cœpit, & aviculæ
 jacturam deplorare? Insipientem pro-
 cul dubio pronuntiabis. Nam etsi au-
 res oblectet suavis Philomelæ cantus,
 magnarum tamen opum possessionem
 quis non pluris æstimet? Et si alteru-
 trius jacturam facere quis compellere-
 tur, an non suo relictus arbitrio, tan-
 ta

tâ animi promptitudine , lætitiâque eligeret , ac complecteretur levem unius aviculæ jacturam , quantâ sollicitudine formidaret , & averfaretur fortunarum omnium everfionem ? Sed heu ! quàm in alia quotidie studia abimus ! Eâdem nimirum mentis hebetudine , quâ Honorium fuiſſe narrant. Hic poſt longam urbis obſidionem , cùm intraret ad illum aliquando , qui nuntiaret periſſe Romam ; averſâ cogitatione à tantâ reginæ urbium clade , ingemuit morti caniculæ , quam Romam appellabat ; & mortuam credebat nuntiari. Si ſtolidè hic in luſtuosâ clariffimæ urbis calamitate , caniculæ unius jacturam deplorâſſe habitus eſt : quomodo nos ſapientes haberi volumus , quando vel morbi alicujus moleſtias , vel Zoyli cujuſpiam malignum dentem , vel adverſum quemcumque alium caſum flebiliter lugemus ; & immanem illam atrociffimorum malorum acerbicatem , quæ à peccato noſtris capitibus imminet , negligimus , ridemus ? Honeſtior , ſed admirabilis animi contentio fuit in Archimede : quem urbis captæ diſſonus clamor , horribiliſque tumultus Mathematicis nequit abſtrahere commentationibus ;

&

& ferrum toto priùs corpore recepit, quàm captas intelligeret Syracusas. Rem sanè mirandam ! At quì fit, ut minùs quotidie miremur illorum dormitantiam dicam ? an insaniam ? quibus nullæ sunt satis lacrymæ diluendis adversis fortunæ casibus : vulnera interim infliguntur animis lethalia, non dico sinè ullo doloris sensu, vèl aliquà saltem trepidatione ; verùm cum animi voluptate, exultationeque incredibili ? Si tamen verum amas : pone barbarorum quamcumque inhumanitatem : accersè Busridis, Phalaridis, aut, ejuscemodi alicujus monstri immanitatem : objice omnem sævissimarum ferarum, & (si placet) ipsorum inferorum rabiem ; in unum omnia conjice cumulum : non pluris faciet æquus rerum æstimator, quàm depictam in tabulâ flammam ; si quidem cum Malis, quæ à peccato inferuntur, composueris. ANANDER. Pauci sunt, Anicete, apud quos fidem inveniet tua hæc argumentatio ; nisi peccati gravitatem, non omnibus usque eò perspectam, clariùs demonstraveris. ANIC. Ita tecum sentio : & aggredior. Suum porrò operæ meæ pretium non vile existimo futurum ; non eò dumtaxat, quòd

quòd adversis evincam te nequaquam lædi : sed maximè quòd contra omnem peccati atrocitatem tibi pectus armabo. Nihil enim ad fugam, ac detestationem magis impellet, quàm ejus agnita turpitudine, malignitasque.

CAPUT IX.

Peccati gravitatem ex eo doceo, quòd acerbissimo id Deus odio persequatur.

§. I.

Ipsius Dei natura peccatum adversatur.

UT noctis, ac tenebrarum horrorem nullus animo facilè concipiet, qui lucis, aut diei jubar, pulchritudinè, ve oculis numquam perceperit : ita Malum intelligentià nemo rectè pervadet, qui perspectam Boni non habuerit naturam : nec enim aliter aptiùs definimus, quàm Boni privationem. Boni porrò partes cùm variæ sint, aliis aliæ nobiliores, ac magis necessariæ : Mali quoque partes alias aliis deteriores, & magis fugiendas esse, pro Boni ratione, cui opponuntur, fateamur necesse est. At Bonum id, quòd ultimum homini finem esse statuimus, cùm summum sit, infinitum, & ab omni

parte beatum : illâ profectò, quæ opponitur , Mali parte quid vilius ? quid deterius ? quid horribilius esse possit ? Nam sanè à Bono recedere tam Malum est , quàm ipsum est Bonum ; infinitum prorsus , si ab infinito. Cùm verò Bonum illud intelligentiâ sit præditum , ut se summum Bonum cognoscit , & pariter amat amore , qui potest esse , summo : oppositum etiam Malum intelligit ; simûlque odio persequitur , quàm potest , maximo ; idque illâ naturæ suæ vi , & necessitate , ut non magis possit Malum non odisse , quàm se Bonum non amare : neque odium id ponetur citiùs , quàm ipsa DEI natura. O horrendam æternitatem ! Admirabilem odii pertinaciam significare visus est Annibal , cùm incussò in terram pede , suscitatóque pulvere , tunc Carthaginem inter Româmque fore finem belli dixit , cùm alterutra pars in modum pulveris esset redacta. Sperari certè potuit aliquis ea lege finis. Verùm æterni Numinis æterna est ira. Quâ quid infelicius in mentem homini venire potest ? Tolerabile est , nec solatio caret , tyranni odium : laus quippè est , Malis displicere ; sed clementissimi principis , index est certissimus

mus perversitatis tuæ. Sed perversitatem non temporariam, non quodammodo externam, hoc est, pravâ consuetudine, vel malè factis menti impressam, sed insitam à naturâ; vel potius ipsam naturam seipsâ ipsius summi Boni naturæ adversantem esse, hoc denique Malorum est omnium postremum: bellum est funestissimum, implacabile, nullâ unquam pace componendum, nullis aliquando quieturum induciis, mutuis semper odiis arsurum; odiis heu exitialibus! Quid acerbius? Ejus amore prohiberi, qui naturâ suâ Bonum est, & tuum Bonum? Inimicitias cum illo capitales exercere, non impetu aliquo animi mox transitorio, sed vi naturæ immutabili? Quid? illius odium pati, cujus natura Bonitas? cujus amor tua sit unica felicitas? cujus odium infelicitas tibi sit ultima? O execrandam, & supra omne aliud abominandam peccati malignitatem! ANANDER. Validissimum equidem existimo, Anicete, argumentum istud, quo peccati detestanda probari possit malitia. Verùm ut ambigit nemo, supremam cælitum in eo sitam esse felicitatem, ut claro mentis oculo DEUM intueantur, fruanturve illo;

fateri pariter mecum plerique omnes coguntur, quod professus est disertè Paulus; (a) *Quòd nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit DEUS iis, qui diligunt illum.* Tam enim ab æternæ beatitudinis, quàm ab ipsius DEI cognitione procul absumus: neque magis quantum adversari DEO Malum sit intelligimus, quàm animo complectimur, quantum sit DEUS Bonum. Quare si non fortiùs, at sanè clariùs ostendas velim aliâ ratione, quanto peccatum DEUS odio persequatur. ANICETUS. Sciebam non omnibus perspicuam fore rationem istam: suum tamen apud illos pondus habituram, quibus clarior esset, pro hujus vitæ modulo, Divinæ Bonitatis cognitio, & amor. Alia jam profero non adeò recondita; sed quæ mentem quamcumque, si non omnino hebetem, percellant.

§. 2.

Severissimè Lucifer unius peccati reus punitur.

Quem quis amat, ei bene vult, & facit, si facultas est, pro amoris modo: si magnus est, multùm; parum,

rum, si parvus. Contrà malè vult, & facit, qui odit; & hic pro viribus, odiſque gravitate, & levitate. Graviter igitur odit DEUS, quando plectit graviter. Et cùm omnis juſtitia, & æquitatis idem norma ſit, & Bonitas infinita; peccati atrocitatem quantum eſſe neceſſe eſt, quod odit acerbiffimè, ſimulque juſtiſſimè DEUS, & caſtigat? Quæris, quàm acerbè? Audi quod omnium primum fuerit peccatum: quibſve caſtigetur ſuppliciis. Omnium primus peccatum cum flagitii fociis perpetravit, & in orbem vix jam conditum infelicibus auſpiciis invexit Lucifer. Is, inquam, ille Lucifer, Angelorum omnino omnium, atque adeò cæterarum rerum conditarum longè nobiliſſimus: ad quem Dei imperio Sancti Patres Prophetam ita ferunt locutum: *Tu ſignaculum ſimilitudinis; plenus ſapientiâ, & perfectus decore. In deliciis Paradifi DEI fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum.* (a) His ornatum gemmis deſcribere ſolent: naturæ in primis puritate, ſine corporis admixtione ullâ, immortalitate, ingenii ſubtilitate, ac perſpicaciâ, libertate, rerum creatarum inſigni

fateri pariter mecum plerique omnes coguntur, quod professus est disertè Paulus; (a) *Quòd nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit DEUS iis, qui diligunt illum.* Tam enim ab æternæ beatitatis, quàm ab ipsius DEI cognitione procul absumus: neque magis quantum adversari DEO Malum sit intelligimus, quàm animo complectimur, quantum sit DEUS Bonum. Quare si non fortiùs, at sanè clariùs ostendas velim aliâ ratione, quanto peccatum DEUS odio persequatur. ANICETUS, Sciebam non omnibus perspicuam fore rationem istam: suum tamen apud illos pondus habituram, quibus clarior esset, pro hujus vitæ modulo, Divinæ Bonitatis cognitio, & amor. Alia jam profero non adeò recondita; sed quæ mentem quamcumque, si non omnino hebetem, percellant.

§. 2.

Severissimè Lucifer unius peccati reus punitur.

Quem quis amat, ei bene vult, & facit, si facultas est, pro amoris modo: si magnus est, multùm; parum,

(a) 1. Cor. 2.

rum, si parvus. Contrà malè vult, & facit, qui odit; & hic pro viribus, odiſque gravitate, & levitate. Graviter igitur odit DEUS, quando plectit graviter. Et cùm omnis juſtitia, & æquitatis idem norma ſit, & Bonitas infinita; peccati atrocitatem quantum eſſe neceſſe eſt, quod odit acerbiffimè, ſimulque juſtiſſimè DEUS, & caſtigat? Quæris, quàm acerbè? Audi quod omnium primum fuerit peccatum: quibùſve caſtigetur ſuppliciis. Omnium primus peccatum cum flagitii ſociis perpetravit, & in orbem vix jam conditum infelicibus auſpiciis invexit Lucifer. Is, inquam, ille Lucifer, Angelorum omnino omnium, atque adeò cæterarum rerum conditarum longè nobiliſſimus: ad quem Dei imperio Sancti Patres Prophetam ita ferunt locutum: *Tu ſignaculum ſimilitudinis; plenus ſapientiâ, & perfectus decore. In deliciis Paradifi DEI fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum.* (a) His ornatum gemmis deſcribere ſolent: naturæ in primis puritate, ſinè corporis admixtione ullâ, immortalitate, ingenii ſubtilitate, ac perſpicaciâ, libertate, rerum creatarum inſigni

cognitione, viribus, ac potentiâ, fanitate, inhabitatione cœli empyrei, aptitudine ad felicitatem æternam, ac illius denique consequendæ spe certâ. Præstantissimam, & hoc ornatu decoram naturæ suæ imaginem non amârit DEUS, qui postea *vidit cuncta, quæ fecerat*; *Et erant valde bona*: atque aded amavit? Amârit dubio procul: & edo magis, quod bona magis. Sed ecce (Malum!) peccat Lucifer. Quid illo fiet? Perduellis est; nemo negat: & fœdæ rebellionis reus. Verùm ad veniam parentem piissimum invitant omnia. Opus est DEI perfectissimum, & ad ejus imaginem sic effectum, ut omnes sapientiæ, potentiæque thesauros DEUS in eo collocâsse videatur. Ingens est reorum multitudo: satîs erit nocentissimum quemque, aut etiam vilissimum pœnas dare: vel (quod Romanis solemne fuit quandoque) decimare totam multitudinem. Primæ hæc est noxa; & eorum, apud quos nullum esset ullius animadversionis exemplum, quo deterreri potuissent; nulla supplicii comminatio. Offensam multis obsequiis expiare possunt; Divinamque gloriam cœlo, ac terrâ propagare, & per omnem immortalitatem præ-

prædicare : contrà si pro meritis ple-
ctantur, in desperationem acti Divina
æquè ac humana miscebunt, & omnia
sûsque déque vertent. Denique cogi-
tata dumtaxat, & mente concepta de-
fectio, in actum non exiit. Quam er-
go spem his rationibus faciet clemen-
tissimus DEUS? Nullam omnino. Pec-
cârunt. Ergo nulla mora : *rudentibus
infernî detractos, in Tartarum tradidit
cruciandos.* (a) Omni spoliatos orna-
mento, naturæque suæ relictos, è cœ-
lo tamquam fulgur præcipientes misit
in stagnum ignis, & sulphuris, (b) in
ignem æternum, in æternam despera-
tionem. O execrandam peccati mali-
tiam, quæ tantam piissimo parenti iram
accendit ! quæ nobilissimos genios hor-
rendâ metamorphosi in monstra con-
vertit teterrima !

§. 3.

*Peccans item Adamus punitur ; & cum
eo posteritas omnis.*

DE protoplasti peccato quid subjun-
gam ? Heu insuaves arboris infeli-
cis fructus ! Quantam malorum silvam
pomum unum propagavit ! Edi ve-
tuerat DEUS. Istam obsequentiam

C 4

de-

(a) 2. Petri 2. (b) Apocal. 19.

debitæ sibi venerationis arrham exigebat. Eva serpentis fraude seducta, Evæ victus illecebris Adam, aspexerunt, sumpserunt in manus, & heu orexim infamem ! ederunt. Hominem DEUS condiderat ad sui similitudinem, Divinis exornârat muneribus, deliciarum hortum dederat excolendum, beatæ destinabat immortalitati. Et funestam ecce statim à peccato mutationem ! Ingenitâ spoliât integritate, perduellem pronuntiat, exterminat paradiso, cœli portas occludit, omni calamitatum genere vitam obruit : *Maledicta terra in opere tuo : (inquit) in laboribus comedes ex eâ cunctis diebus vitæ tuæ : spinas, & tribulos germinabit tibi : comedes herbas terræ. In sudore vultûs tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram de quâ sumptus es : quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* (a) Quibus paucis breviter adumbrat Malorum Iliadem, non in unius modò Adam, verùm in universæ posteritatis incubituram cervices. Uni quippè peccato primi parentis adscribendum, quidquid animo patimur ; densam in primis intelligentiæ caliginem, hebetudinemque, ac ignorationem rerum non modò naturalium, quæ vitæ agendæ

non parum incommodat, sed & ultimi finis, rationumq; , quibus ad illum contendatur ; insignem in rebus nostris cœcitatem, alienis verò nimiam perspicaciam, & sollicitudinem supervacaneam. In voluntate quid philautiam malorum innumerabilium scaturiginem commemorem? Quid ægritudinem animi, torporémque in turpitudinis fugâ, prosecutione honesti? quid incredibilem defleam contemptum eorum, quæ ad vitam sanctè traducendam pertinent: contrà sollicitudinem rerum humanarum indefessam? Quid pronitatem ad Malum? quid inconstantiam, & sui statûs fastidium deplem? Nónne corpus ipsum circumstant densæ miserarium phalanges?

*Nova febrium**Terris incubuit cohors,**Semotique prius tarda necessitas**Lethi, corripuit gradum.*

Auditores suos enecant solâ morborum enumeratione Medici Tum metus mortis, & vitæ brevitæ ipsâ sæpè molestior morte est. Abrumpo, ne longitudine fastidium creem. Num leviora, quæ ab externo infestant Mala, è cœlo, aëre, aquis, terrâ? Quid

fortunam adversantem, quid animalia vel importuna, vel sævientia; quid hominum odia, quid inferorum invidiam, & insidias? Nōne, quod omnium caput est, DEUM ipsum sentimus infensum, & implacabilem? *Nascimur enim omnes filii iræ.* Etiamnum post tot ætates, & quamdiu stabit orbis, æternū DEI complexu arcebuntur, quicumque vel solius originalis peccati morientur rei. Atqui alienā tantummodo peccārant voluntate. An & nostrā nos, qui tamen tot plectimur hodie Malis, & obruimur? Quódque amplius mirēre: Sanguinem, & vitam in peccati expiationem Patri Christus obtulit: pretium profectò mille mundis par, & multò nobilius. Peccatum Filii gratiā dimisit Pater; non omne tamen extinxit odium: Voluit graves illas, quas paucis perstrinxi, pœnas dare posteritatem omnem. Mali quantum est in peccato!

§. 4.

Divini odii magnitudinem è diluvio vides.

PUTAS fortassis unum illud odio fuisse peccatum, quod universum genus hominum in capite suo perpetravit;

vit ; & à Joanne Baptistâ *Peccatum mundi* (a) appellatum est ? Ne fallere : omnem peccati cujuscumque turpitudinem abominatur DEUS : *Similiter enim odio sunt DEO impius, & impietas ejus* : (b) horrendisque punit DEUS suppliciis : nonnunquam adedò severe, ut cum nocentibus involvantur innocentes ; & in omnem animadvertat mortalium multitudinem. Quis non cohorreat ? Is ipse, qui dixit aliquando : *Ego non parcam Ninive civitati magnæ, in quâ sunt plûs quàm centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram, & sinistram suam, & jumenta multa* ? (c) Is, inquam, non ita sentit semper, & loquitur. Discrimen illud quandoque nescit odii acerbitas. Exemplum habeto à primâ mundi ætate. DEUM pœnituit, quòd hominem fecisset in terrâ. Et tactus dolore cordis intrinsecus : (anthropopathos hæc dicta odii declarant acerbitatem.) *Delebo, (inquit,) hominem, quem creavi, atque ut opus manuum mearum dilexi, à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli. Pœnitet enim me fecisse eos.* (d) Nec tamẽ omnes peccârunt. Et erant

C 6

plûs

(a) Joan. 1. (b) Sapient. 14. (c) Jona 4. (d) Gen. 6.

plùs quàm centum viginti millia hominum, qui nescirent, quid esset inter dexteram & sinistram: & universa cujusque generis animalium multitudo. Quorum omnium ultimo discrimine, justissimum peccati odium minimè sedatur. *Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, (inquit Dominus) ut interficiam omnem carnem, in quâ spiritus vitæ est subter cælum. Universa, quæ in terrâ sunt, consummentur. Animum vides infensum? Irâ æstuat; nec quietem fert: rursúmque ait: Ego pluam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ.* (a) Nónne iram acuere credas comminationibus toties repetitis? Nihil illi fatìs est præ odii magnitudine. Neque severiùs dixit, quàm executus est. Audi horrendum ultionis apparatus. *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ; & cataraçtæ cæli apertæ sunt: & facta est pluvia super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Quid deinde? heu stragem funestam! Aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excel[s]i sub universo cælo. Quindecim cubitis altior fuit*

fuit aqua super montes, quos operuerat. Consumptaque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum; omniumque reptilium, quæ reptant super terram, universi homines, & cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terrâ, mortua sunt. Et deleuit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile, quam volucres cæli: & deleta sunt de terrâ. (a) Severitatem istam Numinis quis levem arbitretur? Nam ut mortis ipsum genus, & in aquis suffocationem à nonnullis sustineri quotidie contingat: generalis ista, & toti communis hominum generi clades, quantum incusserit horrorem! Fœda primùm tempestas, & nubes aquarum copiâ nunquam antehac auditâ gravidæ incubuerunt terris. Intumuerunt fontes, rivuli, lacus, flumina, maria; & stagnantes latè aquas per loca primùm humilia infudère tristi strage segetum, arbustorum, pecudum, hominum, domorum. Qui primum malum effugisse crediderunt, se cum suis receperunt in turres, editiorave loca. Sed & isthuc insecuta ultrix unda liberos, conjuges, parentes, in mutuo conspectu, tristi spectaculo, inter lugubres

complorationes, & sævam desperationem, suis involvit fluctibus, & in interitum quodammodo retraxit. Qui in montes evaserant, diuturniorem mortem quæsisse visi sunt, ut post spectatam suorum calamitatem sanè luctuosam, post vitata quandoque pericula, post spei, metúsque alternantes vires, denique in diram prolapsi desperationem, & ultimâ conclusi necessitate, miserabili perierint interitu.

ANANDER. At si verum ais, & peccati odio tantam hominibus infligit DEUS calamitatem, cur eadem passi sunt, quos fuisse innocentes comprobabat saltem ætas tenella? Cur animantes omnes supplicium idem sustulit?

ANICETUS. Ut augment ista supplicii gravitatem, sic odium demonstrant acerbius. Parentum in liberos amorem quis nescit? Quibus quàm benevolunt, tam indolent eorum Malis. Novúmne in conspectu parentum, in eorum pœnam, cruciari liberos, trucidari? DEI non satís odio fuit, ab hominibus peccatorum pœnas repetere. Parum fuit una mors. Tot inferre placuit, quot caros habebant; ut toties morerentur, quoties illorum aliquis. Sed & animantium interitu crescit supplicii

plicii magnitudo. Exterminantur, quæ ad hominem pertinebant : ejus quippè gratiâ conditæ sunt. Imò & ad Numinis contumeliam illis abusi sunt homines. Itaque ferre noluit DEUS, quod vel homini servierat ad peccatum, vel ad reum aliquâ ratione pertinebat. Infensissimum agnoscis odium?

§. 5.

Acerbitatem odii Pentapolitæ senserunt.

ALio rursus exemplo ostendam nihilo mitiore. Nam esto, pauciores illo plectantur; sed Malum cervicibus incubans prædocti non sunt; & de repente obruti sunt, ut de placando DEO, de veniâ rogandâ cogitare non potuerint: cùm totos centum annos venturam prædixisset cladem alteram Noëmus: & lentè sic incubuit, ut suum poenitiæ fuerit spatium; & vero simile putent, plurimos salutem esse consecutos. Pentapolitarum jam excidium propono. Quo quid horribilius? In altâ pace, securi, nil nisi libidinem suam cogitabant, pudendam illam, infamem, execrandam; & quæ ex illo nomen retinet: Ecce Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhæam sulphur.

phur, & ignem à Domino de cælo : & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia. (a) Horrendum ! Igneâ pluviâ domus, plateæ, vici, universæ civitates, agri, & plana camporum inundantur, exurantur, in cinerem abeunt. Nullum pereuntibus hominibus in aquis, nullum in ferro, nullum in fugâ, nullum in turribus, nullum in antris perfugium. Ignis, & sulphuris fluvius omnia pervadit, labefacit, consumit. O peccati nequitiam ! ô pestem ! Pestem isto Numinis odio dignissimam ! Quis aliud vel suspicetur ? Ipse qui fecit decretum Deus, ratum vult : & superesse ultionis perenne monumentum, ut ne aliquando nescias, impietatem odio esse Numini. Manet, & ad mundi extremum manebit triste istius odii testimonium. Beata olim illa regio, & quasi paradus Domini : sævum nunc bidental : fœdus hodie lacus est immenso ambitu, specie maris ; ubi læta quondam frugibus arva. Sapore corruptior, gravitate odoris accolis pestifer, pisces, aut suetas aquis volucres non patitur : situ piger, vento non impellitur : superjecta, incertum unde, ut solido feruntur :

tur : periti , imperitique nandi , perinde attolluntur. Teter exhalans odoris sulphurei fumus omnem latè torret regionem ad iter mediæ diei ; vîmque tollit frugiferam. Cuncta sponte edita , aut manu fata , sive herbâ tenuis , aut flore , seu solitam in speciem adolevere , atra , & inania velut in cinerem vanescunt. Poma , racemique in speciem maturi , spectantibus etiam edendi cupiditatem proritant : sed favillæ fuliginem intrinsecus , & renascentes in fructibus cineres ambitio tantum extimæ cutis cõhibet ; quæ vel levi tactu pressa fumum exhalat , & abit in vagum pulverem. His suum DEUS odium immortale testatur.

§. 6.

Æternum inferi sentient.

EJus ut nullum nobis Syria monumentum servet : quid aliud quotidie nobis inclamant urbium , provinciarum , regnorum everfiones ? Nam in peccatorum pœnam fieri nega , si DEO providentiam negas. At certè non potes , si quidem es Christianus. Sed ista prætervehor. Vocat unum aliud , de quo fas ambigere non sit. Impium quippè sit , inferorum cruciatus

tus non fateri. Sed isthîc aliûdne quidpiam à peccato cruciat DEUS? Omni-
no nihil. At, quod horrendis aded cru-
ciat tormentis, capitali sanè odio per-
sequatur necesse est. Quàm horren-
dis? ais. Nec qui senserit, eloqui pos-
sit. Summo carere Bono Malum esse
summum voluimus ostendere; neque
hilum profecimus. Omnem quippè
superat dicendi facultatem. Summum
tamen esse Malum constat. Sed age:
animum ad ea mecum adverte, quæ si
cum priori comparaveris, nullius esse
momenti rectè judices: acerbissima
nihilominus, & revera horribilia sunt,
si quæcumque mortales subinde cru-
ciant, pensemus: Primum igitur hoc
omnium accipe. Carcerem menti pro-
pone situ à cœlo, quàm potest, longissi-
mè dissitum; immensum illum, sed
pro capiendâ multitudine angustissi-
mum: graveolentem ex afflatu, & ni-
dore corporum crematorum, corruptis-
simique ipsius loci fœditate: tenebris
præterea plusquam Cimmeriis, aut
Ægyptiacis horrendum. *Ingentis ad*
instar fornacis illum tibi finge, quam
flatus Domini, sicut torrens sulphuris suc-
cendit (a) *edacissimis flammis. Hîc*
rudentibus inferni velut in fascies col-
ligati

ligati omnes improbi, dæmones æquè ac homines, ceu præda tormentis obijciuntur acerbissimis. Quæ quidem pari oratione quis explicet? Aliquod, sed rude veluti simulacrum hoc esto. Eorum omnium, quæ in Bonis quomodocumque mortales reponunt, apud inferos prorsus nihil esse, habeto certum. Contrà quidquid asperum, perperu difficile, contra naturam, horrendum, (omnia recense, perpende singula) ab inferis non abest. Atque ut, quod est, capias; hæc evanidis dumtaxat coloribus adumbrata præ illis existima: & acerbiora deinde alia esse, apud te statuito, quæ nec cogitatione possis assequi. Cui horrorem ista vel audita non incutiant? Denique quid, cum æternitatem addideris? Illam voluerunt significatam anulo, vel serpente in orbem acto, & caudam mordente: ut ibi nimirum veluti principium invenias; ubi sperabas finem. Non aliter infelicibus istis reis

Redit labor actus in orbem.

Et post mille sæculorum myriadas, velut in limine stabunt æternitatis. ANANDER. Vel saxa Caucasæa concutiat ista cogitatio. Verum, dic Sodes, Justum esse DEUM nolim am-

bigè.

bigere. Quâ tamen fit, ut merito majus non sit istud ejus odium, quo æternis peccatum tormentis persequitur; illud, inquam, peccatum, quod minimo temporis momento libandam tantummodo præbuerit voluptatulam?

ANICETUS. Quæstionem illam, & affines plerasque alias movet, & suo more sapienter solvit Augustinus. Ad eum adi; quando id alienius est à meo instituto: dicetque *factum esse Malo dignum æterno, qui hoc in se peremit Bonum, quod esse posset æternum.* (a) Et cum æternum videatur peccatum ipsum, (nec enim apud inferos est resipiscencia) quid mirum si *nulla sit redemptio*? Si perstat in sententiâ judex, quamdiu perstat in flagitio reus? Æternum verò perstat, quandoquidem vivat æternum. Nam *in illis diebus quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* (b) Malum intelligis? Quod enim bellum gravius, & amarius cogitari potest, (ait Augustinus) quàm ubi voluntas sic adversa est passioni, & passio voluntati, ut nullius earum victoriâ tales inimicitie finiantur? & ubi sic confligit cum ipsâ naturâ corporis vis doloris, ut neutrum alteri cedat?

(a) L. 22, de Civ. Dei à c. 11, ad finem. (b) Apoc. 9.

cedat ? Hic enim quando contingit iste
conflictus , aut dolor vincit , & sensum
mors adimit : aut natura perdurans vin-
cit , & dolorem sanitas tollit. Ibi au-
tem & dolor permanet, ut affligat ; & na-
tura perdurat , ut sentiat : quia utrum-
que ideo non deficit , ne pœna deficiat. Quæ
ut non ignorant reprobi , in furorem
desperatione meliorum , aut finis ali-
cujus , & in rabiem aguntur. Heu !
quàm horrendum est incidere in manus
DEI viventis ! (a) Torpetis ad ista ho-
mines ? At quis poterit habitare de vobis
cum igne devorante ? quis habitabit ex
vobis cum ardoribus sempiternis ? (b)
ANANDER. Quis non cohorreat to-
tus ad ejuscemodi cogitationes ? Ulti-
nam hominum animis obversarentur
frequentius ! Nihil equidem ad excu-
tiendum torporem omnem validius
existimo. Ad odium , fugamve pec-
cati quid magis impellat , quàm Nu-
minis odium adeò implacabile ? Istius
verò magnitudinem odii quo clariùs
probabis argumento , quàm illâ crucia-
tum apud inferos acerbissimo-
rum immortalitate ?

§. 7.

*Atrocissima pro alieno crimine Christus
ipse sensit.*

ANICETUS. Superioribus argumētis quamquam grave sit, ut fateris, momentum : addo ecce aliud , non paulò gravius, Ut meritò dicere possis triarios denique in pugnam à me produci. ANANDER. Quid ais ? Horrendis illis inferorum tormentis quidpiam habes terribilius ? ANICETUS. Habeo , quo peccati turpitudinem, indignitatēque ; & infensum illi Numen clariùs demonstrem. Animum adverte. Otiosus per forum ambulabam aliquando : ex adverso magnā hominum deducente turbā juvenem video. At quem juvenem ? Formā , si quis unquam alius , honestissimā. Obtutu hærebam in illum fixo. E stipulatoribus ad me unus ; Quid miraris ? ait. Oris honestatem flocci facies , si quem animi ornatum è quotidianā ejus consuetudine comperimus , tibi datum fuerit intueri. Liberalibus omnibus artibus, & eximiā humanorum, simul & Divinorum cognitione imbutus est, ut qui maximè. Ad omnem verò honesti normam mentem sic excoluit, ut
vir-

virtutum omnium specimen absolutissimum cæteris omnibus ad imitationem proponi possit. Sed inter ista quod ames maximè; eâ est humanitate, ac modestiâ, ut gravis nemini, nemini umquam malè fecerit; universis verò bene velle semper, ac facere posuerit in deliciis. Miram narras amabilitatem, inquam ego, & si taceas, facile mihi colligere sit ex illorum vultu, & alacritate, qui comitantur; & ad omnem ejus parati nutum, excipere mandata videntur, & exequi magnâ animi voluptate. Qui verò illi sunt? Contrà ille: Clientes paterni sunt, & primi quique procures; qui cùm filio regni habenas à patre rege creditas sciant, imperia dictantis accipiunt. Verùm ecce dum visa, simul & audita miror attonitus; non aliter ac irruente miluo pavidæ columbæ, diffugiunt primores universi, tristes, ut quidem vultu præferebant, & quasi graviore compulsi imperio. Tum in forum irrupunt sævi lictores, nil nisi immanitatem spirantes; & insanis clamoribus in juvenem insiliunt, catenis collum, & manus onerant, constringuntque; pugnis, fustibus caput contundunt; auream vellicant cæsariem; faciem il-

lam

lam speciosam, sed jam verberibus lividam, sputis polluant foetidissimis. Nihil satîs est barbaris tortoribus. Miserandum juvenem in terram abjiciunt, conculcant, raptant, flagitiosum inclamant furciferum. Hîc ego mei non satîs compos: Conjuratorem! conjurationem! exclamo: Nulîusne perdita ista capita coërceat, & ulciscatur? Sed ille, qui mecum coeperat: Siste mentis ardorem, vir optime. Nihil nisi de regis imperio fit. Contrâ: Tu regem dicis? Immanem appella tyrannum, & sævam belluam; qui honestissimum juvenem, & innocentissimum (si vera quidem narrabas) tam indignis perdit modis. Ille: Vera narrabam; & (meministi?) patrem dicebam. Novo ictu feriit animum istius memoria. Et: Pater ille est? Barbarus est, qui sævit in filium. Moderatiùs; inquit ille: & probrosi abstinet verbis. Is revera rex est clementissimus: amantissimus filii pater est, si quis unquam alius. Quid igitur, inquam in illum animadvertit se veritate tantâ? Peccatum est: ait. Infero ego: Peccatum enorme sit, necesse est; quod in talem filium sic inflammet parentem. Ad juvenem in-
tere

terea reflexeram oculos : & ô dirum
spectaculum ! Post incredibiles vexa-
tiones , innocentissimi juvenis corpus
universum ad pedes ab ipso vertice fla-
gris conciderant inhumani carnifices ,
& capiti sertum vepribus , acutissimis-
que spinis horrens impresserant. Non
sedabatur impia litis fuso sanguine.
Postquam efferatam in caput innocens
pro suâ libidine rabiem effudissent ; in-
ter perditissimos latrones , ceu furcife-
rum infamem , aut perduellem nefa-
rium egerunt in crucem , & extremis
doloribus animam tandem expresse-
runt. Ego quâ voce per lacrymas , &
suspiria potui , conversus ad illum ejus
servulum : Heu bone vir ! quâ facino-
ris atrocitate parentem (ut ais) piissi-
mum ad istud supplicium de se sumen-
dum talis filius concitavit ? Ad hæc il-
le : graviter fallere : non meministi
dictum à me, humanissimum juvenem
amâsse semper mereri quàm optimè
de quocunque mortalium ? Quomodo
unum parentem tibi persuadebis esse
neglectum ? Tanta semper fuit inter
utrumque vis amoris mutui, ut idem
semper velle, nolle semper idem fuerit
ambobus. · Duos unus amor aded con-
junxit, ut unum jam appellare possis,

lam speciosam, sed jam verberibus lividam, sputis polluant foetidissimis. Nihil satis est barbaris tortoribus. Miserandum juvenem in terram abjiciunt, conculcant, raptant, flagitiosum inclamant furciferum. Hic ego mei non satis compos: Conjuratio- nem! conjurationem! exclamo: Nul- lusne perdita ista capita coercet, & ul- ciscatur? Sed ille, qui mecum coepe- rat: Siste mentis ardorem, vir optime. Nihil nisi de regis imperio fit. Con- trā: Tu regem dicis? Immanem ap- pella tyrannum, & sævam belluam; qui honestissimum juvenem, & inno- centissimum (si vera quidem narrabas) tam indignis perdit modis. Ille: Ve- ra narrabam; & (meministi?) pa- trem dicebam. Novo ictu feriit ani- mum istius memoria. Et: Pater ille est? Barbarus est, qui sævit in filium. Moderatiùs; inquit ille: & probrosis abstineto verbis. Is revera rex est cle- mentissimus: amantissimus filii pater est, si quis unquam alius. Quid igi- tur, inquam in illum animadvertit se- veritate tantā? Peccatum est: ait. Infero ego: Peccatum enorme sit, ne- cesse est; quod in talem filium sic in- flammet parentem. Ad juvenem in-
tereā

terea reflexeram oculos : & ô dirum
spectaculum ! Post incredibiles vexa-
tiones , innocentissimi juvenis corpus
universum ad pedes ab ipso vertice fla-
gris conciderant inhumani carnifices ,
& capiti sertum vepribus , acutissimis-
que spinis horrens impresserant. Non
sedabatur impia sitis fuso sanguine.
Postquam efferatam in caput innocens
pro suâ libidine rabiem effudissent ; in-
ter perditissimos latrones , ceu furcife-
rum infamem , aut perduellem nesa-
rium egerunt in crucem , & extremis
doloribus animam tandem expresse-
runt. Ego quâ voce per lacrymas , &
suspiria potui , conversus ad illum ejus
servulum : Heu bone vir ! quâ facino-
ris atrocitate parentem (ut ais) piissi-
mum ad istud supplicium de se sumen-
dum talis filius concitavit ? Ad hæc il-
le : graviter fallere : non meministi
dictum à me, humanissimum juvenem
amâsse semper mereri quàm optimè
de quocunque mortalium ? Quomodo
unum parentem tibi persuadebis esse
neglectum ? Tanta semper fuit inter
utrumque vis amoris mutui, ut idem
semper velle, nolle semper idem fuerit
ambobus. Duos unus amor aded con-
junxit, ut unum jam appellare possis,

& debeas. Tum ego: Sphingis ambages tu mihi proponis: cur non unum & Oedipodem? Nil peccavit filius: inquis. Castigavit tamen pater; cum arctissimus duos jungeret amoris nexus. Gordium istum solve nodum. Ille verò: expedio. Peccavit, non filius, (nec sanè potuit) sed unum è domesticis mancipium. Pœnas repetere statuerat parens. Et cum miserus filius, fervulî noxam in humeros suos sustulisset, eò convertit iram parens, ubi peccatum reperit: nîl pensi habens reusne, an innocens: mancipiûmne, an filius: propriûmne esset piaculum, an alienum. Certum quipè erat, pro justissimâ suâ offensione, meritis noxam expiare suppliciis. Quorsum ambages istæ, capis, Anander? A N A N D E R. Dudum intelligo suppliciorum dîritatem, quæ pro vilissimis mancipiis, ut irato Patri faceret satis, Christus Dominus sustinere voluit. Mortalium ô cæcitatem! qui neque cruciatuum, nec odii istius acerbitate deterriti, à peccando revocari possunt! Audiendus esset Christus ipse: *si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Peccatum alienâ perpetratum nequitiâ si DEUS in Filio tantâ severitate casti-

castigat, nec ab irâ ullo filii amore re-
vocatur; quanta est hominis illius in-
fania, qui nefariâ turpissimorum flagi-
tiorum turpitudine coopertus, impuni-
tatem nihilominus, aut indulgentiam,
haud aliter, quàm debitam sibi pollice-
tur? ANICETUS. Ex his ergo relinqui
fatere, acerbissimum profectò esse
odium, quo DEUS in peccatum fertur:
atque adeò peccatò, quod necessariò,
& solùm, & tam atrociter DEUS odit,
horribilius homini malum esse nul-
lum quandoquidem nullum illi sit
optabilius bonum, quàm à DEO amari.

CAPUT X.

*Idem aliter demonstro. Immania homi-
ni Mala peccatum creat.*

ALia profero Malorum argumenta;
quæ si à peccato, ceu à fonte quo-
dam infaustissimo, scaturire certum est,
(nemini verò fas est ambigere) sanus
ille profectò non est, qui in malorum
illud infelicissimum se volens bara-
thrum immittit. In classes partiri pla-
cet, ne mentem obruat multitudo.
Prima sit longè pessima, quamquam
non Malorum: Bona quippè in eâ re-
pono; illa nimirum, quibus à pecca-

to spoliatur : sed eò dolendâ magis
 jacturâ , quò meliora sunt ipsa. Nisi
 fortè malè feriatuſ aliquis insanire
 cum Gallieno malit. Hic enim tur-
 piſſimum omnis luxuriæ mancipium ,
 cùm Romanum imperium teneret , ita
 libidini ſerviebat , ut cætera poſthabe-
 ret. Cum enim (inquit Trebellius Pol-
 lio) ei nuntiatum eſſet , *Ægyptum deſci-
 viſſe , dixiſſe fertur : Quid ? ſinè lino Ægy-
 ptio eſſe non poſſumus ? Cum autem vaſta-
 tam Aſiam , & elementorum concuſſioni-
 bus , & Scytharum incuſſionibus comperiſ-
 ſet : Quid ? inquit, ſine Aphronitris eſſe
 non poſſumus ? Perditâ Galliâ arriviſſe ,
 ac dixiſſe perhibetur : Non ſinè trabeatis
 ſagis tuta reſponſio eſt ?* ANANDER.
 Heu ! multos hæc ætas habet Gallie-
 nos ; eoque etiam turpiores , quò ter-
 râ cœlum præſtantius eſt. Unas hic
 opes , ille delicias , alius dignitates ,
 aut aliud pro libidine ſuâ , & prætereâ
 nihil cogitat. Oblectat hoc unicum ;
 faſtidio cætera ſunt ; & obtundis , ſi de
 vitâ quondam in cœlis agendâ ; aut de
 viâ , quâ iſtuc tenditur , vel verbulum.
 Age , Anicete , ne dubita. Meliorem
 mihi DEUS ad accipienda dicta men-
 tem indidit : utinam & ad agen-
 dum bene !

§. I.

*Multis hominem, & immensis Bonis
peccatum spoliatur.*

ANICETUS. Primum, & omnium maximè post perpetratum peccatum ab amicitia Numinis homo repellitur. *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial?* (a) Quod profectò tantum esse Malum quis non intelligit, quantum ipse DEUS Bonum est? Sed eò maximè; quòd cum inter pares amicitiam esse debere contendat Philosophus; eò se nostri causâ DEUS demiserit, aut extulerit eò homulum, ut arctissimus veræ amicitiae nexus inter nos & se posset intercedere. Nam si interrogatus Zeno: quid revera esset amicus, rectè respondit: Alter ego: quid majus arbitraris, quàm alterum esse te DEUM? De hac nimirum amicitia verè, etsi falsò de aliâ quâcumque, dixisset Socrates: nullam esse possessionem pretiosorem verò, bonoque amico: nec aliunde plùs fructus, aut voluptatis capi. Itaque præposterè facere multos, qui pecuniæ despendium graviùs ferunt, quàm amici jacturam:

(a) 2. Cor. 6.

quique beneficium se perdidisse clamant gratis collocatum, quum eô sibi conciliârint amicum quovis lucro potiore. Ita de bono amico sensit, & locutus est homo ethnicus: quomodo negligis, Christiane? Quomodo cætera non postponis humana? jacturam ejus quomodo levem existimas?

Proxima amicitia est providentia Numinis verè paterna: quâ pusillum, & magnum ipse fecit; & equaliter illa cura est de omnibus. (a) Quo fretus canebat rex vates: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. (b) Quàm suave Christi monitum illud? Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloriâ suâ coopertus est, sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, DEUS sic vestit; quantò magis vos, minimæ fidei? Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. (c) Neque dubitabat Apostolus: sed discipulos hortabatur securus: Omnem sollicitudinem

aulinam vestram projicientes in eum ; quoniam ipsi est cura de vobis. (a) Meminerit nimirum à Magistro suo præceptum esse , simul & promissum. *Quærite primum regnum DEI, & justitiam ejus : & hæc omnia adjicientur vobis :* (b) atque olim per vatem suum : *Qui tetigerit vos , tangit pupillam oculi mei.* (c) Quam homini fiduciam non creent congesta tot è cælo vaticinia ; quibus in sacris libris nihil frequentius ? Omnem illam pessundat, & evertit peccatum. Nam abominatio est Domino via impii, (d) Quid igitur ab illo spei possit esse ? Damnum illud pro merito quis æstimet ?

Proximè sequitur Angelorum præsidium. Quantum illud Divinæ beneficiæ munus est ? *Angelis suis mandavit de te ; ut custodiant te in omnibus viis tuis : in manibus portabunt te , ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* (e) Illi inquam cœlestis aulæ principes , nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi , propter eos qui hereditatem capient salutis ? (f) Quis ergo te metus incessat ? Bernardum audi : *Quantam tibi debet hoc verbum inferre*

D 4

re-

(a) 1. Petr. 5. (b) Matth. 6. (c) Zachar. 2. (d) Pr. 15.
(e) Ps. 90. (f) Hebr. 1.

reverentiam, adferre devotionem, conferre fiduciam? Reverentiam pro præsentâ, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. Sed vide, in contemptum ne abeas: non leviter comminatur DEUS. Observa eum, (inquit de Angelo) & audi vocem ejus; nec contemnendum putes: quia non dimittet, cum peccaveris: animadvertet quippè non parum severe: subductoque suo præsidio, Numinis ulciscetur injurias. Basilio fidem habe. Omni namque in Christum credenti Angelus assistit, (inquit) nisi nos illum ob nostra peccata absterreamus. Velut enim fumus apes fugat, & fâtor columbas expellit; sic Angelum vitæ nostræ custodem, tenebrosam, faculentumque peccatum.

Quid de meritis Christi dicam, quorum nos morte suâ fecit ipse participes? Magnitudinem si spectas, quid addi potest? Ab ipso DEO pretium, & sui æstimationem accipiunt. Nobis verò tam necessaria sunt, quam vitis palmiti necessaria est, si quem ex illo fructum speras. Affirmat enim Christus: *Sine me nihil potestis facere.* (a) In immortalitatem porro tantam vim habent, ut benè facta quæcumque, exigua

(a) Joannis 25.

qua sint licet, si Christi merito junxeris, *eternum gloriae pondus operentur in nobis.* (a) Jam verò à Christo vim, gratiam, subsidium quì speras, si tibi reddideris infestum?

Severius videri potest, quod subjiicio. Omnis ornatus, quò gaudebat anima, peccatò vel unicò tollitur. *Habitualis*, inquam, *gratia* (quemadmodum in scholis Theologi loquuntur) *dona Spiritus Sancti*, *virtutes infusae*, & alius omnis ejuscemodi animæ cultus, laboris plerumque diuturni, ac molestissimi præmium uberrimum, momentò perit. Spoliatur, inquam, anima ornamentis, quibus omne auri pretium, omnem unionum nitorem, splendorem gemmarum omnem superabat; cœlos in sui admirationem, in amorem rapiebat DEUM ipsum.

Quid? quod ipsam rectorum consiliorum, & bene factorum mercedem, & stipendium dissipat, perditque peccatum? Detrimentum leve nemo judicaverit. Calicem aquæ frigidaë suo nomine propinatum egeno, indonatum promissit Christus non relinquendum. Quantus ergo Bonorum cunulus, annorum subinde plurimorum spatium ex-

surget è prolixis Christianæ Charitatis officiis, ex Evangelicâ paupertate, obsequentiâ, humilitate, castitate, terrenarum rerum despectione, amore cœlestium, atque in primis ipsius DEI? Quantus ex iræ moderatione, gastrimargiæ fugâ, voluptatum odio, divitiarum contemptu, invidiæ detestatione, cæterorûmque vitiorum, aut animi perturbationum, atque adeò sui ipsius heroicâ victoriâ? Quantus è jejuniis, è vigiliis, flagris sponte sibi incussis, è cilicini fagi gestatione, acerbioribusque aliis corporis afflictationibus? At heu! beatus ille cumulus, omnibus Regum thesauris opulentior, peccato in prædam cedit, diripitur, perit.

AN non & grave detrimentum istud peccatori, quando Christianâ quodammodo rep. excluditur? Excluditur, inquam, ingentibus commodis toti Ecclesiæ communibus. Quemadmodum enim senatûs autoritas & sapientia, populi fortitudo, icta cum finitimis fœdera, libera commeatio, secura comœrcia, publica tranquillitas, imperii amplificatio, profligatio hostiû, triumphus, aliâque ejuscemodi vel præsidia, vel ornamenta sic universam afficiunt
remp.

temp. ut singuli nihilominus cives in boni publici partem veniant : aut si mavis, quemadmodum hominis corpus universum æqua temperies, sensuum vigor, membrorum integritas, atque apta inter se connexio, ciborum concoctio commoda, valetudo, robur, forma sic tuentur, ac sustinent, ornântq; ; ut singula nihilominus membra membrorum singulorum, ac totius etiam corporis incolumitate, bonoque gaudeant, ac fruantur : non aliter Ecclesia, resp. quædam est ita optimè ordinata, vel mysticum corpus ita aptè membrorum quamquam diversissimorum connexione constitutum, ut communia sint omnibus, totius, atque adeò singulorum bona. Privatorum enim rectè facta, sana consilia, virtutes, heroicæ sui victoriæ, corporis afflictationes, orationes, sacrificia, sacramentorum usurpatio, sic authores illorum homines privatos beant, ut suum nihilominus commodum, & quæstus in publicum Ecclesiæ velut ærarium, ac singulorum quasi scrinia referantur. Ita non modò propriis, verùm & alienis etiam ditamur opibus : quamdiu nimirum aptè corpori singula cohærent membra. Nam ubi semel

à Christo capite per peccatum revulsa fuerint, in illam tot bonorum communionem non admittuntur.

Quod enim aliunde bonum admittant, qui maximè, quod habebant, sese spoliârunt? Maximum appello, conscientiam recti mentem. Audeo nimirum post Ciceronem; qui conscientiam rectæ voluntatis, maximam consolationem esse rerum incommodarum (a) contendebat. Addiditque aliquando; laudem sapientiæ esse maximam, non aliunde pendere: nec extrinsecus, aut bene, aut malè vivendi suspensas habere rationes. (b) Numquid etiam amplius illud? Conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimum virtutis præmium est. Imò nullum theatrum virtuti conscientiam majus. Fortiter etiam profectò poëta. (c)

Murus abeneus esto.

Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.

Fastidio sint plura testimonia, ubi inficietur nullus, etiam Christianâ luce destitutus. Istius verò Boni prorsus nihil cum peccato stare potest: cujus (d)

Prima est hæc ultio, quod se

Judice nemo nocens absolvitur.

Judicis denique DEI sententiâ summum

(a) I. 6. Epist. famil. Epist. 4. (b) Idem l. 5. Epist. 23. (c) Hor. Epist. 1. ad Mæcen. (d) Juven. Sat. 13.

munum bonorum omnium peccatō tollitur; felicitas inquam æterna. Quam quidem gloriosæ fortis beatitudinem pro merito quis explicet? Arcana sunt, quæ non licet homini loqui. Multum nihilominus, & profectō ad stuporem audet Augustinus. *Tanta est (inquit) jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in ea manere, quàm unius diei morâ: propter hoc solum innumera-biles anni hujus vitæ, pleni deliciis, & circumfluentiâ temporalium Bonorum, rectè, meritōque contemnerentur. Non enim falso, ac parvo affectu dictum est: Melior est dies una in atriis tuis super millia. (a)* Quæ si ita habent, vices pro veritate mutemus. Cœlestibus Bonis immortalitatem; terrenis annos paucos, aut veriùs diem, vel horulam aliquam reddamus: quàm inania hæc erunt, quàm vana, & Boni nomine indigna! Quàm solida, & certa est omnis à DEO felicitas! Quàm sola sincerum Bonum appellanda! Innumera dicta sunt; à sapientibus infinita superant dicenda, nullâ cujusquam oratione unquam exæquanda. Istius porro felicitatis spem omnem, factam nobis jam inde à primâ nostri conditione, peccatum intercidit.

ANANDER. Heu cæcitatem nostram ! qui per turpissimam ignoracionem tot, tantæque Bona flocci pendimus ; & præferimus , amplectimurque cœcum perturbatæ naturæ impetum , aut quam nobis veluti per somniantis capitis ludibria fingimus voluptatulam. Non absimiles nimirum improvido helluoni Esau : qui voracitate turpissimâ victus, postquam omnia primogenita sua vili permutasset pulmento, *accepto pane, & lentis edulis, comedit, & bibit, & abiit ; parvipendens, quod primogenita vendidisset.* (a)

§. 2.

*Peccatum homini gravissima infert
damna.*

ANICET. Infania nostra hoc etiam magis est deploranda , quod non modò Bona ista sponte abdicamus, & indignum in modum abjecta veluti conculcamus ; sed immania prorsus, horrendaque accersimus Mala, & eorum barathro quodam absorbemur. Ut verum sit sancti regis de peccatore vaticinium : *dilexit maledictionem, & veniet ei : & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem.*

(a) *Genes. 25.* (b) *Pf. 108.*

nem, sicut vestimentum: & intravit sicut aqua in interiora ejus; & sicut oleum in ossibus ejus. Vaticinanti lucem dabo Malorum enumeratione aliquâ.

Caput omnium, & origo infaustissima est, quod peccatum hominem faciat ex amico DEI, hostem juratum, & capitalem. Non immoror: longiore jam oratione demonstravi.

Diaboli præterea mancipium facit. O sortem abominandam! Bono servire Domino leviolem facit servitutem: imò etiam servire DEO, regnare est. Sed abjectissimo, crudelissimo, teterissimo servire mancipio, quàm detestanda illa denique servitus est? Ejus in hominem odium, ac rabiem quis nescit? aut sanè quis intelligit? Specimen esto importuna crudelitas, quâ humanas victimas Diis suis mactare compulsi sunt Tyrii, Galli, Numidæ, & alii plerique populi. Quid? Nónne Judæi aliquando relictò Deò, legibusque patriis, servierunt sculptilibus finitimorum: & factum est illis in scandalum? Et immolaverunt filios suos, & filias suas demoniis? Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan? (a) Et hodie crudelita-

tis ejus exempla spectamus, quoties adversus energumenos illam exeri DEUS patitur.

Peccati ipsius leviozem nec credideris tyrannidem. Quàm sæpe parentes, conjuges, liberos, agnatos, cives, in mutuas cædes inflammavit, armavitque libido hos, illos cupiditas, istos invidia, alios alia animi prava affectio? Etiam in perniciem suam hominem servum concitat. *Qui enim facit peccatum, (ait Joannes) servus est peccati. Quomodo enim non servus omnis avarus, (ut probat Ambrosius) qui pro exiguo pecuniæ lucello seipsum auctionatur? Quomodo autem non & ille servus, qui subditus est libidini? (a)* Omitto alia fusiùs aliàs explicanda.

Nisi ultra servitutem sæviret peccatum, levior forsitan videri posset tyrannis. Quos in suam redegit potestatem, miserandum in modum dementat; & Circæis poculis fortiùs in varias, & infelices mutat formas. Stultum primò facit è sapiente mancipium suum. *(b)* Cogitatio enim stulti peccatum est: ait Sapiens. Basiliius verd, *(c)* Omne peccatum per stultitiam fieri contendit. Plus etiam Ambrosius. *Quis est insipiens?*

(a) Joannis 8. (b) Prov. 24. (c) Psal. 37.

piens, (inquit) nisi qui peccatum facit, & eligit Mala pro Bonis? (a) Stultus ille non censeatur, qui aurum lutô, filice adamantem, terrâ permutat cœlum? E puro, nitidôque sordidus fit, & graveolens peccator: & qui (b) Christi Bonus odor erat, vertitur in suam lotam involutabro luti. Computruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ: de se fatebatur ingemiscens vates. Idem asseverat Ambrosius. Interroga conscientiam peccatoris. Nōne gravius omnibus fatet sepulchris? (c) Timidus, & vecors fit, cujus magnanimitatem inferi verebantur, ut jam trepidet timore, ubi non erat timor. (d) Nam aliàs quomodo persequatur unus mille: & duo fugent decem millia? Nōne ideò quia Deus suus peccatis offensus vendidit eos, & Dominus conclusit illos? (e) inquit Moyses. Integrum antea, sanumque languor occupat, & ægritudo. Nam si Augustino fides, peccata febres animæ sunt: apud Chrysostomum gravis paralytis: Basilius elephantiasim, seu lepram appellat. Et certè quis nesciat, ut morbos corporum, ita peccata nihil aliud esse, quàm vitiosas animarum affectiones? Quid

(a) Ps. 38. (b) 2. Cor. 2. (c) 1. 2. Offic. c. 12. (d) Ps. 119.
(e) Deuteronom. 32.

Quid verò Malorum non à peccato perpetimur? *Nostri peccatis barbari fortes sunt: nostris vitiis Romanus superatur exercitus, &c.* (inclamat Hieronymus) (a) *Non amputamus causas morbi, ut morbus pariter auferatur, statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis eaballos equis cedere.* Totus in eandem sententiam, in easdem abit lacrymas Salvianus. (b) *Paucis omnia Chrysostomus. Malorum omnium causam, (ait) constat esse peccatum. Ex peccato tristitia, ex peccato tumultus, ex peccato bella, morbi, atque omnes, quotquot nos premunt, passiones.* At Cyprianus: (c) *Hoc sunt peccata lapsis, quod grando frugibus, quod turbidum sidus arboribus, quod armentis pestilens vastitas, quod navigiis fœda tempestas.*

Omnium denique malorum ultimum nōne à peccato? Immanes illos dico apud inferos cruciatus; qui nec sentiuntur, ubi peccatum non est. Sed de illis antea pro instituto satis. Quæ omnia cum ita sint, cujus Mali turpitudō, vel diritas cum peccato componi possit?

(a) *Ad Heliod.* (b) *De Provid.* (c) *Cypr. serm. de lapsis.*

§. 3.

*Etiam venialis peccati damna sunt
gravissima.*

ANANDER. Peccati malignitatem scitè descripsisti : sed quam, opinor, cuicumque peccato tribui nolis. Sunt enim leviora ; quia D E U S illis non adedò gravatè veniam indulget, Venialia nuncupamus. De his quid censes ? ANICETUS. Quid censeam ? Leviora sunt, ais. Sunt revera si tamen leve est, quod peccatum est. Quid ? leve dicas, quod Divinæ Majestati displicet ? quod eam offendit ? quod ejus sacrosanctâ lege vetitum est ? Animam contaminat ? Hoc leve est ? Pulcherrima est anima, imago D E I accurata, omni cultu è cœlis quæsito exornata : nævus, quem in vili laceratâ, in turpi mancipio fortasse non advertes, in eximiâ illâ pulchritudine, in illo cultu ornatissimo quàm foedus est, quàm indecens ? Ut mortem non inferant istæ noxæ, periculò certè non adedò procul absunt. Author est Augustinus. Quid interest ad naufragium (inquit) utrum uno grandi fluctu navis operiatur, & obruatur : an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negli-

gen-

gentiam derelicta, atque contempta, impleat navem, atque submergat? (a) Clariùs aliàs. Noli peccata contemnere, quia minora sunt; sed time, quia plura sunt. Attendite fratres mei, minuta sunt, non sunt magna: non est bestia, quasi leo, ut uno morsu guttur frangat: sed bestiae plerumque minuta multae necant. (b) Subdítque post pauca. Quam minutissima sunt grana arenae? si arenae amplius in navim mittantur, mergunt illam, ut pereat. Quam minuta sunt guttae pluviae? Nonne flumina implent, & domos dejiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Quid? quòd Charitatem, virtutum reginam, quamquam animò non pellit, frangit tamen tepiditate, & infirmitat? Non aliter ferventem aquam frangit frigida: & iter facientem sarcina gravior impedit. An non beneficentiae Numinis obicem ponit? Quid aliud ab offenso par sit expectare? Sed & honesti prosecutionem impedit, ac moratur. Quod Malum hoc profectò gravius est, quo ad celsiorem virtutis apicem totà tenendum aeternitate pertingere forsitan possemus. Præterea sanus non sit, qui negligat, quod gravissimis in hac vitâ suppliciis castigat DEUS. Abbatem

(a) Epist. 108. (b) L. de decem chordis, c. 11.

tem Moyſen ſathanæ tradidit, hoc eſt cruciandum permifit, quô ſolent energumeni modô, non aliam ob cauſam, quàm quòd incitatioꝝ ſodalem paulò acriore verbo perſtrinxiffet. Eaſdem monachus alter dedit pœnas, quòd nimio voluptatis ſenſu frigida calicem ebibiſſet. Quòd inter orandum in diſverſa mentem alius diſtraxiſſet, eodem expiavit ſupplicio DEUS. Levem exiſtimabis tu ſeveritatem iſtam? At, ſi de Numinis æquitate rectè ſentis, non inferiore ſupplicio noxam fatearis neceſſe eſt. Quis auſit denique parvi facere, quod animam corporis ergaſtulo ſolutam; deſideratiſſimis arcet ſponſi cœleſtis amplexibus, & in horrendum aliud compingit ergaſtulum, atrociſſimis cruciatibus peccatum omne vel leviffimum luituram? E quibus omnibus hoc conficito, quod olim Chryſoſtomus. *Fugiamus (ajebat) modica Mala: magna ſiquidem ab illis naſcuntur. Quisquis enim ad quodlibet delictum dicere didicit conſuetum illud: Nihil erit ab hoc damni: paulatim omnia perdet. Iſtud quippè malitiam induxit, iſtud latroni portas aperuit, iſtud civitatis muros deſecit: hoc & in corporibus magni morbi contrahuntur, quando medici contemnuntur.*

tur. (a) Cohorruit & Bernardus ; monuitque : Si dicas non est magnum, si in his maneam venialibus, minimis que peccatis : hæc, dilectissimi, impenitentia ; hæc est blasphemia in Spiritum Sanctum, blasphemia irremissibilis. (b)

CAPUT XI.

Solum time peccatum, & fuge.

PECCATI gravitatem longiore, quam ad susceptam disputationem pertinere videri posset, oratione prosecutus, operam equidem perditam minimè existimo. Quamquam enim paucioribus ostendi potuerit, tantam esse peccati pestem in hominum genus inventam, ut cætera, quæ dicuntur Mala, vel levissima, vel omnino non Mala censeri debeant: hominum tamen animos in illud barathrum sponte sua ruentes numquam à tanta perniciæ fati avocaverimus. Obvia passim exempla sunt hominum malè sanorum, qui turpissimæ voluptatis prurigini quo faciant satis, in istam se malorum, quæ secum infert peccatum, voraginem immittunt ; nihilò sapientiores Michaële Orientis Imperatore, qui

vile

(a) Chrys. in 7. ad Rom. (b) Serm. I. in Conv. S. Pauli.

vile agonisma, marcescibilémque coronam, exercituum, & provinciarum fidei, ac incolumitati anteponebat; adeò currulibus capiebatur certaminibus. Sublatis aliquando repagulis signum expectabat ad cursum, cum ecce trepidus nuntius exercitus, & provincias defecisse affert. Ille exasperatâ fronte: Audes, inquit, animo in res gravissimas incumbenti nœnias istas occinere? Heu! utinam alios plerosque hodie par amentia non abriperet ad indigniora! Utinam vilis laurcolæ desiderio salutem suam insana capita non prostituerent!

§. I.

Aliter sensere Sancti omnes.

Jucundius, unâque gloriosius placet præbere spectaculum. Innumera- biles ecce cœlestis sapientiæ alumnos profero: fortissimorum ecce pugilum produco multitudinem propemodum infinitam, qui nobili æternæ felicitatis agonismate jam fruuntur, quòd omnibus excruciatî maluerint suppliciis, quàm aliquâ pollui turpitudine. Vide, quid ausus fuerit Anselmus. In eas, inquit, angustias me redige, ut vel peccatum amplecti cogar, vel infero-

ferorum subire cruciatus : in horrendam illam tormentorum omnium diritatem me potius præcipitem dejiciam, quàm animum peccati turpitudine patiar contaminari. Quid Ludovicum commemorem, illum sanctitate, quàm Francorum regno majorem ? Non dubitabat affirmare, malle se, elephantiasi, seu leprâ corpus, quàm animam peccatô dehonestari. Ita sentire decebat, & loqui illum, quem sanctissimis pia mater Blanca institutionibus imbuerat. Afferere solitam narrant, morientem filium æquiore animo spectaturam se, quàm peccantem. At magnus in Occidente monachorum Patriarcha Benedictus, quo intemperantiæ sagittis aciem retunderet, nudum inter vepres, & spinas corpus non versavit ? Non rigente brumâ, medias inter nives nudus & ipse Franciscus Afflicti Veneris restrinxit ardores ? Quid Ægypti, quid Syriæ horridam solitudinem ; quid sparsa toto orbe, multisque monachorum habitata millibus enumerem monasteria ? Nónne omnibus unum hoc fuit propositum, cilicinis vestibus, flagris, inedia, vigiliis, aliisque magnâ alacritate susceptis afflictationibus corpora sua tantum non enecare

care potius, quàm vires ad peccandum relinquere? Tam altè vitii odium animis infederat! Quantum in Ignatio fuit? Operæ pretium sperabat uberri- mum se reportaturum, si suâ sollicitu- dine, industriâ, laboribus, vigiliis, fufis ad DEUM precibus, adhortatio- nibus, perditam mulierculam à peccato vel unam noctem retraheret. Quid? nōne in lacum præfrigidum, sævien- te gelu, collo tenus se hilaris immer- sit, quo ardentem in juvene libidinem restingueret? Quâ virium omnium contentione procul à se pepulisset? Ne- que levia profectò sunt ista; nisi quan- do cum gravioribus comparaveris.

§. 2.

Ita vixere potissimum Martyres.

NON paulò graviora Martyres pro-
vinciis omnibus, regnis, imperiis,
longo plurium sæculorum lapsu susti-
nere amaverunt, ne cui crimini cervi-
ces subjicerent: ludibria, & verbera
experti, insuper & vincula, & carceres.
Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in
occisione gladii mortui sunt, (a) Quantâ
mentis alacritate lictorum contempsit
inhumanitatem gloriosus ille fenex

E

Elca-

(a) Hebr. II.

Eleazarus? Domine, qui habes sanctam scientiam, (inquit) manifestè tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam verò, propter timorem tuum, libenter hac patior. Ejusdem palmæ confortes septemgeminos fratres cur sileam? Efferatam truculenti tyranni rabiem videbant: horrenda in conspectu erant tormenta: erat & certa mors crudelissima: contrà adolescentibus vita promittebatur in opibus, deliciis, honoribus agenda, si impii regis obsequerentur voluntati. Vide, quid ad illam optionem natus maximus, ad tyrannum: Quid quæris? & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis, quàm patrias DEi leges prævaricari. Ita pro omnibus ille fortiter locutus est: fecerunt etiam fortiùs pro se quisque. Verùm quot, quantòsque Martyres aurea Evangelii sæcula dederunt, totidem habemus certissima peccati præcæteris omnibus detestandi testimonia. Legio Thebæorum ducente Mauricio, Ursulâ ducente undena virginum millia, in montibus Armeniæ dena alia millia, Treviris innumerabilis multitudo, cur vincula, carceres, equuleum, ferrum, flammæ, cruces, mortem

tem ipsam contempserunt ? Molliter vivere poterant, nisi peccatum illis omnibus existimâssent atrocius. Intelligis non paucorum illam fuisse sententiam, & fortitudinem ? Auget Baronius ; mensisque dumtaxat unius spatio, septemdecim millia Martyrum enumerat annô quarti sæculi secundô. Magis etiam Spondanus : qui in sola Ægypto per decennium centum quadraginta quatuor hominum millia cæsa vult, ac septingenta millia in exilium acta. Quid orbe reliquo sanguinis fustum ? Quid exilii, quid calumniarum, injuriarum, cruciatuum fuisse toleratum cogitare possumus ? Modico thure, verbô unô, unicô peccatô, malorum tanta sævities declinari potuit. Non placuit. Perferre mortem magis placuit, & quidquid tormentorum barbarica rabies adinvenit. Nónne universi generis hominum illam fuisse sententiam dicere possumus, quando tanta multitudine, tot ætatibus, tanta gentium varietate, ita sentire, ac facere, quodammodo constitutum est ? Quid si non virorum illa fuisse certamina, & triumphos ; sed & sæminarum, & virginum, & puerorum dixerimus ? Pueris, inquam,

ac virginibus quasi ludus fuit , tyrannorum minas non timere ; verbera , vulnera , cruciatus ridere ; uncos ferreos , ardentes laminas , æstuantia balnea , concretos urente gelu lacus , feras laniantes contemnere ; præcipitia , pyras , cruces , mortem ipsam omnium ultimam suaviter amplecti ; ne quam in animum turpitudinem admitterent , malorum omnium pessimam existimantes. Ut meritò gloriosis illorum triumphis nobilis hic titulus præferri , vel præfigi trophæis inscriptio potuerit : *Malui mori , quàm fœdari*. Quæ cum ita sint , amentatum ecce telum intorqueo. Vel ignorantia illorum summa est , qui tantopere peccatum fugere contenderunt ; vel sine modo malorum illorum acerbitem supra verum extollis. Verùm ignorantia illos arguere quis audeat , quos ideo veneratur Ecclesia , Deusque felici beatit immortalitate , quòd non sapienter minùs , quàm fortiter egerint ? Relinquitur , ut ea nimium formidare censearis , quæ , quamquam Mala esse dicantur , judicârunt tamen amplectenda beatæ illæ animæ , ne in horribilius peccati barathrum corruerent. Christum scilicet audierant docentem : *No-*
lite

lite timere eos, qui occidunt corpus; animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. (a) An non Mali timor est? An Malum esse non negat, quod negat timendum esse? Solum contrà peccatum, quod revera lædere, quod potest & animam, & corpus perdere in gehennam, timendum esse docet. Peccatum ergo solum in Malis reponere.

CAPUT XII.

Non modò non sunt, quæ dicuntur Mala; sed (quæ tertia ratio mea est) Bonis etiam esse accensenda contendo.

MEntis impetum ad altiora nitentem nec sistere valeo, nec volo. Amico Bonum cur enim invidiam? Imò in tenebras abditum cur non in lucem proferam? ANANDER. Amabo, si quod mihi Bonum habes, idque occultum, aut incognitum; ne celato. Sapiencia enim incognita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? (b) ANICETUS. Vide, quæ mortalium animos involvat caligo, & quantam illis eripiat felicitatem. Non modò, quæ

Mala vulgus hominum insipienter existimat, Mala non sunt; verum Bona nobis etiam quàm plurima, & quàm maxima parere, atque aded & ipsa esse Bona, docere animus est. ANANDER. Siste, Anicete: ulterius ne tenta; vereor, ne infeliciter. Ajunt enim Philosophi: *Nihil probat, qui nimium probat.* ANICETUS. Tota res in vado est: ne time. Si meâ sententiâ hoc assererem, non immeritò forsitan finis tui quidpiam suspicareris.

§. I.

Illis felicitatem adscribit Christus.

ANICETUS. Authorem sequor DEUM ipsum. Quid certius? Vix aliud quidvis sanctis omnibus libris frequentius probatur: & tamen in hominum animos vix aliud admittitur rariùs, aut leviùs. Sed eò magis de illo mihi differendum esse constitui. Hoc satis constat, neque aliquis ambigere potest; beatum esse neminem, nisi Bono aliquo, vel potius bonorum omnium aggregatione: atqui, beatos Christus quos indigitet, audiamus: non profectò divites, non honoribus eximios, non quibus ex animi voto fluant omnia, non denique quos homines passim

sim judicant beatos. Quos ergo? *Beati pauperes spiritu: beati mites: beati, qui lugent: beati, qui persecutionem patiuntur propter Justitiam. Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me. Gaudete, & exultate, &c.* Apertiùs dici quid exspectas? Ita sentit, & docet æterna sapientia. Pluribus me abstineo, quæ suprâ abundè protuli. **A N A N D E R.** A teneris unguiculis docentur ista pueri, jubenturque pronuntiare: & heu! ad ultimam senectutem, ad tumultum ignorantiam suam deferunt. Isto tu me malo exime: aut potiùs illâ me beatitudine; ut, quæ contra votum, & repugnantibus ingeruntur quotidie, cedant in beatitudinem. **ANICETUS.** Velis: & factum puta. Numinis benignitatem ex eo miremur, amemus, amplectamur. Voluptates enim, honores à nobis plerumque fugientes, quantis laboribus, impendiis, ærumnis, prosequimur? Ex alio etiam orbe divitias quærimus; quibus nimirum evadamus miseres. Ecce non cogitantibus, etiâmq; nolentibus passim obtruduntur, quæ (si modò volumus) beatos faciant. Modum accipe.

§. 2.

*Purgantium flammarum vice noxas
expiant adversa.*

Quis hominum, quamdiu mortales inter agit, noxis vitam saltem levibus subinde non inspergit? *Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu DEI: quânto magis homo putredo, & filius hominis vermis?* (a) At certè in cælestem Jerusalem non intrabit aliquod coinquinatum: (b) neque pro sua puritate quemquam DEUS in amplexum admittet, qui vel labeculam priùs omnem non absterferit, aut inter vivos degens, aut à morte, sed horrendis cruciatibus. Hoc tamen statue discrimen; quòd, quàm diu vivimus, suam DEUS exhibet benignitatem, & gratiam; atque levi negotio non modò noxæ multum patitur expiari, sed & æternum gloriæ pondus adjicit. Contrà post mortem soli relinquit justitiæ, & severitati locum; pariâque peccatis infligit tormenta, nullò ad æternam vitam emolumentò. Tormentorum atrocitatem tantillo fructu quis præferat? Quis non eò se felicior arbitretur, quòd plura, quoad vi-

(a) *Job. 25.* (b) *Apocal. 21.*

vivet, dabitur expiare? Post mortem aures obstruit plùs quàm adamante inexoratus iudex; qui suavissimum viventibus se parentem exhibet, & paucis pendentibus multa condonat. Ut de illo dicere liceat, quod olim de Platone Diogenes, cùm ab illo vini perparum periisset, plenàmque accepisset lagenam. In hunc quippè modum gratias egisse fertur: Cùm interrogaris, quot sint duo, & duo? respondes: viginti. Ita nec secundùm ea, quæ rogaris, das; nec secundùm ea, quæ interrogaris, respondes. An, cùm audistu plurimos quotidianas vitæ hujus molestias, calamitatésque constanter, & religiosè perferendo, teterrimis illis flammarum purgatoriarum ergastulis non modò ereptos esse; sed eam calamitatem antevertisse, atque prorsus efugisse; objectis ejuscemodi miseriis non lætus occurras, & amplectaris, quo leviculis doloribus atrocissima permutes tormenta? Sanus non sis, aliter si sentias.

§. 2.

Adversa homines peccatis avertunt.

Humanas verò ærumnas quis nescit adversari peccatis quàm maximè?

Quàm multi , si corpore valerent , si abundarent opibus , si deliciis diffunderent , si cum multis necessitudinem , & amicitiam magna fide junxissent , si placido arrideret vultu fortuna , si ex animi denique sententia , & voto fluere rent omnia : quàm multi , inquam , turpi , & exitiosâ licentiâ præcipites abirent in vitia , in ima flagitiorum , in æternum interitum ? Quibus contraria si ex adverso omnia , crescit animi virtus , & fortitudo , rerûmque è cœlo meliorum desiderium ; atque adeò vitiis bellum indicitur internecinum. Quæ sensus deliniunt ; quæ inferiori animæ parti adblandiuntur , quis nesciat , quàm virtuti sint adversa , quàm menti humanæ officiant ? Sciebat certè Ambrosius ; qui , cùm divitem quendam hominem , ad quem hospitii gratiâ diverterat , sibi de fortunæ constantiâ gratulantem audiisset , quam nunquam totâ vitâ sensisset iniquiorem : è vestigio cum suis abiit ; eâ causâ ; inquit ad comites , quòd cum homine secundâ semper fortunâ uso , quamprimum perire vereretur. Et profectò haud ita procul aberant , quando conversi ædes illas vident cum omnibus inhabitantibus terræ hiatu absorptas. Suis nimium

rum illecebris adedò homines blanda
 fors irretit, ut supra ejus risum, & fa-
 vores mentem attollere non valeant.
Incrassatus est dilectus, & recalcitravit:
incrassatus, impinguatus, dilatatus dere-
liquit DEUM factorem suum, & recessit
à DEO salutari suo. (a) Contrà, quos de-
 seruit fortuna, casibusque involvit ad-
 versis, quasi jam exculsò rerum terre-
 narum viscò, aut disruptis vitiorum
 compedibus, ad altiora se extulere,
 ibi spem suam, & felicitatem omnem
 consecuturi, ubi nulla fortunæ tela
 metuerent.

§. 4.

Calum promerentur adversa.

NON rebus tantummodo humanis
 mentes abstrahunt illa vitæ hujus
 tristitia; sed velut detractò gravi ponde-
 re, cœlis inferunt, æternùm triumphat-
 uras. Coronari quippè nemo potest,
 aut triumphare, nisi vicerit; nec vin-
 cere, nisi certaverit; nec certare, nisi
 hostes invenerit; nec hostis est, nisi
 malum quis, & vim machinetur. Sed
 macte animis: *regnum cœlorum vim pa-*
titur: & violenti rapiunt illud. Bre-
 vis est, & exigui momenti vis, aut cer-
 tamen: æterna est verò victoria; trium-

phus æternus. Arat colonus, ferit, occat, non sine fatigatione, sudore, tædio longioris, & toties repetiti laboris. Quæ molesta quamquam, & aspera revera sint, levia tamen, atque adeò jucunda futuræ messis spes facit; ut laborem omnem, cœlîque injurias agricola perferat cum lætitia, & cantu non multò aliter, quàm in deliciis, & opiparis dapibus. Adeòne vile cœli regnum existimabis præ agelli unius fructibus, ut pro illo adipiscendo jucundi labores videri non possint? Militiæ ærumnas, pericula, vulnera, mortem ipsam dulcem, & decoram pro reip. salute, vel gloriâ miles arbitratur. Solâne beatitudinis æternæ gloria levior est, ac vilior, quàm ut labore mereatur aliquo comparari? Sapienti consilio Persas ad libertatem amandam Cyrus excitâsse fertur, cùm adhuc Mædorum servitute premerentur. In unum convocatos cùm per unum diem solidum vili, ac laborioso opere vexâisset: alio die ludis, lætissimisque conviviiis recreavit. Tum docuit: si Mædis parere pergerent, duros labores, quoad viverent, toleraturos: in libertatem sese vindicare si mallent, lautiorrem, quàm cœpissent degustare, vitam per-

perpetuam fore. Valuit ad faciendam fidem argumentum. Sumptis armis Medorum jugū excusserunt. Assassino- rum in contemnēdā morte quanta fuit alacritas ? Sui regis imperiō in cujus- cumque Principis aulam & conclave , in imperatoris prætorium sese penetra- re , & designatum à rege suo caput ob- truncare minimè dubitabant , etsi nul- lum effugio locum viderent. Ad eam rex alacritatem sic excitârat. Quos deprehenderat consiliis suis idoneos , propinato quodam poculo , sic altō somnō obruebat , ut nihil sentientes in amœnissimam quoddam palatium de- ferri juberet , ac deponi. Expergesa- ctis proponebantur omnis generis deli- ciæ , quas omnium suavissimas arbi- traretur , quicumque solius corporis voluptates nōset. Quibus ita degu- statis , cū eōdem , quō pridie , medi- mentō sopiti essent , in eum , quo re- perti fuerant , locum referebantur. Evigilantibus rex persuadebat , in cœ- lum abductos delicias illas præcepisse , quibus æternū fruerentur , si morte etiam contemptā , sibi obtemperare auderent. Cur tu Christiane minùs au- deas ? cur illa non ames , & amplecta- ris , per quæ fatidico Christus ore va-

ticinatus est, ac promisit sinceræ æternæ felicitatis voluptates? Heu! quàm erras, si per hujus vitæ blandimenta speras ad beatam illam immortalitatem pertingere! Illis albæ gallinæ filiis quid profuere prospera? quid familiæ splendor? quid epularum delitiæ? quid purpura, & byssus? quid amicorum turbæ, famulorum greges, clientum exercitus, omnium ad nutus obsequia? Brevis scena fuit. Cortinis mox adductis, abierunt omnia. Ipsi sepulti in inferno, diris æternùm cruciantur tormentis. Plerisque cælitum contraria omnia. Mendicitas, morbi, ulcera, inedia, omnium contemptus, fugæque, ac horror, vitam fecerunt insuavem, molestam, & ipsa morte durio-rem. Sed quo hæc omnia? Momento temporis pugnatum est: tota immortalitate triumphabitur. Triumphant post acrem pugnam, quibus si deliciæ circumfluxissent, æternùm fortasse periissent. Alii contrà perierunt; quibus nisi blanda omnia fuissent, si fuisset hostis, si pugnatum esset, & ipsi forsitan triumpharent. I nunc: fortunæ blandientis illecebras ama: melita Circes ebibe pocula: tristitia quæque cane pejùs, & angue, fugito: hoc est, triumph-

triumphum, & gloriam fuge æternam; æternam ama, & amplectere cladem, dolorem, tormenta. Optionem habes: quod mavis, lege, ANANDER, Quam ais optionem? Rationibus fanè tuis non habeo quas objiciam: nec tamen cedere valeo. Ut in me nimirum experiar, quod deplorabat Apostolus: *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* (a) ANICETUS. Generosum attolle animum: non sine pugnâ vincitur.

§. 5.

Per adversa Christus præivit.

Aliud ecce promo telum, idque validissimum; quo hostem conficias. Christi Servatoris exemplum est. Sequi tu præeuntem detrectare audeas? Jubenti dumtaxat (quod profectò minus est) non obtemperare fas non est. Carolum Longovallium Bucquoii Comitem nòstri, saltem, famâ, belli ducem totâ Europâ celeberrimum, & Imperii fortissimum propugnatorem. Hic aliquando cum Patribus Societatis Jesu
agens

(a) *Ad Roman. 7.*

agens Montibus Hannoniæ: Obtemperandi studium apud vos, inquit, ut par est, vigere scio, quàm maximè: at nobis profectò, qui in aulâ vivimus, graviolem obaudiendi necessitatem existimo incumbere: Nam ad omne Principis imperium adedò fingi necesse est, ac refingi, ut, si currum fimò gravem agere me per urbem velit, atque nutu tantummodo significet; detrectare nullo modo mihi sit liberum. Dic, Anander: imperio suo si princeps, aut rex exemplum adderet; quempiam arbitraris integrâ dignitate posse tergiversari? Nónne contrà, quò propiùs ad regem imitatione quis accesserit, eò censebis gloriosiorè? Et, ô mortaliùm vecordiam! trita Christo vestigia cuiquam horrore sint? Ignave miles, indigne Christi balthèò, militiâ, & stipendiis indigne! tibi durum erit, quod Imperatori tuo durum non fuit? fuit verò in deliciis! & tui gratiâ fuit? Cui prior ipse, hilarisq; humeros subjecit, tu homulus suave jugum esse negabis? negabis onus esse leve? Quid non obtinuit à suis, qui aiebat?

*Sitiat, quicumque bibentem
Viderit; aut umbras nemorum quicumque
petentem,*

Æstuet;

*Æstuet ; aut equitem peditum præcedere
turmas ,*

*Deficiat : si quo fuerit discrimine notum ,
Dux , an miles eam. Lucan. l. 9.*

Imperatorem illum suæ gloriæ in-
hiantem secutus est miles in avia , in-
via , in solitudinem horridam , in fa-
mem , in densam missilium grandinem ,
in oppositam stricti ferri segetem. Im-
peratorem tuum , & illum Imperato-
rem desereres , salutem tuam , tuam glo-
riam per illa ardua quærentem ? Ille
mundi supremus Imperator , ille ter-
rarum deliciæ , cœlorum gloria , Pa-
ternæ substantiæ figura , & imago præ-
stantissima , quamdiu mortalis vixit ,
nusquam potuit inveniri , præterquam
in stabulo , in præsepio , inter bovem &
asinum , in exilio , inter peccatores , &
viles piscatores , in manibus lictorum ,
& vinculis , in veste ludicrâ , ad varia
tribunalia , inter accusationes iniquis-
simas , impiissimamque adeò damna-
tionem , sub flagris , & spinoso ferto ,
sub cruce , ac denique post toleratas in-
dignissimas execrationes , in ipsa cruce ,
inter latrones , in morte acerbissima ,
simul & turpissima. In his Christum
invenies , quicumque quæris : & fru-
stra quæris , quisquis alibi quæris. Hic
ma-

malis tuis modum invenies, hîc invenies tuum omne Bonum; & alibi nusquam. Animam igitur collige: & si quid durius ingruit; Christi regis vestigia legere te memento; sed eminus. Si paupertatem fers, si contemptum, infamiam, probra, cruciatus: his omnibus acerbiora DEUS toleravit; & tui gratiâ toleravit, nullâque adactus necessitate. Potuit omnibus affluere Bonis: neglexit, tui amore. Atrociora omnia antetulit, ne te crederes infelicem, quando quid te sustinere contingeret. Per illa viam struxit ad beatam immortalitatem, ne horrore essent, essent ut solatio. DEUS denique filium suum unigenitum, sibi tam unicè carum, quàm ipse DEUS est, ad illa duriora misit, quæ profectò vel Mala non existimaret, si filium amat; vel ejus toleratu judicaret non lenienda modò, sed & nobilitanda.

CAPUT XIII.

Ex antecedentibus omnibus confice, ab alio lædi te numquam posse.

Ed deducta est disputatio nostra, unde brevem, & optatum nobis exitum polliceri possumus. Ea præmissimus

mus, & fidem fecisse tu quidem fateris, quæ si vera sint, sine erroris formidine certa conclusio consequatur. Nam Lædi nihil aliud esse, quàm aliquo affici Malo, statuimus. Naturæ porrò Malum, quod maximè Malum existimat vulgus, non rectè sic appellari contendimus: primò quòd hominis ultimus finis, ac Bonum sit DEUS; cui necesse sit adversari, quod homini Malum est, siquidem aliud nihil sit Malum, quàm Boni privatio. Tum Mali speciem aliquam esse faciamus: cum peccati tamen confer atrocitate; & desipere te prorsus annuisti, si Malum appellare pergis. Tertiò denique non modò Mala non esse, sed Bonis etiam maximis accensenda demonstravimus, quandoquidem certam ad supremum omnium bonorum viam struant. Quæ cum ita sint, quis denique lædere possit? Non ulla profectò immanis bestia, non elementorum intemperies, non hominum, quamquam insensissimorum, odium, non licitorum barbaries, non tyrannorum crudelitas. Dicam, quod mirabilius est, multoque majus: dictis tamen consentaneum esse, verumque nullus infitiri potest: non concitatissima inferorum omnium

rabies, quamquam in unum, & idem caput, unâ cum rebus omnibus conditis conjurarent, hominem invitum unquam lædere poterunt. Quô verò læderent? Ferrône, aut flammis? Num fame, siti, vigiliis, morbis, egestate? An odio, maledicentiâ, accusatione, vinculis, infamiâ, exilio, morte? Quô, inquam; cùm ista minimè Mala sint? ingentium verò Bonorum sint causa? Sæviant odiis licèt inimici; nulum quô lædant, telum invenient. Quidquid immiserint, & quantacumque intorserint vi; non vulnus, sed voluptatem animo feret, feret salutem. Idem fecerint, ac qui Mithridati cicutam propinaret. Nec enim illi mors, verùm cibus venenum fuit. In ignem Salamandram injice; vivet, etiâque in illo escam, reperiet. Ille est, si volueris, animi tui status, humanis omnibus celsior: (a)

— *Ut altus Olympi
Vertex, qui spatio vêtos, hiemésq; relinquit,
Perpetuum nullâ temeratus nube ferenum,
Celsior exsurgit pluviis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua
calcat.*

Aut

Aut si mavis : (a)

Ut dura cautes undique intractabilis

Resistit undis, & lacescentes aquas

Longè remittit :

Sic adversantis fortunæ procellas illæsus despicias ; hominûmque excipies furorem immotus : vel inter illa potius victor triumphabis : (b)

Duris ut ilex tonsa bipennibus

Per damna, per cædes , ab ipso

Ducit opes, animosque ferro.

Ex iis, quæ antea produximus, altius etiam orationem attollo. Incredibilem tu vide felicitatem, quâ nos beatæ æternæ Numinis benignitas. Quanta-cumque fortunæ, vel elementorum, vel ferarum, vel hominum, aut etiam inferorum omnium sæviet immanitas ; non te, si volueris, lædet ; non attinget. Stabis Marpeliâ caute durior. Fallor : corrigo me. Attinget verò te : sed amabis, ultròque obvius occurre, amplecteris, disuaviabis ; téque beatum ejus amplexu prædicabis. Nec alio ex orbe, vel Utopiâ nescio quâ putes accersendos, qui tantâ polleant animi fortitudine. His nascuntur in oris ; communem hunc nobiscum spirant aërem : illisque adedò tu, Anander, si

VO-

(a) Sen. Hippol. (b) Her. l. 4. Od. 4.

voles, annumeraberis. Si quæ ingruunt
adversa; quid est, quo prohibearis eo
fine illa excipere, ut peccatis olim ad-
missis animum expies, liberésque hor-
rendis illis cruciatibus eorum causâ
post mortem tolerandis? Cur non, ut
animo robur obtineas, quo mundi frau-
des eludas, voluptatum illecebras de-
testeris, dæmonis odium, ac maligni-
tatem retundas? ut amabilem illam
omnis recti honestatem consequaris?
ut promerearis beatam illam, & omni
felicitate absolutam immortalitatem?
Nónne, inquam, maximæ tibi erit vo-
luptati; & térque, quaterque beatum
te prædicabis, si per illa adversa tibi gra-
dum struis ad horum vel unicum adi-
piscendum? At quid si omnia daretur
assequi? Nónne illorum acerbiteriam
omnibus mundi deliciis amabiliorem
inclamabis? Si denique Christo te com-
militonem illa jungant; si imita-
tione proximum illi te faciant, & so-
cium adscribant, quis tibi inter illa sen-
sus esse possit? An non totis lateribus
cum Andreâ exclamabis? *O bona Crux,*
quæ decorem ex membris Christi suscepisti,
diu desiderata, sollicitè amata, sine inter-
missione quæsita, & aliquando cupienti
animo præparata! Accipe me ab homini-
bus,

nibus, & redde me magistro meo ; ut per te me recipiat , qui per te me redemit. Quid enim tali duce optabilius ? quid fociô deliciosius ? Quod si vertimus in delicias , quæ Mala timebantur ; quam læsionem , quod vulnus formidas ? Memini viro cuidam aliquando natum in præcordiis apostema : quod medicorum artem omnem cùm superaret, sensimque vir ille contabesceret ; pro patriâ ponere placuit , quam mox vitam ingloriè morbi vis abruptura erat. In aciem descendit, & in primis ordinibus dimicans confoditur, sed tam feliciter, ut transverberatum apostema purulentam omnem saniem effuderit, sanumque reliquerit hominem. Atque ita, quod amicâ medicorum manu non potuerat vir ille, consecutus est inimicâ. Ad rem nostram hoc appositè : sed casu quod isthîc factum est, fit hîc tuâ voluntate. Ab infensâ manu vulnus accipis ; sed tuâ voluntate confoditur apostema , quo recuperes sanitatem. Lædere voluit ille ; non abnuo ; acri odio ferebatur : sed apostema dumtaxat aperuit : uberem cœlestibus triumphis materiam exhibuit. Parthorum rex Orodes (ille Crassô victo, & occiso gloriosus) seniô, luctu

ob

ob Pacorum filium à Romanis cæsum, ac denique aquæ intercutis vitiô laborabat, neque jam longè à morte. Hanc tamen longum Phraati filio visum expectare. Venenô igitur eam maturare impius constituit. Sed id contrà fuit, nec aliud, quàm motâ alvô in medicinam abiit : & totius morbi senem allevavit. Hoc tu lædere, & aliquo afficere Malo appellabis ? Non quid voluerit ille ; sed quid revera fecerit, attende. Malum tibi voluit : sed in Bonum ingens commutare, tuæ virtutis est. Tuâ virtute, immissa adversum te tela, in gloriosas, & immortales lauros frondescent.

CAPUT XIV.

Relinquitur itaque verum id esse : Lædi te à teipso, quicumque læderis.

ANANDER. Necdum animo meo caliginem omnem excussisti, Anicete : quod reliquum est lucis, affunde. Evicisti jam, nec sanè possum infitiri, neminem ab alio lædi posse : cur ex eo non rectè sumam, neminem unquam lædi posse ? Nam ab alio si tutus sum, à me profectò nihil timeo. Nonne Bona nobis omnes volumus : nolumus

mus omnes Mala ; & quàm longissimè possumus , amolimur ? ANICETUS. Converte orationem, Anander, & mecum dic : Volumus, quæcumque nobis eveniunt, Mala : Bona, quibus frui possumus, nolumus. Sic enim utrumque fixò, certòque voluntatis decretò ipsi statuimus. ANANDER. Censes igitur arbitrii nostri Bona esse, Malæque ? ANICETUS. Nec in fortunam, elementave, nec in feras, aut hominum animos imperium nobis ullum est : supra voluntatem nostram omnis vis illorum est : sed & supra vim illorum omnem est voluntas nostra. Ne Sphingis nodos, & ænigmata necdere videar, ambages omnes dissolvo. Disputationis principiò Malorum esse duo genera demonstravi : Naturæ alterum, alterum Morale. Morale, five peccatum, Malorum omnium summum, & unum isto nomine dignum esse probavimus. Sed infra hominis esse voluntatem liquet, tum ipsius DEI testimonio, dicentis : *Sub te erit appetitus ejus ; & tu dominaberis illius* : (a) tum scholis omnibus certum est, atque constitutum, in peccato nihil plùs esse Mali, quàm voluntatis : nec illius unquam

F

quis

(a) Genes. 4.

quis reus erit, nisi voluerit; etsi in caput unum inferiorum omnium perversitas conjuraret. De hoc, opinor, nihil disceptabis: affirmabisque mecum, lædi eum velle, quisquis ab illo læditur. Et quia tantum esse Malum, ut cætera cum illo collata in Malis reponi non debeant, illis probavi rationibus, quas ipse negare non potueris: ex illis profectò omnibus conficio, nec lædi quemquam, nec verò posse, nisi à seipso: quandoquidem, nec Malum omnino sit ullum, nisi peccatum; nec peccato quisquam affici possit ab alio, quàm à seipso. Neque hæc negare potes, nisi tui immemor recedas ab illis, quæ volens antea concessisti. De Naturæ Malo major est dubitationi locus. Quamquam enim in Malis illud non rectè reponi docuerimus, negare tamen non possumus longè infelicissimam plerisque vitam per illa Naturæ Mala effici: alios contrà per eadem omni felicitate beatissimos esse confessus es. Id verò quo pacto fieri dicemus, ut, quæ his Bona esse, atque adeò etiam deliciosa videmus; eadem aliis Mala sint, & supra modum horrenda? Illos profectò ignis adurit, nî fallor, confoditve ferrum æquè, ac alios: utrosque cur æquè

æquè non afficit ? In hac disputatione, si usquam aliàs, suum est momentum illi philosophorum pronunciato : *Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur.* Hi alacres, & invictò animò excipiunt adversa quævis, & rident : & ab illis non modò non læduntur, sed gloriam referunt immortalem. Illi, dum muliebriter horrent, & averfantur ; suo ipsi mœrore se fodiciant, lancinant, conficiunt. Si dejectò igitur animò laborem caves, hostem declinas, pugnam fugis, in tabernaculum abderis : isthïc otium, & voluptates, & mollia quæque sectaris : quod sequeris, illâ animi mollitie numquam consequeris : sed quæ fugis Mala, illa te assequuntur, te cingent, in te irrudent, te cruciabunt, te confodient ; quia clypeum abjecisti, quia fugis ; verbò ut absolvam, quia vis. Telum adversùs te in balistâ libratum vides, vides excuti, advolantis stridorem audis ; sinistram clypeus armat, nec objicere vis. Non illud est lædi velle ? Nudum opponis latus : quid miraris, si ferrum ingigitur ? Balsamum dextrâ fers, quo dolorem omnem abstergas, claudas vulnus, obducâsque cicatricem : illud in terram abjicis. Apprehensumque ma-

nu ferrum infigis altiùs; & contorques,
ac versas per viscera. Quàm rectè de
aliena manu quereris? Tuam profectò
damna. Dum enim adversa te circum-
stant, & impetunt, si neglectis, quæ jam
antè explicavimus, fortitudinis Chri-
stianæ præsidiiis, pueriliter ingemiscis,
si mentis æquitate dimoveris, si despon-
des animum: aut contrà si concipis
odium, vindictam meditaris, sangui-
nem, & cædes animò agitas; eodem
adversarii ferro (quod aliàs imbelle si-
ne ictu hærebat) in viscera tua tu pe-
netras. Non igitur adversarius, quam-
quam voluerit; non fera, non ignis,
non ferrum, non casus aliquis, aut for-
tunæ malignitas: sed ipse tu destinatò,
& ex certa voluntate tua tibi vul-
nus inflixisti.

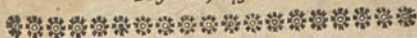
PARADOXUM
CHRISTIANUM
LÆDI NEMINEM,
NISI A SEIPSO.
LIBER SECUNDUS.

P R Æ F A T I O.

ANANDER. Accidere mihi sentio, quod solem intuenti, maxime si debili sit oculorum acie. Hic enim tantam non sustinens lucem, vacillat oculis, ac niſtat : ego incertus animi pendeo, & nescio, quam præfero inconstantiam. Philosophiæ sanctioris arcana esse fateor, quæ doces, Anicete; tam splendida, ut luci ferendæ sim impar: tam celsa, ut ægrè isthuc, oculoque titubante connitar. Atque ex eo fit, ut quamdiu quidem tuæ istæ, quas proposuisti, ratiocinationes obversantur animo, facili negotio beatam illam mentis æquitatem, quam tantopere

prædicas, tuear. Sed quæ mea vel imbecillitas est, & inconstantia, vel ingenii tenuitas non valentis ea, quæ generatim demonstrata sunt, singulis eventibus objicere; gravis me, nec temere metus incescit, ne primo casus iniquioris incurfu, alia menti recurrant, quæ in diversa omnia rapiant. Quamobrem si tranquillitatis illius portum non ostendere dumtaxat, sed in illum me invehere (quod certè maximè velim) tibi fuit animus: quandoquidem thesım jam feliciter explicâris; age, ad hypothesım descende: & quid emolumenti, contrâque quid detrimenti, pro nostræ voluntatis decreto, atque animi statu, è singulis possit adversis evenire, ostende. Ita confeceris rem totam, & in fidâ statione navim collocâris. ANI-CETUS. Probo consilium. Sic omnibus antè dictis lux certior assulgebit, & firmitus animis robur addetur. Itæ disputationis principiô propositum fuit. Et recensuisti tu quidem, quæ maximè timeri solent, Mala: aciémque tuam appellavi. Meas item explicavi copias. Superest ut datô signô congregiamur. Age; quo videtur ordine, tuos in certamen immitte.

CAPUT I.

*Publicæ calamitates, si sapias, non te
lædunt.*

ANANDER. Disputationem hanc auspicatus es, quando me publicas patriæ calamitates deplorantem aggreffus consolari, visus es tum mihi quidem justò sublimiùs, & verò parum consentaneè philosophari: sed in tuam modò sententiam transgressus, cùm mihi tamen diffidam, primùm omnium rationibus tuis vires adjungi velim, quo ista reip. adversa perferam fortiter, imò nec illis lædar.

§. I.

Patriæ calamitates non sunt tuæ.

ANICETUS. Opportunè istam disputationis partem urges. Frequentiùs nihil, neque fortasse validiùs aliud quidvis hominum mentes hodie concutit, quàm temporum horum calamitates, ut passim loquuntur universi: sed neque lædi te illis, neque alium quemquam, (nisi certè voluerit) imò nec in Malis esse reponendas, docebimus. Ergo ne recto plura per-

misceantur⁹, quæ luci officiant, perturbentque ordinem : quid est, quod potissimum deflebas ? ANANDER. Quid quæris, quas ignorat nemo reip. calamitates ? ANICETUS. Tuâsne, inquam, deflevisti, an alienas ? utrasque enim confundere videris. ANANDER. Illas ipsas defleo, quæ oculis obversantur, tanguntur manibus, & universos ceu indagine, & retibus involvunt hostiles incursiones, depopulationes, direptiones, incendia, cædes, aliâque sexcenta heu ! patientibus nimis tristitia. ANICETUS. Et illa nimirum censes tua. At profectò vel in publica hac, quam luges, calamitate, fortunæ tibi sunt intactæ, integra libertas, corpus illæsum : vel contrà eversæ sunt illo publicæ rei turbine fortunæ, libertas oppressa, in ultimum capitis discrimen adductus es. Si hoc : tantisper exspecta : singula sic discutiam, ut non illis te lædi, atque adeò nec tua esse mox ipse passurus sis. Si priùs : quid gemis, cum tua omnis incolumitas tibi perstet ? Quæ ad te non pertinent, atque adeò aliena sunt, quomodo te lædunt ; & quâ causâ deploras ? ANANDER. Imò dic, Anicete, quomodo non lædant, aut aliena sint, quæ patriæ sunt ;

sunt ; quâ homini omni cordato nihil dulcius , nihil carius , magis conjunctum nihil esse debet ? ANICETUS. Quam , amabo , dicis patriam illam , cui cum tanta charitate jungi te prædicas ? ANANDER. Patriam certè appello regionem hanc , in quâ natus sum , & vivo. ANICETUS. Quid hoc , Anander ? Patriam dicis agros , saxa , rupes , silvas , flumina , mœnia , turres , portas ? Et si hæc labefiant , aut scèdantur hostili ferro , flammâve , aut etiam vetustate : tu te lædi putas ? tu te miserum inclamabis ? Quâ causâ sic amas , obsecro ? quâ devinciris ? In ea natus sum , & vivo , inquis. Istâne jungis necessariò , ut separari nequeant ? Ex eo sanè conficerem , nullam plerisque patriam esse ; qui nimirum in unâ regione nati , vixerint in aliâ. Si possunt sejungi , satisque sit alterum ad patriæ nomenclaturam ; multas nonnulli patrias numerabunt , & hanc , in quâ nati sunt , & illam , in quâ adoleverint , & aliam in quâ senescunt. E pluribus quam diceres caram illam , & suavem ? pro quâ mori eliges ? Quid si alteram altera bellò petierit ? pro quâ pugnabis ? Si pugnabis , in patriam certè pugnabis. Utrius calamitates miserum te facient ?

Aut hîc te felicem dices, infelicem ist-
hîc? Arctiorem sequar necessitudinem,
inquies. Rectè profectò: sed cum quâ
dices arctiorem esse? Si ubi vitam agis?
tuam ibi fortasse patriam constituis?
ubi nec pater unquam, nec majorum ul-
lus, nec sanguine junctus antehac vi-
xerit. Cur ergo tam cara sit, & suavis?
Cur pro illâ vitam pones, quàm in illâ
paucis dumtaxat annis egisti? Sin au-
tem eligis illam, in quâ vivere cœpisti;
an illi te putas obstrictum, quia uterò
effusum maternò prior excepit? Si istud
beneficium arbitraris, quota pars cubi-
lis, tibi forsitan etiam ignoti, istam
sibi beneficentiam vindicat? Toti ve-
rò regioni quid ex eo debes? Si quia
per illam gressu necdum firmato reptare,
aut primas voces balbutiens formare
cœpisti; quantum id est in illâ
vixisse, pecudi non multùm ab similem?
In hac denique tuâ patriâ civibus tuis
pecudes, ac feras annumeres, necesse
est, quas similiter nascentes eadem tel-
lus excepit. Si istorum te pudet, vide,
quid illi patriæ debeas: & æquùmne
sit propter tectòrum, aut murorum rui-
nam, relictâmq; agrorum culturam,
animò turbari, lædive. ANANDER.
Evicisti prorsus, Anicete, si patriæ ra-
tionem

tionem omnem explicâſſem. Sed quia
potiorem partem ſuppreſſi, aliter tibi
philosophandum erit. ANICETUS.
Quidquid pro patriâ habes, libenter au-
dio: eloquere. ANANDER. Patriam,
ad quam amandam, atque etiam mor-
re propugnandam ipsius naturæ ductu,
ac imperio ferimur, existimo equidem
illam eſſe mortalium ſocietatem, in
quâ natus adolevi, cujus legibus, &
inſtitutis imbutus, cujus authoritate,
potentiâque deſenſus ſum. ANICE-
TUS. In iſtum modum rectè magis
quàm antea. Plerasque tamen difficul-
tates contra ſolum natale objectas non
evades iſta definitione, ſi, quemadmo-
dum ſuperiorem, ita hanc in partes re-
ſolvero. Sed cramben repetere non
placet. Subjungo aliud. Quid ſi in
illa multitudine pauci te nôrint, ament
etiam pauciores, oderint verò fortasſe
plurimi, gravitèrque perſequantur?
Iſtam tu patriam, caram, ſuavem, ama-
bilem judicabis? Ejus adverſos caſus
censebis tuos? illis indolebis, in clama-
bisque non aliter, ac graviter ſaucius?
ANANDER. Argues tu, ſi fecero? Au-
thores proſectò ſequerer omni antiqui-
tate laudatiſſimos: quos patria, cùm
mille beneficiis obnoxia, ingratitude-

nem tamen reposuisset, sui nihilò minùs perstudiosos sensit, ac propugnatores. ANICETUS. Suam illis gloriam detrahere non est instituti sermonis. Hoc mihi constat: reip. iniquis utentem legibus non modò non amandam esse; sed oculis ficcis relinquendam omnino, si corrigi nequeat: si certè possit, danda omnis opera est, ut educas Malo, quod omnium est maximum & solum reip. Malum censerì debet: gloriàmque mereberis immortalem. ANANDER. Quando reip. fateris aliquod esse Malum, quomodo meum esse infitiaberis, qui corpori isti ceu membrum accenseor? ANICETUS. Politici corporis non eadem est ratio, quæ physici. Hujus membra necessitate quâdam; illius verò voluntate singulorum, & arbitrio in corpus unum ut coalescunt, ita perseverant, aut dissolvuntur. Quo fit, ut si in judiciorum corruptelam, contemptum legum, omnis juris permissionem consentis, corporis illius malè affecti membrum te voluntate tua constituas, atque vulnus accipias; sed à teipso, non alio. Si contrà damnas illam in rep. honesti subversionem: secessionem facis; &
hoc

hoc factò quasi non civis, nulla per-
versitatis istius contagione pollueris.

§. 2.

Non sunt, quæ dicuntur calamitates.

Sed age: ne plus æquo tibi videar au-
sterus: faciam patriam ita caram esse
debere, ut, quæcumque pertulerit vul-
nera, te ipsum putes perferre. Hoc in
primis certum accipe. Illò te lædi ple-
rumque credis, quò nec tangeris. Te-
lum ibi times, ubi nec ejus umbra est.
Tenuēs umbræ sunt, & speciem Mali
præferunt inanem, quas objicis reip. ca-
lamitates. Dic, age: miseram tu pu-
tas fuisse remp. Romanam tum, quando
ad exercitum ductandum ab aratro vo-
cabantur imperatores? Ego sanè feli-
cem arbitor. Ferrum amabant, quo
hostem frangerent: quo sui victorem
ditarent, aurum nesciebant. Quid ab
hoste timuissent, quibus vix quidquam
eripi poterat; & vita durior mortem
pœnè reddebat optabilem? Atqui in
istâ rerum tenuitate populos, regesque
domuerunt opulentissimos. Utinam,
inquirebat G. Pontius Samnis, (a) ad il-
la tempora fortuna me servâisset, & tunc
essem natus; quando Romani dona ac-
cipe-

cipere cœpissent ! non essem passus diutius eos imperare. Venit sanè post ætas illa , quâ verè vates occinuerunt: (a)

Paupertas fugitur ; totòque arcessitur orbe,

Quo gens quæque perit.

Nam profectò ubi deliciis, opibúsque circumfluere cœperunt , cœperunt & vinci ; barbarisque pauperie, & labore duratis cesserunt in prædam. Imperium fortasse retinuissem, si, priusquam omnis virtus emarcuerat, victor aliquis hostis, illatâ licèt calamitate, molitiei materiam sustulisset. Nec insolens illud, & inauditum arbitrare. Oraculò edidit Apollo Pythius, (b) Spartam nulla re alia, quàm avaritiâ esse perituram. Quod non solum Lacedæmoniis, sed omnibus opulentis populis prædictum esse, Tullius existimat. Alexander copias suas, non jam ut antè expeditas, sed Persarum spoliis graves, cum pugnæ, vel itineri animadverteret ineptiores, impedimentis omnibus flammâs iniecit, postquam suis prior ipse facem subdidisset, ut exemplo suo tantarum opum jacturam leniret. Ferrò victoria paratur, non aurò.

(a) *Luc. 1.* (b) *Cic. 2. Offic.*

aurò. Equorum suorum phaleras omnibus Helvetiorum impedimentis esse pretiosiores audiit Carolus Pugnax à sapiente sene illorum oratore. Cum illis tamen congressus, ingenti suorum strage tertium factâ, infeliciter periit. Paradoxum dices, sed verum fortasse fateberis : victores prudentius facturos, si victis opes non tollant, sed novas accumulent; quo divitiis, deliciisque magis fracti, fortunæ regressum sperare non possint. Sic ocreas viscô plenas similiis venatores objiciunt, quo fugam impediunt. Florentissimas ducebat copias Alexander Farnesius, Parisiis suppetias laturus : quid magis fregit, quàm à Gallis relicta suavissimorum copia racemorum ? Non ergo direptiones urbium, villarum incendia, incultos agros, negotiationes, commerciâque impedita deploraveris : mollitiei fortasse, graviorumque peccatorum materiam per illa tollit DEUS. ANANDER. Quid ad cædes civium, imò quandoque strages respondebis ? Immani quippe reip. detrimento fieri certum est. ANICETUS. Et certum est, ingenti non infrequenter emolumento. Nonne sanguis tuendæ corporis incolumitati necessarius est ? At quàm sæpè
venâ

venâ sectâ copiam non modicam educi præscribunt medici? Exonerandam prægravante turbâ, fortassis etiam aliquando noxiâ, remp. prospicit è providentiæ suæ speculâ Numen; & sævam immittit pestem, aut pugnam adversam, quæ vel abundantem multitudinem imminuat, vel noxia publico capita tollat. Et nos homuli divinorum ignari consiliorum ista deploramus, dolore conficimur, & de DEI bonitate querimur interdum. ANANDER. Stragem animorum ad inferos præcipitantium quis saltem non jure defleat? ANICETUS. Lacrymis vel sanguineis numquam fatis luxeris illorum sortem; sed ex eo tua nihilò deterior est. Animine tranquillitatem speras puriorem, aut sinceriores tibi charitatem optas, quàm in coelis beati fruuntur? Atqui non rarò vident illi è suo felicitatis æternæ domicilio nonnullos, quibus cum suavissimâ juncti necessitudine, plerumque & sanguine proximi vixerunt, tartareis damnatos suppliciis; nec hilum tamen felicitati decedit, aut charitati. Divinis nimirum acquiescunt decretis; accessuramque Divinæ justitiæ gloriam ex illorum æternis cruciatibus, certum habent; etiâ-
que

que illâ causâ exultant. Possumus igitur & nos charitate, animique æquitate nihil imminutâ extremam illam civium infelicitatem ferre.

§. 3.

Imò bonæ sunt calamitates.

VErùm quod ingenti denique solatio tibi sit, ea Divinæ pietatis in homines est propensio, ut æternum illum interitum, & periculo plenam in illum ruendi occasionem antevertat DEUS publicis illis calamitatibus, cladibusque; & cœlum longè plurimis aperiatur, quibus æternum aliàs mansisset occlusum. Vin' exemplum? Prodit luculentum Gosfridus. (a) Armatus occidens ferme universus in orientem profectus erat, barbarica servitute Palæstinam liberaturus. Ingentes duxerat copias Conradus Imperator: duxerat & Francorum Rex Ludovicus. Nullâ rememorabili gestâ, domum inglorii post biennium redierunt cum exiguis reliquiis maximorum exercituum. Hoc eô tristius accidit, quòd nobilissimos triumphos visi fuerant cœlestes polliceri prodigiis innumeris per S. Bernardum Clarævallensem perpetratis.

(a) *In vita S. Bernardi.*

tis. Sed alia fuerunt cœli confilia. Nec enim (inquit Gosfridus) ex illâ professione Orientalis liberari, sed cœlestis meruit impleri Jerusalem, & letari. Quod si placuit D E O, tali occasione plurimorum eripere, si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium certè animas à peccatis; quis audeat illi dicere: Quid fecisti sic? Aut quis rectè sapiens illorum sortem magis non doleat, qui ad priora, vel pejora fortè prioribus scelera redierunt; quàm eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgati, variis tribulationibus, Christo animas reddiderunt? Alioqui quantumlibet dicant Ægyptii, dicant filii tenebrarum, qui res veritatem videre valent, nec proferre: Callidè eduxit eos, ut interficeret in deserto. Patienter tolerat Salvator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Habes hîc, Anander, quo remp. lædi putes? Habes quod lugeas? Aliud accipe multò certius testimonium. B. Christina (illa, quam acerbissimi cruciatus, pro animabus purgatorio igne liberandis tolerati, Admirabilem toti mundo fecerunt) insolenti aliquando mentem gaudio perfusa, tenere se non potuit, quo minùs vultu proderet, quod animò sentiebat.

Stupentibus, quibuscum fortè tum agebat, & causam quærentibus respondit: Beatas omnes in cœlo mentes unà cum ipso Christo Domino magna incessit lætitia, inquit; quòd innumeris mortalibus lata, & facilis ad æternam salutem aperiatur porta. Sed cùm præterea sciscitarentur, quæ esset illa porta. Hodie Hierosolymam ait, expugnârunt barbari. Cohorruisti ad responsum, Anander? Sed DEI consilium audi. Sanctæ civitatis recuperandæ gratiâ, (subjungit beata illa virgo) hominum maxima multitudo sacram amplexa militiam, ad vitam sanctiorem convertetur; fusòque plurimi sanguine; Servatoris morti vicem reponent. Hæc illa. Mansit nihilominus in barbarorum potestate Hierosolyma: & maximæ illius hominum multitudinis melior pars morbis, fame, ferro interiit, non sine magnâ Christiani nominis ignominiâ. Hic tu, opinor, Superis exultantibus, insolentique triumphantibus gaudio, vultum depressisses, atrâque mœroris nebulâ frõntem obduxisses. Nimirum nisi felicitate rideant omnia, fulgeant auro; fuso hostium innates sanguini, incruentâ quotidie triumphes victoriâ, temp. tu censes,

&

& contendis esse deploratam. Beatam miraris, & optas Romanorum rempublicam quæ omnes latè finitimos victoriis veluti perpetuatis debellavit. Contra nascentis Ecclesiæ statum vel olim per universum orbem Romanum, vel in Japoniâ hodie, horres, averfari; quod contemptu deprimatur, obruatur odio, egestate conflictetur, cruciatibus torqueatur, cædibus propè deleatur. Sed inanem tu corticis speciem exploras oculò: rem ipsam intelligentiâ non pervadis. Inferorum carceres nonne opplevere Romani illi victores, & horrendis æternùm cruciantur tormentis? Quid igitur illa invicti nominis gloria? Ubi nunc triumphi omnes illi? Hoc unum superest, ut præteritæ felicitatis, gloriæque memoria turpiorem faciat, & acerbiorẽ præsentis status calamitatem. At prisca illa Ecclesia vel novella Japonum, quantos exercitus devictis hostibus inclytos, ad Cælitum æternos triumphos invexit? Eò sanè majore gloriâ, voluptatèque limpidiore, quò gravioribus exantlatis laboribus. Quas ergo publicæ rei calamitates appellamus, cum numquam, nisi proposito majore bono, providentia Numinis permittat evenire; rectâ sanè viâ

viâ procul aberras , quando vel illis
temp. vel teipsum reip. causâ lædi que-
reris ; nec quem in eis fructum Divina
constituit pietas , colligere studes.

CAPUT II.

*Neque paupertatem malam rectè
appellaveris.*

§. I.

*Dives est , non qui multa habet , sed
qui nihil cupit.*

ANANDER. Omitto publica : pri-
vatis propiùs urgemur. Inter hæc
prior occurrit paupertas. Heu ! quan-
tum Malum existimant ? Eius depel-
lendi gratiâ quos sustinent labores ?
quæ subeunt pericula ? **ANICETUS.**
Tu verò quid , Anander ? Grande Ma-
lum cum illis existimas ? **ANANDER.**
Hactenus certè : deinceps aliter opto.
Nec tamen illas animi vires sentio , qui-
bus ausim illa despiciere , quæ pauper-
tatem consequuntur. **ANICETUS,**
Tam amari velim illa , quàm ista con-
temni , quibus frui se divites autumant.
ANANDER. Paucis , Anicete , persua-
debis. Alia omnia censent longè plu-
rimi. **ANICETUS.** Illi nimirum , qui
tecum

tecum ignorant, quem appelles divitem. ANANDER. Illum ego divitem dico, cui suppetunt affatim divitiæ. ANICETUS. Nónne & beatum eundem, quem divitem? Beatam nimirum dicis avari cujuslibet Euclionis arcam, ut cui suppetant affatim divitiæ. ANANDER. Claudit illa profectò divitias: sed utatur necesse est, quem divitem, beatumque nuncupamus. Nec enim divitem ego Mydam, nedum beatum existimaverim, cui sic in aurum contactu vertebantur omnia, ut rigescerent etiam, & indurarentur, quæcumque vel esculenta primis labris artingeret, vel poculenta. ANICETUS. Quid si tuus ille dives opibus suis abutatur vel ad infontem quempiam opprimendum, vel ad judiciorum corruptelam, vel ad occupandam tyrannidem, vel ad aliam denique quamcumque injuriam? Illum tu beatum censebis? Ego fanè feliciorẽ illum arbitrarer, si nullas unquam possedisset divitias. Ecce quem describis divitem. Sed age: faciamus multas possidere te divitias: adde, si lubet, partis numquã abusus: num te propterea felicem prædicabo? Quænam ista, quæso, felicitas? Imò nec dives es.

Nam

Nam, ut multa possideas, plura profectò sunt alia, quæ numquam attinges. Dic, Sodes : utrum judicas ditio- rem ? Alexandrúmne ; qui audito Anaxarcho plures esse mundos contendente, ingemuit, quòd ne unò quidem adhuc potitus esset : angustaque mundi visa est illi possessio, quem Deorum omnium domicilio sufficere credebat : an Diogenem, qui neglectis Alexandri opibus omnibus, nihil ab illo ferre voluit : istudque dumtaxat petiit, cùm apricari vellet, ut sibi ne faceret umbram ? Huic profectò nihil, illi multos defuisse mundos vides. Epictetus sanè, quis esset dives, interrogatus, respondit : Cui satis est, quod habet. Contrà

Numquam dives agit, qui trepidus gement

Sese credite gentem (a) Nam ille revera

Semper inops, quicumque cupit (b) quia Multa petentibus

Defunt multa. (c)

Illúmque nemo nescit pauperiorem, cui plura defunt. Cui verò plura defunt, quàm cui nunquam satis est ?

Crescib

(a) Boëth. Conf. l. 2. (b) Claud. l. Ruff. (c) Horat. l. 3. Oda 16.

*Crescit indulgens sibi dirus hydrops;
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo*

Corpore languor.

Totos mundos posside: semper inops eris, si semper concupiscis. *Ani-*
mus tuus oportet se judicet divitem, non
hominum sermo; neque possessiones tua.
Nam cui quæsito sit opus, quis unquam,
hunc verè dixerit divitem? Etenim divi-
tiarum est fructus in copia: copiam autem
declarat satietas rerum, atque abundan-
tia: quam tu quoniam numquam assequere,
numquam omninò es dives futurus.
(a) Cupiditatem igitur compesce, si
dives esse vis, si beatus. Nec enim
beatus dici potest, cui bonum aliquod
deest. Deest illi fanè, qui aliquid cupit.
In te istud evince, ut tuis contentus,
nihil cupias: & cum Comico
dicere poteris! *Omnia habeo, neque quid-*
quam habeo: nil cùm est, nil deficit tamen.
(b) Dives est ergo, non qui multa habet;
plura quippè sunt, quæ non habet:
nec qui omnia habet; is enim nullus est:
sed qui nihil cupit, is denique dives est;
quia, quod vult, id omne habet.
Nam profectò si pauper ille solus est,
qui sibi videtur pauper, quia
nimi-

nimirum sibi deesse quidpiam dolet: ille revera dives, qui sibi videtur dives, cum deesse nihil putet; & suis contentus, nihil cupiat: Comprobatur oraculo quondam id ferunt. Gyges regno Lydiæ armis, & divitiis abundantissimo inflatus, Apollinem Pythium sciscitatum venit, an quisquam mortalium se esset felicior. DEUS ex abdito sacrarii specu voce missâ Aglaum Psophidium ei prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus; sed ætate jam senior, terminos agelli sui numquam excefferat, parvuli ruris fructibus, ac voluptatibus contentus. (a) Plura (nemo dubitabit) Gyges possidebat: sed & plura, quàm Aglao deerant. Omnia tenere numquam possumus: nihil concupiscere semper possumus. Ita magno DEI beneficio factum est, ut pauper nemo sit, nisi qui voluerit esse: omnis ille contra dives sit, qui esse voluerit. Quare si rerum egestate premeris, de alio ne querere: tua confoderis voluntate. Vis excusam à te paupertatem? Ne quidquam concupiscito: dives es.

§. 2.

Natura paucis contenta.

ANANDER. Audio quæ disputas
 vero consentanea. Nec infitiri
 possum, felicem illius animi statum es-
 se, qui suis contentus, nihil cupit. Sed
 amabo; quo præditum animi robore
 necesse est illum esse, cui cùm plurima
 desint ad vitam tolerandam vel neces-
 saria, vel sanè percommoda; illa ta-
 men minimè concupiscat? Id verò hu-
 manum nemo facile judicaverit. **ANI-
 CETUS.** Ne me rigidiorē censeas,
 Epicurum apud Senecam audi. (a)
*Si ad naturam vives, numquam eris pau-
 per: si ad opinionem, numquam dives.
 Exiguum natura desiderat, opinio immen-
 sum. Tergiversaris, ubi stetit molli-
 culus ille Philosophus? At idem certè
 Seneca non paulò fortiùs. Panem, &
 aquam natura desiderat: nemo ad hoc
 pauper est. Intra quod quisquis deside-
 rium suum claudit, cum ipso Jove ac feli-
 citate contendat. Quid severitatem mi-
 raris? Non enim horrenda res est aqua,
 & polenta, aut frustum hordeacei panis:
 sed voluptas est ex his capere voluptatem.
 Neque molliùs fecisse veteres illos exi-
 stimes.*

(a) Epist. 16.

flimes, quàm dixisse. Sibi relinquebatur olim ab omnibus hominibus Diogenes, cùm neque propter egestatem quemquam ipse reciperet; nec ab ullo reciperetur propter cynicam agentis, aut loquentis acerbitem. Animo dejectus aliquando, quando aliud non suppeteret, quo vitam toleraret, foliorum extrema sumere cœpit. Sed opportunum muris spectaculum omnem mox absterlit mœrorem. Illum advertit frustula decidentia corrodere, eisque vesci. Animus rediit hoc viso: risitque suam dejectionem. Mus hic, inquit, Atheniensium lautitiam non requirit. Quare tu Diogenes ægrè fers te cum Atheniensibus non cœnare? Naturæ facilitatem à mure philosophus didicit: cur non ab ethnico Christianus? Divitiis æquo animo caruit ille; rejecerunt etiam alii. Ad Hannonem multa offerentem ita rescripsisse fertur Anacharsis: (a) *Mibi amictus Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum, pulpamentum fames. Lacte, caseo, carne vescor. Quare ut ad quietum licet venias. Munera autem ista, quibus es delectatus, vel civibus tuis, vel Diis immortalibus dona.* Quid Xenocratem

prædicem ? Cui cùm legati ab Alexandro quinquaginta talenta attulissent, adduxit eos ad cœnam in Academiam ; apposuitque quantum fati esset, nullo apparatu. Cùm postridie rogarent eum , cui numerari juberet, Quid ? vos hesternâ, inquit, cænulâ non intellexistis, me pecuniâ non indigere ? Imperatorem etiam dabo ; ne dubites in summis posse paupertatem emicare. Ad focum (a) in domunculâ rapas coquebat Curius, quando Samnitium adfuerunt legati ; ejusque gratiam aucupaturi, magnam auri vim obtulerunt. Repudiavit ille, quòd diceret : Auro non opus esse ei, cui raparum cœna satis esset : & multò pulchrius esse aurum habentes vincere, quàm aurum habere. Sed durè hunc educatum non cogitasse delicias, fortasse non miraberis. Darium accipe voluptatibus innatum. In fugâ cùm aquam turbidam, & cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundiùs. Numquam videlicet sitiens biberat : nec esuriens Ptolemæus ederat. Cui cùm peragranti Ægyptum, comitibus non confectis, cibarius in casâ panis datus esset, nihil visum est illo pane jucun-

(a) Plur. in Catone Cens.

eundius. Non ægrè nimirum naturæ quilibet obsequitur : cui, si cupiditatem sedaveris, vix deesse quidquam potest.

§. 3.

Amicorum fidem paupertas explorat.

ANANDER. Ut tibi dem, illis care-
re non esse durum, quæ jam expli-
câsti : quid dices, si præcipuum osten-
dero deesse societatis humanæ vincu-
lum, ac solatium ? Amicitiam sic ap-
pello : quam omnem tollit pauper-
tas. (a)

*Dum juvat, & vultu ridet fortuna se-
reno,*

Indelibatas cuncta sequuntur opes.

*At simul intonuit ; fugiunt : nec nosci-
tur ulli,*

*Agminibus comitum qui modò cin-
ctus erat.*

Non fatiſ sit tanti boni jacturæ ad
paupertatem omni pectore fugiendam ;
prosequendas contrà divitias ? ANICE-
TUS. Magnum est, Anander, homini
bonum amicitia : de quo mox dicere,
mihi propositum est. Sed quod ad rem
facit : amicitiam a paupertate num-
quam tolli. Quid miraris, & plenas

G 3

EXEM.

(a) Ovid. l. x. Trist. eleg. 4.

exemplorum manus ostentas? Amicos existimas tu fuisse, qui reflante fortunâ fugiunt? si te amâssent, & tibi modò adhærerent. Sed quam amabant fortunam, jam fugientem etiam sequuntur, te relicto. Amicitiam (a) si ad fructum nostrum referemus, non ad illius commoda, quem diligimus, (inquit Tullius) non erit ista amicitia, sed mercatura quædam utilitatum. Prata, & arva, & pecudum greges diliguntur isto modo; quòd fructus ex iis capiuntur. Hominum charitas, & amicitia gratuita est. Quàm ergo falluntur, & quibus se periculis objiciunt, qui fortunæ suæ amatores amicorum albo inscribunt, suâque illis plerumque capita credunt? Namertes (b) aliquando cùm beatus prædicaretur, quòd multos haberet amicos; quæsiuit quonam modo periculum faceret, sincerumne, ac probum haberet amicum. Id cum alter falsus se nescire, discere cuperet: Per adversam, inquit, fortunam. Non igitur, quâ intereat amicitia, pestis est paupertas; sed quo probetur, lapis Lydius. Nam (c) quod divitiis non potes scire, paupertate scies. Illa veros, certosque

(a) Cicer. l. i. de nat. Deor. (b) Plut. in Lacon.

(c) Sen. ep. 20.

que tenebit amicos. Discedet, quisquis
 monte, sed tua sequebatur. Magnum id
 esse Bonum nemo prudens negaverit:
 magnique Boëthius facit. (a) An hoc in-
 ter minima existimandum putas, (in-
 quit,) quòd amicorum tibi fidelium men-
 tes hæc aspera, hæc horribilis fortuna dete-
 xit? Hæc tibi certos sodalium vultus, am-
 biguosque secrevit: discedens suos abstulit,
 tuos reliquit. Quanti hoc integer, &
 (ut videbaris tibi) fortunatus emisset?
 Aded ut, si desint cætera; ob hoc unam
 amanda sit paupertas, quòd à quibus ame-
 ris, ostendit. (b)

S. 4.

Secura est paupertas, & extra periculū.

ANANDER. Seu ficti sint amici,
 seu sinceri, interesse non multum
 arbitror, saltem ad mala propellenda.
 Nam qui malè mihi volunt, absterren-
 tur plerumque multitudine, potentiâ-
 que eorum, qui sequuntur. Si pauper
 fuero, & ab omnibus desertus, etiam
 vilissimo cuique licebit laceßere: ejus-
 que injuriis obnoxium patebit caput.
ANICETUS. Palinodiam cane, mi ho-
 mo; & in divitem à paupere transfer
 istiuscemodi metum. Quippè si licto-
 ribus,

G 4

(a) Boëth. l. 2. cons. pr. 6. (b) Sen. ep. 28.

ribus, si corporis custodibus, si totia
stipetur agminibus;

Multis terribilis caveto multos:
& sæpè ferro illo cadit, quod pro se
stringi jubebat, & acui. Miraris? Tu-
rum nihil vel ambitio, vel cupiditas re-
linquit. Et in illis periculis. (a)

*Quisquàmne regno gaudet? O fallax bo-
num!*

*Quantum malorum fronte quàm blan-
dâ tegit!*

Ut alta ventos semper excipiunt juga:
Rupèmq; saxis vasta dirimentem freta,
Quamvis quieti verberant fluctus maris.

Imperia sic excelsa fortunæ objacent:
eâque quo celsiora, quo hominum oculis
beatiora, hoc validiora ad odium,
& cædem irritamenta. Sed contrâ (b)

— *O vitæ tuta facultas*
Pauperis, angustique laris! O munera
necdum

Intellecta Deum!

Nullum timori locum faciunt. (c)

— *O quantum est bonum*
Obstare nulli, capere securas dapes
Humi jacentem! Scelera non intrant
casas,

Tutusque mensâ capitur angustâ cibus.
Ve-

(a) Sen. in Oedip. (b) Lucan. l. 3. (c) Sen. in
Herc. furens.

Venenum in auro bibitur.

Pectora pauper securâ gerit.

Tenet è patulâ pocula fago,

Sed non trepidâ tenet ipsa manu.

Cespes Tyrio mollior ostro.

Solet impavidos ducere somnos.

Aurêa rumpunt tella quietem :

Vigilêsque trahit purpura noctes.

Multos invitant ad facinus opes.

Nullum est in paupertate sceleri præm-
mum. Eâ causâ nudum latro dimittit :

¶ in obsessâ viâ pauperi pax est : ait Se-
neca (a) quâ ut fruaris, redige te ad par-
va, (inquit) ex quibus cadere non possis.

Inest paupertati, sinè quâ nihil est jucun-
dum, securitas. Quid viatori de summâ
pauperie latrones auferre possunt ? Nam
profectò nihil amittit, qui nihil habet.

§. 5.

*Expedita est ad virtutem sectandam
paupertas.*

ANANDER. At ecce quantum in
paupertate malum retegis ? Secu-
rum ais pauperem, quia nihil est, quod
tollatur. Prædæ spes in divitem lica-
rium armat. Nimirum nisi pauper ef-
fet, flagitiosus non esset : atque aded ne-
gat Aristoteles fieri posse, ut qui eget,

rectè vivat, bene publicam rem curet, sapientiæ se dedat. Divino etiam certum est oraculo : (a) *Propter inopiam multi deliquerunt : & qui querit locupletari, avertit oculum suum.* ANICETUS. Certum est, Anander : propter inopiam exosam deliquerunt plurimi : propter amatam nemo. Locupletari non quærant, nihil concupiscant, suâ contenti sorte vitam agant modestam ; & facinora non cogitabunt. (b) *Cui cum paupertate bene convenit, dives est. Non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est ; & verò insipiens ; ut qui suâ se cupiditate finat abduci, quod non deberet. Quippè divitiæ apud sapientem virum in servitute sunt, (ait Seneca) apud stultum in imperio. Sapiens divitiis nihil permittit ; stultis divitiæ omnia : sapientiâmq; animo excludunt istâ licentiâ. Ita multis ad philosophandum obstitere divitiæ : paupertas autem expedita secunda est. Aut ergo pauper sis, aut pauperi similis, si animo vacare vis.* Ea fuit olim mens Cratis Thebani, hominis aliquando divitissimi. Cùm ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit : neque putavit se & virtutes, & divitias simul possidere. Thebai-

(a) *Eccles. 27.* (b) *Sen. ep. 2.*

baide vis exemplum, sed illustre arces-
sam? Vixit ibi (a) Justino imperante
Eulogius vir infimæ fortis, arte, & con-
ditione structor muralis, cui census om-
nis in manibus, & trullâ. Nihil eo mo-
destius, nihil temperantius, nihil in ege-
nos officiosius, nihil eo sanctius, quam-
diu pauper vixit. Raram virtutem ad-
miratus Daniel quidam anachoreta, cel-
sore fortunâ dignam judicavit: mul-
tisque precibus à DEO divitias extorsit,
quamquam ejus vota improbante, ne-
gantéque esse è re Eulogii. Anacho-
retæ persuaderi nihil potuit. Tantam
ille virtutem subverti posse non crede-
bat: atque adeò se vadem obligabat.
Effosso igitur thesauro dives Eulogius,
mox aliam mentem induit: & qui
pauper ad cœlestia totus anhelabat, ni-
hil dives, nisi palatinos honores medi-
tatur. Eo consilio Constantinopolim pe-
tit: & prætoriæ inscriptus militiæ, eo
se per omnes gradus promovit, ut Justi-
ni Augusti prætorio præficeretur. Mul-
tum fuit opibus tantam addidisse digni-
tatem; si cum utrisque virtutem reti-
nuisset. Ambitio, superbia, aliorum
contemptus, & oppressio, luxus, libido,
& quæ non alia ejuscemodi monstra?

divitias, & honores consequi solent. Interea visus est sibi Daniel ad Dei iudicis tribunal rapi, & pro Eulogio vadem ad atrocia supplicia damnari. Sibi redditus Constantinopolim abit. Nec Eulogium invenire difficile fuit: fuit audientiam obtinere. Post aliquod hebdomadas ad colloquium ægrè admisus pannosus eremi incola, non diu auditus est. Ingratum erat primæ fortis memoriam revocari, exprobrari præsentis vitæ delicias, & vitia. Domo exturbatum, indignè fustuario prætoriani milites multârunt. Hic Daniel oculos aperuit, & vidit è re Eulogii non esse honores, & divitias. DEUM ergo rogat obnixè; ad pristinam paupertatem reducat. Audiit Deus, quem homo repulerat. Justiniani imperium Justinianus exceperat. In illum seditione populus concitatur; & cum populo Eulogius. Sed hic seditione armis compressâ, clam profugere coactus est. Fortunis omnibus Augusti fisco additis, in patriam rediit. Ad trullam redactus, defuetâ jam dudum arte vitam in occulto tolerare occæperat. Occurrit aliquando Danieli, & supplex rogavit, si non splendidam, at certè commodiorem à DEO fortunam impetra-

traret. Negavit ille constanter, experimento se doctum affirmans, egestatem illi pernecessariam esse. Alieno malo utinam saperemus ! Nos *suffarcinati auro, Christum pauperem sequimur ; & sub prætexta eleemosynæ, pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus ? Plenus venter facile de jejuniis disputat : ita Hieronymus (a) divites infectatur : at paupertatem prædicat Chrysostomus noster : (b) *Manuductrix est quædam in viam, quæ ducit ad cælum unctio Athletica, exercitatio quædam magna, & admirabilis, portus tranquillus. Non ergo vitiis paupertas viam sternit, non virtuti ponit obicem. Pleni sunt primorum Ecclesiæ principum libri præconiis, & laudibus paupertatis : plenæ quondam solitudines, plena hodie toto orbe cœnobiaz exemplis eorum, qui contemptis opibus per paupertatem ad ardua virtutum connituntur. Exhorruerunt nimirum ad illa comminantis Christi fulmina : (c) *facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. Hac contrà commendantis paupertatem ad-***

hor-

G 7

(a) Hieron. ad Paulin. (b) Chrys. ser. 18. in ep. ad Hebr. (c) Matth. 19.

hortatione exarserunt in illius amorem. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* At super omnia, quid certius, quid ipsius Christi exemplo potentius? Quid? nonne à stabulo Bethleemitico ad ipsam in Calvariâ crucem arctissimo nexu paupertatem ita complexus est, ut sponsam charissimam?

Ne dubita igitur: neque ullam virtuti labem infert paupertas: neque verò ullum homini vulnus infligit. A cupiditate suâ læditur, quicumque læditur: & plura concupiscendo, non modò quæcumque secum bona defert paupertas, abdicat; verùm & omnibus, quæcumque secum cupiditas trahit, malorum agminibus obruitur.

CAPUT III.

Nec fortuna potest ledere, nisi volentem.

ANANDER. Istæ tuæ argumentationes, Anicete, non admodum ægrè persuadebunt, cum animi æquitate paupertatem illi tolerandam esse, qui in paupertate natus, nihil unquam nisi paupertatem sensit. At qui divitiis abundavit aliquando, simulque deliciis;

ciis; cui ex voto affluerunt omnia, aurum, gemmæ, ædes splendidæ, hortus, nemora, villæ, agri, amicorum, clientumque multitudo: istis omnibus si reflante fortunâ subito destituatur; agri vastentur, villæ, porticus, palatia incendantur, diripiantur divitiæ, amici terga, fidemque vertant, & præ cæteris infestent ipsi crudeliter; victus vilis ostiatim emendicatus vitam ægrè sustentet: incolumem illum tu, & illæsum prædicabis? Quid eo miserius? Quid magis deplorandum? Quod telum ima magis animi viscera pertinet?

§. I.

Nullam illi fidem habeto.

ANICETUS. Meminisse te vellem, Anander, illius olim Laconis; (a) qui ab alio quopiam Lampem Ægine-tam cum audisset felicem prædicari, quod prædives esset multorum navigiorum possessione; acutè respondit, felicitatem de funibus pendentem non magni se facere. Neque tu tanti faceres pendentem tenui filo, lapsuramque paulò post felicitatem. Miserum ais illum, qui in paupertatem è divitiis

ceci-

(a) Plus in Lacon. Cic. 5. Tusc.

cecidit. Felicem rectius appellâſſes; in quem nihil jam fortuna poſſit. Miſer antè fuit, qui in lubrico conſtitutus, nihil niſi lapſum exſpectare debuit. Nam (a)

Qui cecidit, ſtabili non erat ille gradu.

Eò cadit quis periculoſius, quò celſiore, imò & firmiore ſaſtigio ſtare viſus eſt. Teſtem accipe Lipſium. Polycrates Rex Samiorum, inquit (b) non fortunati, ſed fortunæ nomen videbatur. Nihil ei in vitâ adverſum: ante vota, ſupra vota omnia aderant: id eſt, priuſquam vellet, & pluſquam vellet. Cœlum, terra, mare favebant, aut ſerviebant: & res in exemplo raro dixit. Anulum in mare abjicit, quaſi Nemēſi placandæ. Quid ſit? in piſce mox inventum recepit. At ultima diſſident. Et Orætes Darii regis ſatrapa victum, captum, morte nec eâ communi (non dicam regiâ) affecit: ſed in cruce altâ ſuſpenſum, mirabile, & miſerabile orbi ſpectaculum. Fortunæ converſionem formidabat Philippus Macedo, cùm uno die laureati tres nuntii felicia perferrent: in Olympiis nimirum viciffe, Dardanenſes à Parmenione prælio fuſos, filium ex Olympiade natum. Erectis enim in cœlum manibus exclamavit: O fortuna,

na, pro tot, tantisque bonis levi quopiam malo me affice. Nota quippè est rerum omnium certa vicissitudo : (a)

— quòque fortuna altiùs

Erexit, ac levavit humanas opes,

Hòc se magis suppressere felicem decet:

Variosque casus tremere, metuentem

Deos

Nimiùm faventes.

Ita faciet omnis sapiens. (b) Caduca nimirum & fragilia, puerilibusq; consentanea crepundiis sunt ista, quæ vires, atque opes humanæ vocantur. Affluunt subito, repente dilabuntur; nullo in loco, nullâ in personâ stabilibus nixa radicibus consistunt: sed incertissimo statu fortunæ huc, atque illuc acta, quos in sublime extulerunt, improvviso recursum destitutos; in profundo cladium miserabiliter immergunt. Itaque neque debent existimari, neque dici bona, quæ inflictorum malorum amaritudinem desiderio sui duplicant. Vicissitudinis istius exemplum quàm insigne dedit Macedonum Rex Perseus? (c) Adductus in vinculis ad Paulum Æmiliùm cùm fluentibus ubertim lacrymis quidquam effari non posset; conversus ad suos Æmilius: Exemplum illustre

(a) Seneca in Troade. (b) Valer, l. 6. cap. ulto.

(c) Liv. l. 45.

lustre cernitis, inquit, mutationis rerum humanarum? Vobis hoc præcipuè dico, juvenes. Idè in secundis rebus nihil in quemquam superbè, ac violenter consulere decet; nec præsentì credere fortunæ; cùm quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet, nec adversa infringet. Numquid veluti communi consensione fortunæ imperium mortales agnoscunt, quando opes fortunas appellant? quando fortunæ bona? Quod si fortunæ; tua profectò non sunt. Quid ergo queris, si quæ tua non sunt, tibi fortuna tollit? Quid te miserum clamas, si sua fortuna jure utens, sua tollit? At iis jam fruebar, inquires: & spes meas omnes in illis collocâram. Errâsti profectò longè turpissimè. Datum sciebas mutuum, ignorare non debuisti repetendum esse, cùm luberet. Aut quomodo constantia, propriâque tibi persuasisti fore illius munera, quæ (a)

— *lato sæva negotio, &*
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc tibi, nunc alii benigna?

Moni-

Monima (a) ex humili fortunâ ad regias cum Mithridate nuptias evecta, suam tamen ipsa formam deplorabat; quod pro marito dominum, pro conjugio barbaricam custodiam haberet. Verùm fugiente ad Tigranem Rege, cùm ejus jussu moritura, circumposito diademate collo se suspenderet; eo celeriter rupto : O execrandum, inquit, pannum ! ne ad hunc quidem usum aptus es ? Idque conspuir, & abjecit. Tum eunucho regii jussi ministro jugulum præbuit. Ecce diadematis felicitatem, & fortunæ constantiam.

§. 2.

Teneri fortuna non potest.

ANANDER. Dolet istud in primis, quod à parentibus quæ accepi, non transmittam ad posteros, qui meam fortassis olim arguent ignaviam, qui avitam tueri non potuerim hæreditatem. **ANICETUS.** Tibi responsum accipe, quod olim Philippo Amyntæ filio (b) Dionysius secundus. Cùm enim inter fermocinandum aliquando quæreretur ille, quî factum esset, ut acceptum à parente regnum adedò florens tueri non potuisset ? Ne mirare ; inquit. Quum reli-

(a) *Plut. in Luc.* (b) *Ælian. l. 12, Var. hist.*

reliqua mihi pater omnia reliquisset; fortunam solam, quâ cætera paraverat; & tutatus fuerat, mihi non tradidit. Addo ego: nec tradere potuit, quam in suâ numquam habuit potestate. Nec habuit, quamquam orbem pœnæ terrarum haberet, Valerianus^(a) Romanorum Imperator. Post quindecim regni annos bellum magnis viribus Sapor Persarum regi fecit: sed eo fine, ut victus, & vivus in manus hostium veniret. Barbaro fastu victoriâ usi sunt. Siquidem Sapor, ut catenatum mancipium circumduxit; & quoties equum conscenderet, non manu ejus, sed inclinati dorso adjutus, innixusque est. Bajazetem potentissimum Turcarum Imperatorem simili clade prostratum, ferreâ caveâ, ceu feram, inclusit Tamerlanes; spectaculôque, & ostentui servavit. Ut his, sic & aliis instabilis semper fuit fortuna: nec unquam teneri poterit à quoquam: eâque causâ

Divitis ad manes nil feret umbra suos.

Et verò si ferre potuissent, tibi nihil fortasse reliquissent majores tui; Ut us sit, relinquere coacti sunt. Tu vide, sapientisne sit, id velle, quod majorum nemo potuit. Quomodo hîc ditescere

con-

(a) *Lips. ex polist. l. 1. c. 4.*

contendis, unde majores omnes post improbos labores totâ vitâ exantlatos nihil amplius, quàm vile linteolum extulerunt? Disce ab impio Saladino, quod probè intellexit, & ingemuit. Morti proximus per castra circumferri jussit in summâ hastâ linteum; & voce præconis inclamari: Hæc effèret Saladinus ex oriente spolia. Quid igitur interest hodiène, an cras; adversantène fortunâ, an fato urgente relinquendæ sint divitiæ? Relinquendæ profectò sunt: & nisi reliqueris ipse, illæ te deferent. Anteverte, infidâsque comites prior abjice.

§. 3.

Adversa turior est fortuna, quàm secunda.

Cohorruisti ad divitiarum contemptum, & abjectionem. Christianus non audes post illustrissima tot exempla, quod antè philosophi veteres factitârunt? Philoxenus (a) opulentam in Siciliâ hæreditatem adeptus, ut animadvertit istius gentis luxum, & delicias: Per Deos, inquit, hæc bona non me perdent, sed ego potius illa. Moxque hæreditate abdicatâ, Siciliâ abnaviga-

(a) Cal. l 7. Ant. hist. 18.

vigavit. Quod etiam minus est, pro vitâ tuendâ Aristippus sua perdidit. Navigaturus intrârat per imprudentiam navim piraticam. Ubi jam in medio mari periculum suum intellexit, aurum omne protulit, cujus causâ piratas capiti suo insidiaturos suspicabatur: & quasi numeraturus, abjecit in mare, simulans incauto excidisse. Ita cædis faciendæ piratis causam sustulit: addidissèque fertur: Melius est hæc per Aristippum, quàm Arristippum propter ista perire. Utinam! heu utinam non mallent plerique se propter aurum perire, quàm aurum per se! Insanum adeò tu quidem putas neminem. At ubique gentium, tot jam ætatibus, omni hominum genere, & conditione, à minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur. (a) Quâ quid scelestius? quid producendorum malorum fecundius? Verbo Christus omnia complexus est: *Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis in regnum Dei introire! Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum celorum.* (b) Amabo: sitis ardorem sedaturus, si pateram generoso vino plenam labris admoveres; sed inopinanti me-

medicus in terram mox excuteret, quòd immixtam affereret cicutam; excandesceres tu, aut ultionem cogitares? Amplectereris potiùs, & laudares benevolentiam. Opes omni cicutâ, & peste magis venenatas, certissimûque animæ exitium, si tantum animo robur non est, ut abjicias sponte tuâ, casus saltem aliquis, & adversa fortuna, si præsentissimum venenum in viscera jamjam demittendum excutiat, cur alioquàm magni beneficii loco reponas? Lutgardem (a) antiqua Tungrorum urbe oriundam, perillustre sanctitatis omnis exemplum, nuptiis parens destinabat, divite dote comparatâ. Quæ cùm naufragio periisset, spe sua dejectus, filix libertatem reliquit sequendi vocantem ad majora Christum. Nónne feliciter periit, quod eximiam illam sanctitatem ingloriis fortasse matrimonii tenebris obruisset; aut saltem excidisset virginitatis palmam? Sapienter igitur Numinis omnia scientis, & tibi volentis optima, providentiæ tua permitte omnia. Arduum istud: dicis. At potuit, qui è summo felicitatis humanæ fastigio deductus in sterquiliniû, & calamitatum

om.

(a) *Cantiprat. in S. Lutgero.*

omnium humanarum congerie cooperatus, veræ sapientiæ, & fortitudinis Christianæ secuturis omnibus ætatibus exemplum dedit. Ne sim longior; verba loquentis expende. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc. Dominus dedit: Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum.*
 (a) Quid dixisset Heros ille sanè invictus; quid fecisset, si Christum vidisset per illa ardua præeuntem? Quid te par est dicere; quid facere, tanto duce? Quamobrem si neque tua sunt, quæ fortunæ vulgus hominum attribuit, neque retinentur arbitrio tuo; imò si mala sunt, quid illis heres expediri? Christum sequenti ducem nihil arduum debet esse: nihil intutum esse potest; nihil non gloriosum.

CAPUT IV.

Non nisi molliorem animum ledunt earum funera.

ANANDER. Homóne sit, qui amicitiae suavitatem non intelligat, non desideret? Quid in humanis jucundum videri potest, si mutua tollitur necessitudo,

tudo, si amicæ congressiones, si jucunda colloquia, si suaves consolationes? Quæ ubicumque sunt, veluti placidi quidam Favonii, omnem animi procellam sedant, tristitiæ nubes dissipant, & serenum reducunt. Solem è mundo tollere videatur, qui amicitiam è vitâ. Quis ergo miretur, si charorum morte graviter afficiar, quorum suavi consuetudine, solatio, consiliis, ope destituor? An non intima rimari viscera telum illud censueris?

§. I.

*Mortales erant, inter quos coaluit
amicitia.*

ANICETUS, Amicitiam numquam satis laudaveris: numquam satis commendaveris ejus suavitatem. Sed illâ mne mortales inter ignorabas coaluisse, quando primo glutine jungebamini? Nesciebas illum, téque naturæ necessitati obnoxium? Summo Imperatori nesciebas obtemperandum, quum è statione evocaret? Sciebat sanè (a) Telamon: qui audito filium sibi charissimum morte sublatum esse, vultu immobili, vir adversus omnem iniquam fortunam infractus, dixisse

H

fer-

(a) Cic. l. 3. Tuscul.

fertur: Bene se res habet: ego enim quem genui, moriturum scivi. Alius nuntianti, quòd filiorum alter interiisset: Olim sciebam, inquit, illi moriendum esse. Novi nihil illi visum est, si mortalis natus moreretur. Quid Anaxagoras? Quid Xenophon? Hic filii unius, ille plurium auditâ morte, ambo dixerunt: Sciebam me genuisse mortales. Atque adeò nullum justis lachrymis locum relinqui censuerunt. Si tibi iter facienti comitem se viæ quispiam adjungat, vir ad obsequium omne promptus, & suavi sermocinatione doctus itineris levare molestias; gaudebis profectò tali socio. At ubi perveneris ad bivium istud, ubi ad dexteram tua te avocabunt negotia, illum ad lævam sua; tuâne magni aliàs momenti censebis negligenda, ne contractam cum illo consuetudinem quamquam suavissimam abrumpere cogaris? Iter facimus in hac vitâ (inquit Basilus) viæque comites, quos lubuit, DEUS adjunxit, singulisque vivendi præstituit metam, ad quam, ubi statutum fuerit, singulis decurrendum est, relictis cæteris. Quis sapiens amabo, arefcentem horti sui amœnitatem, & osculorum honorem defluentem, aut

ve-

vehementioribus caniculæ ardoribus, aut præmaturis brumæ frigoribus, defleat, & velut inexpectatam deploret iacturam? Quis miserum flebiliter inclamet, quòd gratam illam diei lucem occidente sole, in nigrum noctis horrorem videat abeuntem? Recurrit quotidie spectaculum illud: nec eo nos infelices arbitramur. Legem illam nimirum à natura positam non ignoramus. Cur igitur moriente amico quamquam jucundo, quamquam (ut loqui placet) animæ tuæ parte maximâ, grave judicas vulnus inflictum?

§. 2.

Qui obiit, puta abiisse; aut prævisse.

ANANDER. Magna est, Anicete, per omnem modum causa. Suâ vicissitudine abeunt, redeunt anni tempestates: &

Soles occidere, & redire possunt.

Nobis cum semel occidit brevis lux,

Nox est perpetua una dormienda:

& in perpetuum fido Achate carendum est. **ANICETUS**: Certè in perpetuum: hoc est; quamdiu quidem vives. At si Senecam, imò si rectam rationem audis, tam grave est illud, itèrque leve, quam volueris. (a) *Absen-*

tes enim, (inquit) absfuturōsque, dum viverent, non flebamus, quamvis omnis usus illorum nobis, & conspectus ereptus sit. Opinio est ergo, quæ nos cruciat: & tanti quodque Malum est, quanti illud taxavimus. In nostrâ potestate remedium habemus. Judicemus illos abesse, & non met ipsi fallamus. Dimisimus illos: imò consecuturi præmissimus. Quam ergo ingeminas separationem? Pater legato ad Poloniæ Regem comes datus est: patruus ordines in Italiâ ducit: feliciter in Oriente negotiatur frater: splendida in Mexico nuptias invenit filius: nec verosimile est vel te isthuc profecturum, vel illos ad te redituros: & in his lachrymandum non putas, quia honestæ conditionis famâ solaris absentiam. Cur pariter, si amicus in fata concessit, tibi non persuades eò præivisse, ubi immortalī fruitur felicitate?

§. 3.

Pura abiisse ad bona.

ANANDER. Ne mirare: qui florentē te fruitur fortunâ, quamquam apud ultimos hominum Japonios, vivit tamen: atque ad eò ejus honore meus etiam honos crescit: illius me protegent opes, & non nihil autoritas sustinet.

stinet. At unà cum morte præsidia illa omnia corruunt. A N I C E T U S : Quàm verum sit ista corruere, mox videbimus. Sed antè dic, amabo: cùm in amici morte mœres, tuâne mœres causâ, vel amici? Si tui causâ mœres; hem! quas colis amicitias: E philosophi profectò Cynici sententiâ, amicis uti te dicam ceu vasculis, quamdiu plena sunt, quæ postmodum abjicias vacua. At sanè meipsum (inquit Tullius) ames oportet, non mea, si veri amici futuri sumus. Nec enim Isidoro teste, (a) fideles in amicitia sunt, quos munus, non gratia copulat. Nam citò amicitiam deserunt, nisi semper accipiant. Dilectio enim, quæ munere glutinatur, eodem suspensio dissolvitur. At hoc finè turpitudine numquam contingit. Gaude igitur amici morte factum esse, ut istam effugeritis ambo labem.

Si amici causâ, mors ejus tibi acerba est, (quod amicitiae profectò legibus magis esset consentaneum) quo Malecenses acerbam? Nec enim à Malis discedere Malum esse fateberis. Abit verò amicus è vitâ; è quâ Boni quid speras? Picum Mirandulanum audi. (b) Fac cogites (inquit) semper instantem

H 3.

mor-

(a) Isidor. l. 3. de summo bono. (b) Ep. ad Nepoten.

mortem; & punctum scilicet esse, quod vivimus, & adhuc puncto minus: tum quàm sit malus hostis antiquus, qui nobis regna cælorum eripiat: quàm falsa voluptates, quæ ideò nos amplectuntur, ut stranguent: quàm dolosi honores, qui nos sublinant, ut deinde præcipitent: quàm lethales divitiæ, quæ quantò nos magis pascunt, tantò magis venenant. Quàm breve, incertum, instabile, umbratile, falsum, imaginarium est illud, quod hæc omnia, simul etiamsi ex voto affluant, nobis præstare possunt. Sic ille. Meritò igitur amicum appella felicem, & beatum, quem tot, tantisque mors expedit Malis. Quid? quod immisit in Bona non fucata jam, & brevè peritura; sed certa sinè formidine, sincera sinè Mali admixtione, perpetua sinè termino? Amico illa, si quidem amicus ipse es, optare debes.

§. 4.

A mortuo majora, quàm vivo speranda sunt.

VIn, amplius dicam? Amici mortem tibi optare debes, ceu ingens Bonum. Non ingens Bonum est, Py-laden tuum apud regem esse in gratiâ? Fert illum rex in oculis, à se abire non pati-

patitur, nihil ab illo patitur desiderari, omnia complet ejus vota. Talem ejus absentiam, credo, non deflebis: non incommodam tibi putabis, aut inutilem. Dic, Anander: à DEO minùs amari Cælites existimas? aut Cælitibus deesse charitatem? Si nihil charitatis amici morte imminutum est; si authoritati, potentiaëque multùm accrevit; quid doles? Quin potiùs amico, quin tibi gratularis? Facere solitus es, si quæ amico viventi benignior adspirâset fortuna: fortuna, inquam, hoc est, incerta, inconstans. Jam cùm de incremento, sinceritate, & constantiâ fas non sit ambigere, quid hæres? quid lachrymis opplentur oculi? Quod à vivo sperare poteras, exiguum erat, caducum erat, erat umbra. Ab homulo quid aliud ausis sperare? Spes ipsa non nisi formidinis esse plena debuit. Nam ut hodie velit amicus bene facere, possitque: cras fortasse non item. Potestatem omnem quid si fortuna brevi momento sustulerit? Hoc enim illi in more esse non ignoras. Esto: possit. Fortasse cum nolet, contempto omni amicitiaë jure. Num quid humanâ mente inconstantius? Quàm frequenter odisse cœperunt, qui amârunt diu-

tissimè? Sed age : neque bene merendi copiam fortuna, neque inconstantia voluntatem invertat : quid tibi tamen certi audeas polliceri inter tam cœca hominum consilia, providentiâsque incertas? Numquâmpne toxicum amicâ manu sub melle propinatum? Quàm multi amicorum beneficio ad dignitates evecti, patuerunt invidiæ, & in ruinam præcipites acti sunt; quos in humili si favor amicorum reliquisset, nullius sustinuisset invidentiam? Nimirum, cuique quid expediat, ignoramus : & amico summâ contentione ambimus, quod pari studio declinandum erat, si futurorum arcana pervideremus.

S. 5.

In DEO spes omnes colloca.

SI placido cursu dubium hujus vitæ pelagus emetiendum tibi est : quid ventos pro libidine tuâ in vota vocas? Divinis te permitte Zephyris. Hi te securum per saxa latentia, per Scyllas, & Charybdes invehent in portum. (a) Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus : Imò necessarium, si salus tibi curæ est. Audi prophetam
seve-

severè intonantem : (a) Hæc dicit Dominus : Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Erit enim quasi myrica in deserto ; & non videbit, cum venerit bonum : sed habitabit in siccitate, in deserto, in terrâ salsuginis, & inhabitabili. Benedictus vir, qui confidit in Domino : & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas ; & non timebit cum venerit æstus : & erit folium ejus viride ; & in tempore siccitatis non erit sollicitum ; nec aliquando desinet facere fructum. Num enim humana credis non regi Numinis providentiâ ? Si folium, quod vento rapitur, fert, & dirigit DEUS : vitam tuam humanis quamquam agas consiliis, ea tamen arcanis viis in propositum DEUS finem flectit. Et cum hominum prudentiam nimio plus sibi abblandientem non nesciat ; in ipso molimine deserit non raro ; ne dicant : Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia. (b) Ne dubita : non est abbreviata manus Domini. (c) Si dulcissimi parentes, si vitæ solatium conjux, si liberi spes posteritatis, si amici rerum tuarum præsidium,

morte sublatis sunt; omnes tuas spes in eo sitas habe, à quo per illos felicitatem tuam omnem profluxisse dubitare fas non est: & eadem illa DEI bonitas vel ex lapidibus suscitabit filios Abrahæ, per quos opportunum rebus tuis subministret adminiculum. Et ingentis captus admiratione, gaudióque delibutus inclamabis: *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.* (a)

§. 6.

Hoc da DEO.

DEnique solatium omne, præsidiumque, quod à parentibus, conjuge, liberis, amicis cæteris exspectare potes, tanti apud te est, ut libare DEO, consecraréque non possis? Atqui ista ejus munera fuerunt; nec perpetua. Post tempus ergo præstitutum reposcenti, quid negas, quod spontè oportuit oblatum? Franciscus Borgia, Dux olim Gandiæ, religionem in Societate Jesu postea professus, & Præpositus Generalis, nuntianti aliquando mortem Isabellæ filiæ: Deposuit, inquit, acceperam: repetiit Dominus. Reddamus itaque, ut par est, alacriter: quód-

quòdque tam diu usuram ejus dederit, grati testificationem animi demus. Eo ipso die allaturus consolationem alloquiis, accessit Comes-stabilis: cùmque nihil mœstum in vultu animadvertisset, indignabundus: Tène, inquit, tali filiâ amissâ nihil moveri? Modestè subjecit ille: Ex quo me tempore Deo dicavi, sic cor illi meum libens, volènsque obtuli, nihil ut in rebus humanis turbâre illud possit. Germana sanè fuit hominis istius religio: sed nōne & felicitas sincera, quem nihil lædere valeret? Discipulum ô Christi disciplinâ dignum! Pronuntiavit enim ipse ex adytis Divinæ sapientiæ: *Si quis venit ad me, & non odit adversantem mihi patrem suum, & matrem, & uxorem, & fratres, & sorores; adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* (a)

CAPUT V.

Nullum à contemptu vulnus time.

ANANDER. Subtractis amicitiae solatiis, virum fortem si arbitraris nequaquam lædi; quid de contemptu dices, invidiâ, odio, aliisque malevo-

H 6

len-

lentiæ telis? Nec enim æquis legibus in aciem me cogis, si detractis sociorum auxiliis, cum insensissimis hostibus mihi dimicandum est. ANICETUS.

Æquum judicas. Atque animus mihi est inimicos æquè omnes, ac amicos submovere, quo possis in te conquiescere, tecum gaudere, ex te beatus esse: tibi que adedò acceptum referre, si quod aliquando vulnus acceperis.

ANANDER. Ita me profectò beaveris. Sed cave supra vires quidquam promittas. Contemptum enim (placet hinc ordiri) quis nesciat naturæ tantum adversari, quantum honor abblauditur? Hujus desiderio, metu illius, quanti per omnes ætates, ubique gentium viri per flammās per maria, per ferarum laniatus, per armatorum cuneos, per densam telorum grandinem, in mortem ipsam ruerunt? Hæc, & alia his atrociora, illis fuere dulcia, qui gloriam comparare, qui tueri voluerunt intaminatam. ANICETUS. Quid de omnibus istiusce generis sentiendum, antea me credidi demonstrasse;

demonstraboque deinceps. Jam

de tui contemptu disputabo.

§. 1.

Si peccâsti, meritus es; & bono tuo contemneris.

AB aliquo tu contemneris. Quæro ego: juréne, an injuriâ? Si jure: vel culpa tua est, quòd aliquid minùs rectum, congruúmque rationi admiseris; vel aliquis est naturæ defectus. Si culpa est: tolerandus ille tibi profectò contemptus est. Nec ille te lædit, qui contemnit; sed ipse tu, qui rem turpem perpetrâsti. Illam verò à te perpetratam velles aliis probari? Non credo. Nam & novo te implicares peccato, & alios tecum involveres. Contemptu tibi quid utilius? Peccâsse te forsan ignorares, si contemneret te nemo. Imò peccares rursus, si (quod malè optas) amari te sentire, & coliturpiter agentem æquè, ac honestè. Quàm multos à turpi consuetudine revocavit contemptus, quos neque recti honestas, neque vitii turpitudine gravi oratione demonstrata movere potuerat? Temerè multa contra se, & acerbè Nicanorem effutire audierat Philippus Macedo: neque deerant, qui plectendum censerent. Ille contrà: Macedonum pessimus Nicanor non est. Vi-

dendum igitur num quid per nos commissum, cur malè dicat. Et seridò quærens, reperit pauperem virum esse, bene meritum, nec adhuc habitam ejus rationem. Itaque munere statim eum affecit. Et ille mutatâ mente, & linguâ, laudare ubique Philippum, & attollere. Quod ubi Philippus audiit: Videtis, amici, inquit, in nostrâ manu esse, bene, vel secùs audire. Eundem dicere solitum ajunt, gratias se debere Atheniensium oratoribus, quòd conviciis suis redderent se meliorem; dum illos factis refellere conatur. Contemptus igitur mentis aperit oculos, lucem infundit, tibi te detractò omni fucò videndum ostendit. Præterea peccatum omne aliquâ poenâ dignum quis nescit? Quid plagas igitur, quas meritus es, recusas? Si levi hominum contemptu datur noxas expiarc, quas acerbissimis à morte cruciatibus expurgare cogereris, non id beneficium est? Et verò grande, inquires; si hoc Dei arbitriò eveniat: Sed inimicorum malevolentia mihi dolori est. O bone, quid ais? Peccâsti: nōne? Et in DEUM quidem. Omne verò peccatum suppliciò confessus es esse dignum. Jam age: negare tu potes homini jus esse, ad-

admissam in DEUM suum noxam ulcisci, saltem contemptu, & detestatione? Quod porro homini concesseris, DEO (opinor) non negabis. DEO fas est ergo scelera castigare. Quâ pœnâ? quo supplicii genere? quo lictore? Istudne rei ipsius arbitrio dabis? Angustis profectò carceribus potestatem judicis circumscriberes. Quare cùm DEI sit, pœnam, supplicii genus, gravitatem, diuturnitatem, lictores suos definire; prætereâque constet in humanis rebus sinè Numinis providentiâ nihil evenire: hoc statue apud te, certumque habe, quidquid ab hominibus pateris, Dei te providentiâ, nutûque pati. Si verò propter peccata pateris, tibi gratulare, quòd in Dei gratiam redire permittitur. Neque tum lædi te existimaveris, cùm irrogantur pœnæ, crimen nimirum expiaturæ; sed quando culpam admisisti, quâ DEUM tibi reddidisti infensum.

§. 2.

Citra culpam, sed verè tamen si contemneris, tangi te ne putes.

ANANDER. Ubi culpa sit, contemptum esse tolerandum, non ægrè mihi persuasero. Sed quàm grave est, homi-

hominibus esse ostentui, & ridiculo, propter id, quod in meâ non sit potestate? Si mihi corpus imbecille, facies deformis, si lippiunt oculi, balbutit lingua, tinniunt aures; si ingenium tenue, incertum judicium, levis memoria: hæc supra votum meum, & vires sunt. (a) *Quis vestrum cogitans, potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?* inquit ipse Christus. Quâ ergo causâ spernor, quâ rideor? ANICETUS. Alteram proponis, Anander, eorum classem, quæ jure contemni statuebam; tu verò mihi putas repugnandum esse, quod arbitrii tui non sint ista. Certum est non esse. Verùm cône censes te laude dignum à gibbo, à lippitudine, ab hebetudine ingenii, ab infamiâ parentum? Quæ omnia, aliâque plurima nec in tuâ sunt potestate, nec sanè laudabilia. Si tuo DEUS arbitrio dedisset, nōne corpus tibi formâsses integrum, & suis aptè concinnum partibus? nōne animum ingenio, judicio, memoriâque præditum? nōne parentes illibatae famæ elegisses? Optabilia nimirum ista judicas; quemadmodum certè deformia, quæ adversantur. Patere ergo tu ab aliis illa in te contemni, quæ nec tibi ipse elegisses, nec in aliis unquam

quam laudabis. Hoc verò contemptu perstringi te ne putes. Nequaquam tu peteris : sed ipsa deformitas, aut defectus naturæ sit, vel fortunæ. Si peteris, injuriâ profectò peteris : & de eo postea meminerimus. At quomodo te censes peti, quando, quod tuum non est, petitur ? Tuum quippè fateri non potes, quod in tuâ contendis non esse potestate. Nisi te similem illi fatearis ; qui nuper commilitoni brachium glaudæ plumbeâ trajici cùm vidisset, horrore perculsus, faucium se graviter inclamavit, contenditque mox ad chirurgum. Hic dexterum nudat brachium : sed cùm illæsum animadverteretur ; lævum porrigit : quod & sinè vulnere repertum est. Ergò, inquit, bone vir, ad commilitonem propera ; alterutrum quippè sævo ictu transtossum esse constat : nam advolantis plumbi stridore tinniunt etiânum aures. Non illi multùm ab similem te percellit ad aures tuas perstrepens contemptus, nescio quis, rei non tuæ ; & te faucium exclamas. Velles fortasse tui gratiâ laudari, quod ipse solitus es vituperare ? Id verò vel mendacio fieret, vel turpi laudantis errore, ignorantiave. Tanti profectò laudem tuam emere non debes,

bes, si quæ tibi pietas in DEUM, & in proximum charitas. Nec superi favebunt. Ciceronis aliquando vanitatem non risisti? Non satîs illi fuit Luceium historicum ad res suas commemorandas multis incitare: ausus est etiam addere: qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, & naviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornēs ea vehementius etiam, quàm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiâque illam, de quâ suavissimè quodam in proëmio scripsisti, à quâ te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophon-tium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernèrē; amorique nostro plusculum, quàm concedit veritas, largiârē. (a) Ride hominis ambitionem putidam; quam DEUS orbi manifestam voluit, superstitē in hunc diem epistolâ illâ: mendacem Luceii historiam non voluit esse hodie superstitem. Cave te pariter ridendum proponas, dum vis laudari, quæ risum mereri non nescis. Suo homines arbitrio relinque: rideant, quod lubet; aut laudent: tuâ nihil interest, neque tangi te puta, quando tangitur quod
supra

(a) Cic. l. 5. epist. epist. 12.

supra tuam est voluntatem ; eaque causâ neque vitio tibi verti potest, nec laudi.

§. 3.

*Immeritò contemneris ? ne moveâre :
nihil fit.*

ANANDER. Jure contemni, non difficulter æquò quispiam animò feret, & tuis assentietur rationationibus. Sed injuriâ contemptum pati, grave quis non vulnus existimet ? ANICETUS. Existimavit profectò Xantippe ; ejulatûque muliebri judicium iniquitatem infectata est : sed risit certiore vir judicio Socrates ; infontique leviora judicavit supplicia ; quàm fonti. Non aliter sentiet, quisquis sapiens. Age, dic. A sapiente, cordatove homine ; an ab insipiente, & improbo contemni quereris ? Non sanè à sapiente, & cordato : res enim Bona contemni non potest, nisi ignorantia, vel malignitate. At in sapientem ignorantia, malignitas in probum virum numquam cadit. Reliquum est igitur, ut improbus sit, aut insipiens, à quo contemni te ploras. Quod mavis, elige. Improbus est ? Nihil ab illo time : & convicianti dic cum Diogene : Nec mihi

hi credit quisquam te laudanti; nec tibi me vituperanti. Non istud sermone tritum? Æqua laus est commendari à probis, ab improbis vituperari. Imò gloriam immortalem ab his comparâsse Philippum Macedonem quis ambigat? Quos miserat Populus Atheniensis legatos, perbenignè cum audiisset, iisque indulgisset; dimittens pro cumulo adjecit: Ecquâ aliâ in re gratificari illis posset? Hinc Demochares è legatis unus: Ita verò, inquit, si te ipse suspenderis. Exarserunt in justam ultionem amici, & adstantes: & se, & illos compescuit, qui peti videbatur Philippus; & hominem nullâ vel re, vel voce acerbiorè læsum dimisit. Tantum hoc ad legatos alios: Nuntiate Atheniensibus, impotentiores esse, qui ista dicunt, quàm qui dicta comiter audiunt. Non insipiens sit, qui aliter judicaverit? Me judice, labem sibi pendendam improbus Demochares insperfit; se Philippus immortalì gloriâ cumulavit. Quod si fuerit insipiens, à quo contemneris; nec flocci contemtionem ejus facito. Ita sapienter olim Pisistratus: (a) in quem ebrius aliquando conviva cum acerbè multis fuisset

(a) Sen. l. 3. de ira c. 11.

fuiſſet invectus , & ad ultionem irritarent plerique ; placide reſpondit ; Non magis illi ſe ſuccenſere , quàm ſi quis obligatis oculis in ſe incurriſſet. Socrates (a) verò calce percuffus , nonnullis animi moderationem admirantibus , dixiſſe fertur : Quid enim ſi me aſinus calce impeiſſet ? num illi diem dixiſſem ? Oculis ſanè obligatis , & aſinus eſt , quiſquis eſt inſipiens : contemnentem igitur contemne ; & in alium , non in te , vibrari telum exiſtima. Cuiſdam dicenti : Hi te irrident , Diogenes reſpondit : At ego minimè irrideor ; in nāmque ridentur , qui victi cedunt , & ejusmodi rebus turbantur. Et verò : *O quàm contempta res eſt homo* , (exclamat Seneca) *nisi ſuper humana ſe erexit* , neque ab illis vel tangi ſe crediderit ! ANANDER. Non omnibus , non ipſi mihi ſemper liquet , ſapiēſne & probus , merentēne contemnat , an immerentem. Ludor interim vulgī fabula. ANICETUS. Grande iſtud Hercle malum , ſi naſus eſ totus , ſi totus cereus ; qualem fingunt Ariſtotelem nonnulli. Uni quippè leviculus eſ , moroſus alteri , ſuperbus illi , huic magnanimus , alius denique alii : & plus quàm

Mor-

(a) Laërt. l. 2. c. 5.

Morpheus diversissimas eodem tempore formas induis. ANANDER. Rides, Anicete. Minimè omnium id volui. Varia scio variorum judicia; sed idem mihi consto. ANICETUS. Hominem teneo. Idem es, quidquid alii de te sentiant. Tua quid igitur interest? Atrum judicent, ut lubet, aut candidum: tuo tu colore perstas imbutus; neque te magis opiniones hominum immutabunt, quàm aqua laterculi colorem. Ipsum te lude, & ride, quo lepore quondam Gratianus Imperator mulierem stultè importunam ablegavit. Accesserat, & de marito questâ, aspera multa dixerat. Ille placidè: Quid hoc ad me, mulier? At enim, subjecit ipsa, etiam in te malè animatus est, & loquitur. Ille iterum: Quid hoc ad te mulier? Et confusam, irrisamque sic dimisit. Age, & tu dic idem. Contemnit aliquis? Ne dubita. Timere quid rectè potes, quod ad te non pertinere persuasum habueris? Nónne sapienter Diogenes? Moriturus cum se projici inhumatum jussisset: Volucribúsne, & feris? objiciunt amici. Minimè verò, (inquit ille) sed bacillum propè me, quo abigam, ponitote. At illi: Quì poteris? non senties.

ties. Quid igitur mihi ferarum lania-
tus oberit nihil sentienti? Et tu in eo-
dem gradu te collocare potes. Nec
exulta, si magnum te, & beatum opi-
nantur: neque si contemnunt, ani-
mum abjice. Sitam isthinc habes bea-
titudinem, ubi labefactare hominum
nemo possit. Si posset vel unus, nulla
profectò esset beatitudo. Miserum enim
te, quoties lubebit, faciet: quoties,
inquam, te contemptum volet. At
verò speras tu cuiquam per omnia sic
probari, ut prorsus nihil improbet? Ho-
minem te debes meminisse; atque hu-
mani à te nihil alienum. Ut in te mul-
ta laudet, miser es nihilominus, si vel
unum vituperet. Faciamus tamen
nihil esse, quod unus ille vituperet;
laudet verò omnia. Sed unus ille est.
Consequi speras, ut nemo te ignoret?
omnes te laudent: Quàm multi, non
dico è civibus, sed ex amicis, & fa-
miliaribus tuis de te nihil cogitant;
ignorant tua? Ut suam ipsius vanita-
tem, simul & tuam Cicero rideat: au-
dire placet. (a) *Existimabam, (inquit,) nihil homines unquam aliud Romæ, nisi de quaesturâ meâ loqui. Excogitati qui-
dam erant à Sicularum honores inauditi.* At-
que

(a) Cicero pro Plancio.

que hac spe decedebam, ut Populum Romanum ultro omnia delaturum putarem. At ego cum casu diebus iis, itineris faciendi causâ decedens è provinciâ, Puteolos fortè venissem, cum plurimi, & lautissimi solent esse iis locis: concidi pænè, sùm quidam ex me quæsisset, quo die exissem: & num quid in eâ esset novi? Cui cum respondiissem, me è provinciâ decedere: Etiam me Hercules, inquit, ut opinor, ex Africâ. Huic ego iam stomachant fastidiosè: Imò ex Siciliâ, inquam, Tum quidam, quasi qui omnia sciret: Quid? Tu nescis, inquit, hunc Syracusis quæstorem fuisse? Imò Lilybæi, non Syracusis. Quid multa? Destiti stomachari: & me unum ex iis feci, qui ad aquas venissent. Ita de se Tullius. Te ut feliciorum esse demus: finge, per me licet, mortalium esse neminem, qui de te finistri quid opinetur; omnibus in pretio te esse; de tuis omnes laudibus nunquam non cogitare: adde, si lubet, (quod ad sinceram animi tui felicitatem non parum facere videatur) de isto mortalium iudicio, & sententiâ tibi constare. Quid triumphas? Quæ tua victoria, si te multâ vitiorum turpitudine non ignoras contemptibilem? Te homines, hoc est cæci, & duces cæcorum

rum in cœlum laudibus efferunt ; quid ex eo speras , si certo te iudicio propter flagitia DEUS in Tartarum deprimit , & æternâ notat ignominiâ ? Ab hoc uno exhorresce improbari. Unus hic si te contempserit, periisti funditus ; & æternum periisti. Si contrâ laudet, & charum habeat, beatus es ; frendeat licet , & flocci pendat universum genus hominum.

§. I.

*Juvat ad virtutem, & palmam
contemptus.*

VIs altiùs me tecum loqui ? Contemni te contemne, ride, imò ama : & beatus es. Paradoxum miraris ? Aperta est oraculi Divini sententia : *Sz hominibus placerem, Christi servus non essem.* (a) Quod cùm probè intelligeret Apostolus, & doceret ; intrepidè affirmabat : *Mihi pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* (b) Atque etiã fortiùs : *Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.* (c) Contemnentem contemno. Horreri mundo sum ego, non secùs, ac putidum patibularis hominis ex infami cruce cadaver ; parique & ego horrore mundum averfor.

I

Ab-

(a) Galat. 1. (b) 1. Cor. 4. (c) Galat. 6.

Absit enim mihi gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi. (a) Per Crucem nimirum Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, (b) ad gloriæ ardua Paulus viam molitur. Quî faceret aliter, quando gloriæ rex; quæ stulta sunt mundi elegit, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit, ut confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret? Quî faciat aliter Apostolus, quando gloriæ Rex (c) sustinuit crucem confusione contemptâ? Contemnant ergo homines, rideant, subsannent, jure vel injuriâ, parum interest. Ampliùs dico: cò tibi gloriosius, si injuriâ; propiùs quippe ad DEUM tuum accedis imitatione. Sprevit illum Herodes cum exercitu suo, & illudit inautum veste albâ. (d) Regem gloriæ, & Dominum majestatis non potest tibi non esse gloriosum sequi, quacumque denique viâ.

CAPUT VI.

Malam ne dixeris invidiam: Boni quippe testimonium est.

Contra invidiam, & odium accipe dicta, quæcumque contra contemptio-

(a) Galat. 6. (b) 1. Cor. 1. (c) Hebr. 12. (d) Luc. 23.

ptionem. Subjicio tamen pauca; quæ invidentiam propriò telò conficiant.

ANANDER. Præteribam tacitus, velut abundè confossam superioribus argumentationibus. Sed audio lubens, quod proprium appelles telum. ANICETUS. Proprium appello, quod ab ipsâ torquetur in adversarium invidentiâ; efficitque, quod olim in fabulis Pelias hastâ, quod infligit vulnus, perfunat: nec remedium aliud præsentius.

ANANDER. Quod istud? aveo scire.

ANICETUS. Audistin' aliquando, quid esse Philosophi definiant invidentiam?

ANANDER. Audivi plùs vice simplici. Odium alienæ felicitatis indigitat Hugo. Angelico Doctore est tristitia de bono alterius, quatenus ejus gloriam imminuere creditur. Esse tristitiam

de Bonis alienis, Joannis Damasceni mens est.

ANICETUS. Invidiam ferri vides in bonum alienum, in alienam felicitatem? Eâ causâ Bion olim hominem invidiâ vulgo notum conspicatus tristi, ac dejecto vultu: Nescio, inquit, tibine quidpiam Mali, an quid Boni contigerit alicui alteri. Idem de altero quodam invido dixisse Publum narrat Macrobius. Alienâ quippè sic invidus torquetur felicitate, quemad-

modum suo quivis infortunio. Cum igitur tibi sentis invideri, ne querere, ne te faucium inclamaveris, ne te credideris infelicem: ex certâ æmuli tui confessione pro certo habes Bonô te aliquô præditum, te beatum esse. Contrâ si tibi neminem invidere compere-
ris, dic quod Themistoclem adhuc adolescentem dixisse ferunt: Præclarî nihildum feci! mihi quippè nondum invidetur. Nam sicut Cantharides ve-
geto maximè tritico enascuntur, & ro-
sis gratum vernantibus; sic invidia præclarè factis, gloriâque velut ena-
scitur. Misero & abjecto numquam in-
vidit quisquam; numquam illi, quem
reverâ contemnit. Illius certè Bono
contabescit, quem se superiorem agno-
scit, aut parem; vel à quo superari ti-
met, aut æquari. Quid? pluris æquô
te fortassis æstimat. Invidio haud qua-
quam illud insolens est. Acutè quon-
dam Actius Sincerus rari vir ingenii,
magnæque nobilitatis. Audiente re-
ge Friderico disputabant medici, quid
oculos maximè redderet perspicaces.
Fœniculi afflatum commendabant alii,
alii vitri usum, aliud alii præferebant.
Ego verò, inquit Actius, invidiam ajo.
Medici è Physica potiùs id probandum
rati,

rati, quàm ex Ethicâ, ad inexpectatam istam assertionem ita hæserunt, ut omnibus, qui aderant, stupore suo, ac silentio risum moverent. Tum Actius : An non omnia verò majora videt, & pleniora invidus ? Mihi concinit Poëta :

*Fertilior seges est, alieno semper in agro :
Vicinumque pecus grandius uber
habet.*

Invidentem ergo tuis rebus hominem nactus, tibi gratulare, si quo tangeris honoris delideriô : certum enim de illo habes ab æmulo testimonium. Bonô tuô, quo te gloriari decet, contabescit ipse, suâ profectò malignitate miserandus. Ita censebat Agis. Dicentibus nonnullos esse, qui ejus gloriæ inviderent, respondit : Geminâ ergo angentur molestiâ, quos & sua ipsorum Mala discruciabunt ; & præterea tum meis, tum amicorum meorum Bonis torquebuntur. Sapienter dictum, & viri suâ virtute stantis. In istâ te basi statue ; & neque te lædet, neque gradu movebit cujusquam invidia. Quid dicam, adverte. Non extra teli jactum te constituo : sed telum imbellè sinè ictu ab invidiâ torquendum ajo ; nec unquam torquendum, nisi adver-

sus virtutem , aut aliud quodvis Bonum : & quod majus fuerit, nobiliusve, eò magis invidiæ patebit. Quid excelsius, quid illustrius, quid sincerâ dignius gloriâ, quàm Christi virtus ? At illam nec vox à Patre de cœlo missa, nec omnem superantia naturæ vim, prodigia invidiæ eripuerunt. (a) *Videntis quia nihil proficimus?* inquit Pharisæi. *Ecce mundus totus post eum abiit.* Conspirante deinde cum ipsis Sacerdotibus sententiâ, addunt : *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit ? Si dimittimus eum sic , omnes credent in eum.* Frendentem adversus DEI Filium audis invidiam : lividum ejus tu dentem speras evadere ? Verùm, ut laudi, gloriæque non potest tibi non verti , eodem unâ cum Christo vehi navigiô ; ita in eundem eodem auspice portum non potes non inferri.

CAPUT VII.

Neque ab ingratitude, vel perfidiâ malum feres.

ANICETUS. Ad ingratitude, & perfidiam, vitia hominum societati, si quæ alia, maximè adversantia, prono orationis decursu labimur. Non-

ne eò deducere mens fuit, Anander?
ANANDER. Fuit prorsus, Anicete.
Sed Charybdim aliquam non putas,
aut Scyllam, quæ prætervehentes voragine malorum absorbeat. ANICETUS. Non sum equidem nescius in infamibus ista vitiis reponi; & in malorum revera Charybdim, aut Scyllam immergi, quotquot eâ se turpitudine commaculant. Sed eos lædi, in quos armatur ingratitude, & perfidia, quibus tibi persuasum habeas rationibus, velim equidem audire. ANANDER. Provinciam haudquaquam difficilem mandas, si publicum quidem hominum judicium, ac sententiam exquirimus. Ista quippè vitia qui humani generis pestem appellant dirissimam, non eò sic judicant, (ut ego quidem arbitror) quòd ingratis dumtaxat, perfidisque perniciem autument ex illis trahi; verùm & cæteris unâ mortalibus, malignâ nimirum veluti quâdam contagione. Quod enim pestis corpus invaserit, id primum ad interitum ducit; tum proximos quosque mortiferò afflat venenò. Non multò, aliter quibus nulla fidei, gratitudinisque cura est, non modò mortiferâ se polluant turpitudine; verùm & illos, à quibus desciscunt,

insidiis circumventos impellunt in ruinam : atque adeò hominum societatem omnem confundunt. Tolle gratitudinem, cui bene alteri facere sit animus ? Si nullam ab altero speras opem, aut beneficium, quid erit denique, cur in civitate, vel inter homines vitam agere malis, quàm in inviâ solitudine ; procul ab omnibus mortalibus ? fide verò sublatâ, inter feras secusior versabere, quam inter mortales.

§. I.

*Virtuti, vel gloriæ nihil detrahie
ingratitude.*

ANICETUS. Turpe vitium est ingratitude, Anander ; infandum est perfidia : atrociâque ambo procreant mala ; nemo sanus dubitaverit. Verùm de hoc modò nihil disceptandum sumpsimus. Ab ingratis, aut perfidis lædi te, probare debueras. **ANANDER.** Quid ? Thesea, Solonem, Miltiadem, Aristidem, Themistoclem, Phocionem, si post tot beneficia in patriam, post vitam magnâ justitiæ, & integritatis laude traductam, in iudicium, & vincula trahuntur, si in exilium compelluntur, aut mortem, tu lædi non putas ? Camillum, & tot Scipiones, aliós-

aliósque plurimos, eadem illa passos, aut etiam graviora, tu læsos non fuisse, audes affirmare? ANICETUS. Ea, quæ commemoras, non esse Mala mox demonstrabo. Quid interim vis hac tuâ ratiocinatione? Num ipsis aliquid virtutis imminutum est? An de rectè factorum gloriâ detractum? ANANDER. Neque verò potuit imminui quidquam, neque detrahi. ANICETUS. Quod ergo Malum dicis irrogatum? ANANDER. Decerptus est ungue maligno suavissimus rectè factorum fructus: in amicis, inquam, animi gratitudo, & vivida memoria beneficiorum acceptorum; vicissitudóque paris officii, ut ferret occasio, rependendi. ANICETUS. Fructum appellas, Anander, quem flosculum rectiùs dixisses longè tenerrimum, & primo asperioris Boreæ decutiendum afflatu. Exornant certè virtutem, quæ recensuisti; non aliter quàm arborem flores odore, coloréque vernantes, qui adversâ hominum afflati voluntate mox intereunt. Fortior est, & supra omne periculum securus virtutis fructus. Ab ethnico comædo docendus es. *Virtus præmium est optimum: (inquit:) virtus omnibus rebus anteit: virtus omnia in se*

*habet : omnia adsunt ei Bona, quem pa-
nes est virtus. (a) Ne flosculum ergo
credideris. Sævientes ridet hiemis ri-
gores. (b)*

*Virtus repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus :*

*Nec ponit, aut sumit secures
Arbitrio popularis auræ.*

Vis clarius aliud, sac distinctius ? (c)

*Ipsa quidem virtus pretium sibi, solâ-
que latè*

*Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, plausuque petit clarescere
vulgi.*

*Nil opis externæ cupiens, nil indiga lau-
dis,*

*Divitiis animosa suis, immotâq; cunctis
Casibus, ex altâ mortalia despicit arce.*

Frendeant ergo, ringanturve ingra-
ti : sua virtuti stat inconcussa dignitas.
Aiebat enim Antisthenes armaturam
esse virtutem, quæ detrahi nequiret :
ensem quippè, & clypeum armatis non
rarè extorqueri : sapientem verò, præ-
ditumque virtute, numquam non ar-
matum esse, eoque vinci non posse.
Sapienter Demetrius Phalares. Quum
Athenienses audisset, quas antè sibi
sta-

(a) Plaut. in *Ampher.* act. 2. ser. 2. (b) Hor. l. 3.
Oda 2. (c) Claudian. in *Cons. Mall.*

ſtatuas erexiſſent, deſjeciſſe : At virtutem, inquit, non everterunt, cui exornandæ illas crexerant. Pernegent ergo homines ingrati, aut elevent accepta beneficia; odia, exitium reponant: inconcuſſa ſtabit virtus, & quæ illam conſequi ſolet, gloria.

§. 2.

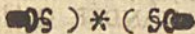
Dolos ſuos aperiunt ingrati.

Verùm leve cuiſpiam videbitur, mali nihil ab ingratitudine timendum eſſe : Majus audeo : Bonum etiam ab illâ non exiguum polliceor, & voluntariam à te confeſſionem exprimam, ſi ad quæſita reſpondere non renuiſ. Dic age : Cui bene viſ, aut facis? inimicône, an potiùs amico? **ANANDER.** Certè amico; aut quem beneficio meo amicum fore ſpero. **ANICETUS.** Nolles verò, ſi ſcires inimicum? **ANANDER.** Nollem ſanè : oleum enim cum operâ quis velit perditum? **ANICETUS.** Iſtud jam miſſum facito : expendam poſtea. Hoc mihi modò ſatis eſt, quod inimico nolis bene facere. At credis, Anander, perſpectam te habere omnium, qui ſe profitentur amicos, fidem? **ANANDER.** Quid eò incertius? Quemadmodum enim frons, oculi,

li, vultus, ita & lingua, & manus persæpè mentiuntur. ANICETUS. Per-
 magni faceres igitur; si Lydlum, quo
 probares amicos, lapidem tibi quis
 porrigeret? ANANDER. Multò pretio-
 siorem aurò ducerem. ANICETUS.
 At non multò tibi constant aurò, quæ-
 cumque confers beneficia. Cur igitur
 operam defles perditam, quoties bene-
 ficiolum aliquod putas non optimè col-
 locatum? Cur in ingratitude de-
 clamitas, quæ mente tuâ cæcitatem de-
 pulit? Errâsti: amicum & beneficii
 memorem putâsti; fortunâsque om-
 nes, & caput illi fortasse credidisses,
 qui amicâ fronte hostilem animum te-
 gebat. Detractâ amici personâ, ingra-
 tum, & perfidum deprehendisti. Tibi
 gratulare. Fecisti, quod sapientissimi
 solent imperatores: ne per impruden-
 tiam exercitum in discrimen, & exi-
 tium, conjiciant, paucos etiam cum pe-
 riculo præmittunt, qui ignota viarum,
 & hostium consilia, virésque explorent.

Beneficii unius jactura facta est:

cætera deinceps in tuto
 pones.

§. 3.

*Deum tibi scopum esse præfigendum
ingratitude docet.*

Ista sepono. Christianis armis certare mihi animus est. Cujus gratiâ quidpiam aggredieris? hominísne, an DEI potiùs? Si hominis gratiam aucupabaris, eâ frui, si potes: & quando brevem, exiguam, inconstantem, acerbam experieris, ne querere: id affectus es, quod expetebas: alia non est hominis gratia. Certius aliquid desideras? Nisi in DEO, nusquam invenies. In DEO constans, certum, immensum, æternum, & omne bonum invenies. Huic sere; messis pullulabit uberrima. Huic milita, stipendia feres liberalissima. Ejus nomine confer plenâ manu beneficia, fœnore plùs centeno reponet. ANANDER. Non propterea hominum divertet ingritudinem. Da mihi, qui sincerissimâ mente DEUM quæsierunt. Quis in ingratos non incurrit? ANICETUS. Nihil ex eo conficis. Quid interest, perierítne, an supersit apud mortales beneficii memoria? Peribit certè mox cum ipsis mortalibus. Et verò pereat, si vivit apud DEUM, cui tua omnia consecrâsti: qui, quam-

I 7 diu

diu DEUS erit, rectè factorum nunquam obliviscetur. Huic uni militas, & imperatori summo, potentissimo sacramentum dixisti: cur ad vilem caculam respicis, & ab eo stipendia flagitas?

ANANDER. Ab homine nihil exspecto. Beneficium saltem agnoscat? ANICETUS. Istud est aliquid profectò expectare. Nec ea te cura sollicitaret, si uni Deo sincerè studeres. At error est iste non levis, notusque paucis, quamquam Divino vulgatus oraculo.

(a) *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nōne & publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid ampliùs facitis? nōne & ethnici hoc faciunt? Vide quā procul absis virtute Christianā: nōne & procul abfuturus ejus præmio? Sanè ut tibi dem soli te DEO servire; si, quam ab homine non ingrato præmii speciem accipis, meritò formidare debes, ne impuriorem mentis oculum deinceps in DEUM intendas, unāque palmæ furculum nobiliorem incidas. Contrā si parvi penditur, quod DEI nomine contulisti beneficium, si ingrata ab hominibus sepelitur oblivione, omnem ab illis mercedem agnosces fru-*

frustra sperandam esse : sed ab eo venturam liberaliter, cujus profusam munificentiam numquam extinguet mortalium ingratitude, & qui *solem suum oriri facit super bonos, & malos : & pluit super justos, & injustos.* (a)

Nullum ergo tibi malum creat ingratitude, quæ & mercedem parat puriorem, & DEO sequendo propius admoveat.

CAPUT VIII.

Ne accusationes, ne damnationes ipsas timeo.

ANANDER. Non admodum ægrè fortassis ferendam quis censeat ingritudinem, aut perfidiam, æquè ac invidiam, odiùmve, si modò animi finibus coërceantur; illisque omnibus nequaquam se lædendum existimabit, quando satis scit, non illam inesse vim hominibus, ut solo mentis connisu malum inferant. Verùm quid denique censes, si secundæ hominum existimationi, famævè detrahant, si calumnientur, in jus trahant, neglectâ omni juris dicundi formâ accusationem instituant, impellântque in damnationem?

nem ? ANICETUS. Hisce dubitationibus credidi factum satis, quando contemnentem evici à viro sapiente contemnendum esse : eamdem quippè singulorum esse rationem. ANANDER. Ego verò longè diversam arbitror. Quod animo quis concipit, aut effutit ore, quis nescit ab ignorantia, levitate, perturbatione animi venire ; atque aded non magni faciendum ? At quod in iudicium profertur, certum est omnibus, non nisi maturè præmeditatum esse, certo consilio susceptum, validisque firmatum rationum præfidiis : ideoque plagam incuti non paulò graviolem.

§. I.

Si nocens es, pro merito patere.

ANICETUS. Ne trepida : etiam pro tribunali securiorem te sistam. Si quidem peccasti, non ab accusatore, sed à teipso lædi te jam ante probatum est : imò accusationem, atque condemnationem beneficii loco habendam esse contendit Plato. Divinè, ut solet, differentem audi. (a) *Injuriantem pœnas non dare, malorum est maximum: ejus mali solutio est pœnas luere : eas verò effugere, mali perseverantia. Igitur inter mala se-*
cun-

(a) *Plato in Gorgia.*

cundum obtinet locum, inferre injuriam :
efficere autem ne injuriarum subeatur pæ-
na, omnium naturâ maximum est, pri-
mumque malorum. Ergo cavendum, ne
per nosmetipsos primum cuiquam inju-
riam inferamus, tamquam satîs mali ob
hoc ipsum habituri : tum seu per nos, seu
per alium nobis charû illata fuerit injuria,
sponte nostrâ judici nos puniendos tam-
quam medico festinanter offeramus, ne in-
veteratus injuriæ morbus sic inficiat ani-
mam, ut insanabilem reddat. Ad defen-
dendam igitur, aut excusandam nostram,
vel amicorum injuriam, Rhetoricâ non
utendum; sed potius ad accusandum, pri-
mò nosipsos, deinde amicos, ut pœnas per-
solvamus, & sanemur : tum etiam ut
nos, & amicos exhortemur, ne torpeamus,
ne expavescamus; sed forti animo, &
quasi conniventibus oculis; judici tam-
quam medico sanandos, urendosque nos
tradamus, bonum ipsum, honestumque
sequentes, dolore contempto. Post illam
Ethnici hominis fortitudinem, quem
non pudeat de accusatione queri,
ceu vulnere accepto?

§. 2.

*Innocens accusaris? Hoc melius, quam
in triviis apud plebeculam iniquè
traduci.*

ANICETUS. Ad judicem insons raperis? Si times accusatorem ad ferenda vulnera comparatum; & tibi ad vitanda tempus datur. Aperto Marte se peti gaudet generosus miles: videt quibus armis, viribus, & unde petatur: atque adeò ignorare non potest, quando stringendum ferrum, quibus utendum armis, quam in partem objiciendus umbo, quàm petendus hostis. Si elàm, & te ignaro, in popinis, & latebris nomen tuum proscinderetur, suffossa veluti cuniculis munimenta tua corruerent omnia: inauditus damnareris: nudum hosti præberes latus: nec ullò te satès clypeò tegeres. Nisi cum singulis manus conserueris, apud quos nomini tuo detraxerint adversarii, Æthiopem lavas: quod difficile quàm sit, ipse plùs satès vides. Verùm esto: singulos à te conveniri faciamus. Singulis te persuasurum speras? Hunc tui odium instigat, illum irritat adversarii tui studium, & favor; alium abalienatio à gente, vel patriâ tuâ:

etiam : istum fortassis avertit insita nescio quæ obtrectandi libido : alios alia. Ue post multam disceptationem, si paucos aliquos ad veritatem agnoscendam revocaveris, opinioni prius conceptæ plures adhærescent. Jam verò causam ad judicem esse delatam gaude : detectæ sunt insidiæ, exarmati hostes, datus est tuæ defensionis locus. Uni judici si te probaveris innocentem, viciisti : tum quia mentientem facile redargui, sermone tritum est ; tum quia meliorem sui partem judex tibi servavit. Si viceris, indubitatum habes innocentiae tuæ testimonium, etiam publicâ firmatum autoritate.

§. 3.

Litem protrahi ne querere : eò magis innocentia clarescit,

ANANDER. At quoties ambagibus mille, & comperendinationibus in años à rabulis forēsibus lites protrahuntur, & æternæ quodammodo evadunt ?

ANICETUS. Quotidianum istud est. Sed illam adversarii quasi fugam, non sentis inchoatam esse victoriam ? Ubi hostis primo ferme congressu funditur, aciem postea non difficulter restaurat, fugatis potiùs copiis, quàm accisis. At

anci-

ancipiti aleâ , si diu, multumque dimicatum est ; deletis ad internecionem hostibus debellatum est. Non multum aliter post longam in judicio concertationem æquitas causæ certior emicat , instar solis alicujus purioris post fœdam , ac diuturnam tempestatem. M. Catonem Majorem quadragies sexies reum causam dixisse ferunt , semperque absolutum. Molestum id, non nego. Sed integritatis quod illustrius optares monumentum ? ANANDER. Domestica mihi res interim exhauritur ab Harpiis istis forenlibus. ANICETUS. Ne me ad cramben revoces. Suprà confessus es contemnendam rei familiaris jacturam. ANANDER. Da istam veniam memoriæ, cujus levitas tibi jam plus vice simplici molesta fuit. Aliud ergo. Quid si judicis sententiam mors antevertat ? ANICETUS. Tibi dicam accidisse , quod imperatoribus plerisque, quos fortiter dimicantes nox diremit. Quemadmodum neque victor evasisti , ita & invictus abscedis. Imò ad certam abis victoriam. Invenies quippè judicem , qui neque comperendinationes recipiat , neque faciat ampliaciones , quem neque calumniis accusatores fallant , nec perjuriis illi testes

testes imponant ; cui tam amica est & nota veritas , justitiave, ut nisi pro illis nullam ferre sententiam velit, & possit. ANANDER. O beatam ter, & amplius mortalium conditionem , si judices in hac vitâ nanciscerentur incorruptos ! Sed heu ! aurea dudum præterierunt sæcula : modò versamur in ferreis, quando

— *Terras Astræa reliquit.*

ANICETUS. Et tu ex illis es, Anander, quibus nihil probatur, nisi à proavis, & tritavis transmissum; displicent, quæcumque hodierna sunt ? corruptissima nescis judicia ab antiquioribus historicis narrari ? Negare ausis inveniri hodie integerrima tribunalia, quibus cruciatibus omnibus acerbior sit quæcumque injustitia ? ANANDER. At frequentissimæ sunt lachrymæ, & clamores querentium de judiciorum corruptelis. ANICETUS. Sed à quibus illæ profluunt lachrymæ, clamores eduntur ? Ab iis nimirum, qui in suâ se causâ judices constituerunt, & suos ipsi judices damnant inauditos ; qui plerumque non magis intelligentiâ leges, quàm digitò cœlos attigerunt ; qui vitâ, moribusque sunt inquinatissimi. Et illos, Anander, audiendos putabis contra

contra amplissimum ordinem, quem Princeps, vel resp. constituit, viris non modò legum, jurisque prudentiâ, sed & vitæ integritate selectissimis. ANANDER. Non ista temerè declamitant, sed ex sententiâ jurisperitorum, quos causæ suæ patronos adsciverant. ANICETUS. Sed & suos habuit patronos pars adversa. Ultra alteri cedit? nonne quibus addixerint illi, quos veluti medios resp. constituit?

§. 4.

Si damnaris, non eò nocens es: nec ignorat Deus, Christo te socium habe.

Sed quando probandum mihi sumpti, lædi te nunquam ab alio: constet verò in te, non alio, mali tuî causam esse, quoties à judice nocens damnaris: mihi connitendum est docere, neque tum ab alio lædi te, cùm innocens damnaris. Hoc ergo tibi demus (ut certè verissimum est) iniquum inveniri subinde judicem, qui contra jus, fâsque te damnet. Num ab illo propterea læderis? Si quemadmodum pronuntiat, ita te suâ sententiâ faceret vel sicarium, vel expilatorem ærarii, vel

vel perjurum, aut alio quovis flagitio contaminatum; grave profectò vulnus infligeret. Sed istorum nihil. Tua sibi æquè post sententiam constat innocentia. Multa penditur, irrogantur pœnæ, judicem opinione sequitur universa multitudo: at non superi, qui nō runt infontem, absolvētque olim majore gloriâ. Quæ flagitia, quam impietatem illi sanctissimis Martyribus olim non affinxerunt? Num gloriæ hilum detraxerunt? Effecti sunt profectò clarissima Ecclesiæ lumina, omnis sanctitatis exempla purissima, invicta monumenta fortitudinis Christianæ. Christo Domino quid purius, quid potuit esse sanctius? reum mortis pronuntiârunt: Cruci, ut infamem latronem affixerunt. At nihil ei decessit. Quo triumpho rediit ad vitam? in cœlos quantâ gloriâ invehctus est æternum triumphaturus? Nimirum innocentia nihil etiam judicum sententia peribit unquam.

CAPUT IX.

Nec ullo malo exilium te afficiet.

ANANDER. Mentem tuam, Anice-
te, necdum capio satis. Quomo-
do

do nocituram negas damnationem; quæ (ut alia taceam, quæ expendemus postea) rerum omnium humanarum suavissimâ spoliât: pellit inquam patriâ, atque charis omnibus avellit? ANICETUS. De patriâ jam antè dixi. Age tamen rursum.

§. I.

Sponte exulare potes.

EXulare cogor: inquis. Cur cogor? Volens abi, & sponte tuâ. Sic impedies, ne cogaris: erit peregrinatio, nec enim violentum censetur, quod volenti fit; & necessitatis, quam velut adamantinam sibi fingunt, vim omnem elides. ANANDER. At liquet; omnibûsque æquè ac mihi constat me pelli. ANICETUS. Audi Petrarcham. (a) Num te Rex pellit, inquit, an tyrannus, an populus, an hostis, an tu ipse? Nam si rex; aut injustum exilium non erit; aut ipse non justus: atque ita ne rex quidem. Si tyrannus: ab illo te pulsum gaude, sub quo boni exulant, fures imperant. Si populus; moribus ille suis utitur, bonos odit: & hic quoque multiplex tyrannus numquam sui similem pepulisset. Non te igitur patriâ, sed malorum

(a) Petrarcha dial. 67.

rum cætibus arceri ; neque in exilium , sed in partem bonorum civium cogi putes . At si hostis ; agnosce injuriæ levitatem ; non hostiliter sævit , qui , omnia cum possit , patriam abstulit , spem reliquit . Sin tu ipse mores populi , aut tyranni perosus , abitum elegisti ; ne doleas , sed etiam gloriare virtutem patriæ prætulisse ; nec tu flebilem , sed honestam , & prorsus invidiosam bonis , optabilemque , non jam exilii , sed absentię causam habes .

§. 2.

Omnis terra patria est.

ANANDER. Censes , Anicete , patriam sine dolore deferri posse ?

ANICETUS. Angusti animi homo es : angustisque te finibus claudis ; quibus te natura clausum noluit : nullam quippe cuiquam fecit patriam : non magis , quam domum , aut agrum , inquebat Aristo ; quæ Luculli , vel Senecæ tamdiu dicuntur esse , quamdiu possident Seneca , vel Lucullus . Homo enim , aiebat Plato , planta est , non terræ infixæ , aut immobilis ; sed cœlestis , cujus caput , ceu radix , in cœlum obvertitur . Cur terræ tu affigis ? Hercules sanè Thebanum se , aut Ariguum , aut alterius urbis cujuscumque civem negabat

bat, omnémque Græciam affirmabat sibi patriam esse : sed sapientiùs universum mundum Socrates. Ex quo Plutarchus : *Vides (inquit) sublimè fustum, immensum æthera, qui tenero terram circumvèctu amplectitur ? Isti sunt patriæ nostræ termini : neque hìc quisquam exul, hospes, peregrinus est, ubi idem ignis, aër, aqua ; ubi iidem gubernatores, atque dispensatores, sol, luna ; ubi eadem omnibus leges, sub eodem magistratu, solstitium æstivum, bruma, æquinoctium ; ubi unus rex, & princeps Deus, principium, medium, finémque complexus universi.* ANANDER. Omnem terræ ambitum mortalibus habitandum concessisse DEUM ista probant. Verùm ea cuique patria sit, quam incolit. ANICETUS. Quas tu punctum in partes fecas ? Nónne terram universam cœlo collatam instar esse puncti demonstrat Mathesis ? Nos veluti formicæ, vel apes si ex uno formicarum nidulo, vel alveari deciderimus, peregrinos, & exules nos esse factos deploramus, quasi in terram alienam deportati. Ridemus illum, qui dixit meliorem Athenis esse lunam, quàm Corinthi. Quantò minùs ridendos existimas illos, qui extra patriam constituti, terram, mare,

re, aërem, cœlum attoniti considerant, tamquam diversa ab illis, quibus as-
sueverant ? liberos certè nos natura,
solutosque genuit : cur nos in angustiis
concludimus ? cur veluti colligatos in
catastas conjicimus ? Non absimiles
nimirum Persarum regibus, quos ita so-
lius Choaspis aquam bibere voluisse
narrat Plutarchus, ut reliquum terra-
rum orbem sibi facerent aquæ exper-
tem. Argutè profectò Diogenes : cui-
dam per convitium dicenti : te Pontò
Sinopenfes exulare jusserunt. At ego,
inquit, illos hâc damno pœnâ, ut in
Ponto, extremisque Euxini littoribus
perpetuò mancant. Tam enim mise-
rum est manere cogi nimio patriæ desi-
deriò, quàm cogi exulare. Quippè
qui ubique patriam putat, si jubeatur
exulare, unius tantum civitatis exul
est : at qui nusquam, nisi in patriâ vi-
vere potest, plurimarum regionum exul
est. Ex quo sapienter insert Cicero. (a)
*Exilium terribile est illis, quibus quasi cir-
cumscriptus est habitandi locus ; non iis,
qui omnem orbem terrarum unam urbem
esse dicunt. Minimè profectò, Anaxa-
goræ : qui cum Lampfaci moreretur,
quærentibus amicis, vellétne Clazo-*

menas in patriam, si quid accidisset, referri? nihil necesse est, inquit; undique enim ad inferos tantumdem est viæ.

§. 3.

Ibi patria, ubi virtuti locus.

ANANDER. Multa sequuntur nihilominus exilium incommoda. Quis neget? nec verò aliter sapientes, & æquissimi judices ceu pœnam fontibus irrogarent. **ANICETUS.** Naturæ rei pœna sit exilium, judicis parum interest; si opinione saltem eorum sit, quos vel castigatos vult, vel à flagitio deterritos. Ita hominum turbam opinari satîs constat; hoc ad propositum mihi finem nihil facit. Quid mali naturâ suâ ferat exilium, demonstrari posse non arbitror. Nec enim quidquam ab ipsâ exilii terrâ timendum est, quandoquidem sit: *Omne homini natale solum*: quemadmodum satîs, superque jam antè confirmatum est. Nec à civibus, aut incolis ulla spes esse potest: oderunt illi te, & contra fas infontem finibus suis pellunt. A pessimis ergo te pulsum, inferre melioribus: neque te patriâ, sed patriam te indignam, rebus proba. Sentiat illa, quid per-

perdiderit : tu nihil te perdidisse sentias : & exilio procul aberis. (a) *Ibi quippè est exilium, ubi virtuti non est locus :* inquit Cicero. Cum quâ nimirum omni justo honori exulandum. Quamobrem sapienter olim Themistocles. Hunc ferunt Seriphio cuidam in jurgio respondisse, cùm ille dixisset, non eum suâ, sed patriæ gloriâ splendorem assecutum : Nec hercule, inquit, si ego Seriphius essem, nobilis : nec tu si Atheniensis esses, clarus unquam fuisses. Ibi verò, nec usquam alibi patriam esse, ubicumque bene est, affirmabat Teucer. Ibi autem est quàm optimè, ubicumque virtuti locus est. Quis porro locus sit sub vastissimo illo cœlorum ambitu, qui virtutem non admittat ; qui modestiam, fortitudinem, justitiam exerceri prohibeat ? Da, si potes, sub sole regionem aliquam, in quâ non aliqui sanctitate, sapientiâ aliqui flourerint. Indigenam quis dicat illum esse oportere, virtutem isthîc colere quisquis instituerit ? Veteres philosophos recensere nolim, quorum pluri mi, ac ferme nobilissimi, extra patriam claruerunt. Percurre animò tot sanctos Episcopos, invictos Martyres, aliâ-

que Christiani nominis columnina : paucos initò numerò reperiēs in patriâ suâ floruisse : apud exteros excelluerunt longè plurimi. Numquid ea Christi est sententia ; (a) *Nemo propheta acceptus est in patriâ suâ* ? Quare si neque corpori vires , ac valetudinem tollit exilium ; nec intelligendi , judicandive facultatem , ac felicitatem imminuit , nec honesti colendi copiam aufert ; quod tandem Malum formidas ? Fortunarum times everſionem ? At negligendam esse jam dudum concessisti. Atque, ut non concesseris, multos constat majores extra patriam opes, dignitatesque collegisse, quàm in patriâ sperare potuissent. Hoc apud Regem Persarum fatebatur Themistocles, cùm dicebat : *Perieramus , nisi periissemus.* P. Rutilio conspuratione Publicanorum Româ pulso, & Asiam petenti, omnes provinciæ illius civitates ejus secessum operientes , legatos obviam miserunt. Exulare hoc , an triumphare justius aliquis dixerit ? *Sine ergo tyrannos scire ,* (inquit Petrarcha) *sine populum furere , sine hostes , ac fortunam fremere.* *Pelli potes , capi, cædi, perimi : vinci autem non potes , nisi manum extuleris ; neque*

que ornamentis tuis spoliari : cum quibus quocumque iêris , & civis , & patriæ principum unus eris. Perge alacer : i securus. Nescis quàm longa sint brachia tui regis ? Nihil illi longè est. Ubique te proteget, qui protexit in patriâ. (a) Hæc ille : sapienter, ut solet.

§. 4.

Imò nulla toto mundo patria.

Addo, tibi inexpectatum. Cur modò exulem te incipis deflere, quod jam pridem debueras ? Quis enim luxit dies , ex quo tibi sol lucere cœpit, qui te non viderit exulem ? Omnis vi- ta peregrinatio nobis est, exilium est. Apostolo fidem debes. *Non habemus hic manentem civitatem ; sed futuram in-* *quirimus.* (b) Ergò donec invenerimus, peregrinamur : & in quacumque re- gione versamur, non civitatem, non patriam habemus, sed diversorium ; in quo brevi tempore commorati ten- damus in patriam. Quis aliquando viator, commodum licèt nactus hospi- tium, amœnum, & rebus instructum necessariis, sic illi adhærescat, ut ad alia loca pro itineris sui ratione migrare no- lit ? Corinthi exulas, æquè ac Athe-
K 4 nis.

(a) *Petrarcha dial. 67.* (b) *Hebr. 13.*

nis. Per quamcumque urbem, aut provinciam in cœlum via est; quæ sola est patria. Cur igitur, dum iter facis, hospitio uno te pulsum esse, illo te carere quereris; de patriâ nec cogitas? Nónne sapienter Anaxagoras? Rogatus ad quid natus esset: Ut cœlum spectem, inquit. Accusatus deinde, quòd parum ei curæ patria esset: imò hanc curo, respondit, digitò cœlum ostendens. Illum sequi ne pigeat. Omnem excute memoriam vilis hospitoli, in quo dies paucos commoratus es, in quo tuum nihil est; quò si nemo alius, certè natura olim pellet, nec efferre quidquam patietur. Cogitationem, & desiderium eò verte, quò properas. In cœlum tendis: ibi patria est, ibi chari omnes, ibi tuum omne bonum.

CAPUT X.

A carcere ladi te posse nego.

S. I.

Corpori satis est exiguum spatium.

ANANDER. Teneberis hîc, Anicete; qui natalis soli desiderium lenire studuisti amplissimis terrarum spatiis, quæ patriam appellas. In angustum
ccce

ecce compingor carcerem , & ferreis
vinctus catenis pedem efferre prohi-
beor. Itaque neque patriâ frui datur,
neque calamitatem solari terrarum
amplitudine. ANICETUS. Tua hac
ratione non magis tencor, quàm tuis tu
vinculis. Quid enim te vinciri frustra
deploras ? Corpus certè constringunt
vincula : sed animo, meliore tui parte,
liber es : nec unquam tenebit ars ulla
Vulcania. Corpori satîs est parvum
aliquot pedum spatium : neque am-
plius occupabit, quando omnem pera-
grabis Europam, Asiam, Africam, &
alias, nescio quas, alio sub sole jacentes
terras. Quæ igitur requiris spatia, cor-
pori benè ut sit ? Natura certè parvò
contenta est. Philippus olim, cùm ali-
quando cecidisset in palæstrâ, postquam
conversus impressam in pulvere sui ja-
centis formam vidisset : Dii boni, in-
quit, exiguus est cupiditati nostræ ter-
rarum orbis universus, cujus portio-
nem tantillam natura nobis attribuit.
A N A N D E R. Amplam nihilominus
probari habitationem quis ignorat ? Per-
sarum reges eo nomine felices prædi-
cabant, quod Babylone hiemem, æsta-
tem in Mediâ, Susis ver traducerent.
ANICETUS. Quod istud felicitatis ge-
nus

nus est? Num idèd major ille rex, feliciórque est, quòd majoribus, & pluribus habitet locis? Si rectè quondam Callimachus sapientiam negavit schœno, seu mensurâ Persicâ metiendam: cur hominis felicitatem schœnis, aut parasangis metiendam esse statuemus? Polyphemum illum, *Monstrum horrendum, informe, ingens*, prudentiæ tu pusilli Ulyssis antepones? Si in parvo corpore non infelicitè habitat ingens animus; quid tantopere est incommodi, si parvo carcere minus corpus retinetur? Non carceris angustiae, sed tua te miserum opinio facit. Quot legimus anachoretas in arenis æstuante sole torridis, procul ab omni mortaliū consuetudine, tuguriolis suâ se sponte clausisse, & vitam egisse beatam? Numquam vel tam angustos carceres, vel tam severam experire custodiam. Neque repetenda sunt ab antiquo exempla. Innumeræ sunt hodie virgines honestò locò natæ, ætate, formâ, opibus florentes, quæ posthabitis omnibus vitæ hujus illecebris, in voluntariam se abdunt custodiam, totâque sumâ austeritate vitam transigunt: nec existimantur miserræ; imò alias quotidie ad sui pelliciunt imitationem.

§. 2.

Vinculis animus teneri non poteſt.

ANANDER. Dulceſcit nimirum, quod ſponte propriâ fertur. ANICETUS. Quid vetat & tuâ te ſponte vinciri? Vir non potes, quod teneris virginibus nec ætas prohibet, nec ſexus? Animum ſcilicet magis, quàm corpus iſtæ pedicæ conſtringunt. Conſtringi non vis, eâque cauſâ ſtringeris quàm arctiſſimè. Cujus verò gratiâ non vis? Non ſanè corporis, cui quod ſatis eſt, non tollunt compedes. Ergone animi? Times fortasſe, ne vinculorum ferreorum atteratur affricu. Quid enim aliud? O lepidum caput! Quasi compedes, & catenæ impedire valeant, quò minus intelligere animus poſſit, & judicare. In obſcurum dejectus antrum, non poteris animò quamcumque mundi plagam peragrarè, percurrere maria, naturæ arcana ſcrutari? in cœlos ipſos conſcendere non poteris, atque ibi orbium converſiones, ſiderum vim, & occurſum expendere? Quis neſcit tenebras, & noctis ſolitudinem Muſis amicam? ea ſtudioſè Philoſophorum plerique quæſierunt: &

*Carmina ſeceſſum ſcribentis, & otia
quæ*

Quæ

Quæ ubi melius, quàm in vinculis invenies? Invenit patrum nostrorum memoriâ Thomas Morus, Angliæ lumen clarissimum: & scripsit, quæ non modò ipsi, sed & posteris essent solatio. Nónne & Apostolus disertè affirmat(a) *verbum Dei non fuisse alligatum*? De virtutum exercitatione quid dicam? Eámne carcere, vel catenis prohiberi censes? sua ubique est fortitudo, modestia, castitas, temperantia, omnisque aded vitæ sanctimonia: liberiorque etiam, ac purior in vinculis, quàm in aulis principum. Impeditam fuisse, ac constrictam in vinculis sanctissimorum Martyrum virtutem quis asserat? Numquam aliàs se fortior erexit, emicuit clarior, magis invicta perstitit. Ita certè ad illos scribens contendit vehementer Cyprian.(b): *Imposuerunt compedes pedibus vestris, (inquit,) & membra felicia, ac Dei templa infamibus vinculis ligaverunt, quasi cum corpore ligetur & spiritus, aut atrum vestrum ferri contagione maculetur. Dicatis DEO hominibus, & fidem suam religiosâ virtute testantibus ornamenta sunt ista, non vincula: nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam.*

(a) 2. Timoth. 2. (b) Cypr. epist. 25. ad Mariyres.

nam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, sed à Domino resolvuntur! O pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur! O pedes in sæculo ad præsens ligati, ut sint semper ad Dominum liberi! Hæc illi de Martyribus. At quas antè commemorabam virgines DEO sacratas, & innumerabilem illam religiosorum ascetarum multitudinem spontaneis custodiis inclusit desiderium, & spes omnis honesti liberiùs, & puriùs persequendi: ut quo longiùs abessent à mundi tumultibus, strepitùque rerum humanarum, hoc altiùs in cœlos virtutum consecratione eveherentur; ac hominum congressu vitato in suaviorem admitterentur cum DEO consuetudinem. Nec una spes est. Testatur orbis universus. Quid igitur horres, quod alii tam sapienter expetunt, quo tam feliciter fruuntur?

§. 3.

Tenetur tamen animus corporis infelici carcere.

Quereris nihilominùs: omnésque (si facultas esset) diffringeres catenas, atque excuteres, maximam licet tibi creare valeant felicitatem; eó-

que nomine complectendæ potiùs essent, imò optandæ. At contrà in pudendo, & infami hæres, volutaris que ergastulo; gravissimo vinculorum, plùs quàm adamantinorū oppressus pondere: & lentus sedes, tuam ignorans captivitatem, illàmque non aliter, quàm felicissimam libertatem amas, complecteris, deoscularis. A N A N D E R. Quid ais? Invisas mihi tolle compedes has, educ isto carcere: & absolutissimam consequar libertatem. Nec quid velis aliud, capio. ANICETUS. Scio: ipsos oculos tenet clausos, ne videatur, ille, quem dico, carcer. Si tamen aures mihi das, faciam ut videas; ut exeas non item. DEI quippè unius est educere, quando videbitur. Aperuisse tamen oculos, & videre, media libertas est. Carcer igitur ille infelix æquè, ac longè plurimis ignotus est corpus hoc nostrum, quo tenetur animus arctissimè: animus inquam ille noster, Divinæ particula auræ, vivum Numinis simulacrum, omnis corporeæ concretionis expers, immortalis, sui arbitrii, naturæ arcanorum maxime perspicax, ad omnem recti honestatem in se effingendam suapte propensus, conditus ad æternam beatitatem: ille

Nle inquam animus infami hoc tenetur carcere : quo quid vilius , quid inquinatius , quid corruptius ? Dicere pudor est. Sperma fuit foetidum , mantica fordidum est , erit esca vermium. Pundendo isto carcere sic clauditur animus , ut nec vilissimum mancipium magis ullâ catastâ. Quod ut intelligas , vide quàm longo infantiae primum , ac deinceps pueritiae ferme totius decursu , sic in carcere suo delitescat , nihil plûs ut intelligere valeat , quàm abjectissimum animal omnis rationis , simul & libertatis expers. Ubi post multos tandem annos aliquid lucis per tenues veluti rimas sensim immissum fuerit : diebus rursus singulis per multas horas ita somno lux omnis adimitur , & carceris sui tenebris sopitur animus , ut non plûs videat , quàm si nullus esset. Quod reliquum est temporis , aded corporeis vinculis constringitur , ut non nisi magno videat labore ; & novâ subinde quiete vires reparare cogatur. Quod porro videt , (si quidem corporeum non sit) ita videt immutatum terrenâ quâdam contagione rimarum , per quas immittitur , ut aliud à se censerî posse videatur. Sed quantò gravius est , quod ex eo malum

ori-

oritur ? Illusus istis quasi larvis animus, quidquid ad sui ipsius cultum, ad honesti dignitatem, ad obsequium Numinis pertinet, ita sibi vel parvum fingit, vel molestum, vel supervacaneum, aut etiam turpe, ut nihil se, nihil cœlo, nil dignum Deo aggredi valeat, nisi ingenti molimine quasi invictus, & potiore sui parte reluctans. Et, quod omnium gravissimum est, infelicissimum illum suum carcerem, pudendam tot calamitatum scaturiginem sic amat, & deperit, ut suæ se felicitati credat adjecisse, quidquid illi indulserit; contrà detractum sibi persuadeat, quidquid illi negatur. Ignarus nimirum (& illud carceris adscribendum est malignitati) hoc se constringi arctius, gravioribusque onerari catenis, quò deliciis corpus magis affluit. Tanto contrà vinculorum se pondere levare, eoque propius ad libertatem assurgere, quò repressis cupiditatibus corpus rationis frænò arctius coërcuerit. I nunc, Anander: & tui nescio cujus carceris angustias, & calamitates deplora: quibus ut tibi demus teneri corpus, animus tamen admirabili quâdam libertate non in humanarum modò rerum, sed divinarum

in-

intelligentiam fertur, imò & sanctum amorem. Sapientiùs profectò converteres te ad intelligendum illum animi tui carcerem longè infelicissimum, & lachrymis etiam sanguineis deplorandum; omnique ratione provideres, ut non tam in carcere, quàm in regiâ sedere animus videretur, corporis insanas appetitiones rectæ rationis imperio moderaturus.

§. 4.

Longè infelicissimus carcer est peccatum, & prava consuetudo.

CAtenas alias subjicio, non naturæ vi, & necessitate, illius tamen validis quibusdam illicitis, & tuâ ipsius voluntate contextas: peccati inquam, & depravatæ consuetudinis: quibus heu! ita miseri mortales constringimur, ut velut in custodiam longè miserrimam compulsi, durissimis tot vinciamur catenis, quot vitiis nos subjecerimus. Quippè (a) cum culpa in usum venerit; ei iam animus, etiamsi appetat, debilius resistit: quia quot vicibus prave frequentationis adstringitur, quasi tot vinculis ad mortem ligatur. Sic alienò doctus malô Gregorius: Augustinum suò lugentem

(a) Gregor. l. 4. Moral. .

tem audi : (a) *Suspirabam* (inquit) *ligatus non ferrô alienô, sed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat, & constrinxerat me. Diffregit tamen, Deo adjuvante, sua vincula, & in libertatem sese asseruit. Non omnibus eadem obtingit felicitas. Nam, Gregorio teste, (b) tenent prave consuetudines, quem semel ceperunt; atque quotidie duriores existunt, & non nisi cum peccatoris vitâ finiuntur. Additque sanctus magister. Sæpè nonnulli exire à pravis actibus cupiunt: sed quia eorundem actuum pondere premuntur; in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt. Aliasque rursus: Usitata culpa mentem obligat, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem: conatur, & labitur; quia, ubi diu sponte perstitit, ibi, cum noluerit, coacta cedit. Nullâ hoc re clariùs probabitur, quàm horrendo casu juvenis Itali: qui ante paucos annos vitam cum egisset fœdis voluptatibus inquinatissimam, læthali correptus morbo, animum omnem sacrâ peccatorum confessione ritè quidem expiavit: proximâ tamen nocte vitâ functus, Sacerdotē sequenti manè pro ipso facere missam parantem absterruit, quod æternis addi-*

(a) *Aug. l. 8. Conf. c. 5.* (b) *Gregor. 15. Moral.*

addictus esset suppliciis. Causam dabat, quod recurrentem animo turpem voluptatulam, quâ se per longam assuetudinem vinciri passus erat, voluntate rursus amplexus esset post factam peccatorum confessionem. Catenas ô infaustas, & exitiales ! His miseri tenemur sub diaboli tyrannide vinculis : nec expediri connitimur ; non ingemiscimus : imò nec sentimus. Et sentimus, deploramusque catenas, nescio quas, quibus noxia hæc membra stringuntur, imò (si volumus) expiantur. Affunde, magne DEUS, hominum animis lucem clariorem, robur amplius ; ut ferrea isthæc vincula corporibus quidem aliquam, animis vim nullam facere intelligant : sed carnis, peccati-que vincula detestentur, execrentur : peccati quidem diffringant omnes nexu, ac disrumpant, ut in libertatem filiorum DEI emergant : carnis verò (quandoquidem unius DEI sit solvere) petulantiam generosiore mentis conisus sic atterant, ut debilior in dies liberio-rem animo in cœlestia volatum permittat.

“§§ : o : §§”

CAPUT XI.

Neque justus à tormentis metus est.

ANANDER. Laurum priùs fumis, quàm debellaveris. Carcerem equidem non adedò molestum videri posse fateor, si eam esse quis domum suam, si patriam esse sibi persuadere possit. In illo nimirum conquiescet, vivet sibi, secum habitabit, oculos, & pedes per illa terrarum spatia circumferre contemnet, quibus arcere animum nullæ unquam catenæ poterunt. Verùm ubi ab illâ quietis suavitate lictor excitabit, & ad equuleum rapiet, loris cædet, lacerabit uncis, facibus, aut laminis ardentibus ustulabit, torrebit lento igne, in crucem aget; non expediri tum ille vinculis, non procul abesse custodiâ volet, quo tormentorum evitet acerbitem?

§. I.

Mercedis in cælo spe contemnenda sunt tormenta.

ANICETUS. Plerosque nascentis Ecclesiæ heroes legimus, quum tormenta Christianis audissent apparari, & latebris se tegere possent; ultro se iudiciis stitisse, lictoribus tradidisse vin-

vinciendos, cruciandos. ANANDER. Contrà Petrum habemus Ecclesiæ principem à DEO constitutum, solutis prodigiò catenis, exivisse custodiâ. Nónne Apostolis suis ipse Christus præcipit, ut, si quando in unâ civitate persequerentur adversarii, fugerent in aliam? ANICETUS. Monuit idem Christus illos nequaquam esse timendos, qui corpus occidere possent. Timendos, inquam, non esse monuit: non tamen præcepit ultro semper accersendos esse: quæ enim vermiculos ad vitam tuendam instigat natura, homines eadem ad incolumitatem servandam impellit. Id verò jam non agimus. Quærendum quippè est, lædaturne quis inter tormenta, & cruciatus, si quando inferantur. Hac verò quæstione minimè fuit opus, ut cui ipso disputationis principio fecerimus fati. Addam nihilominus pauca; quibus opinionem hominum animis justò altiùs impressam, convellam magis. Adequuleum, ad tormenta rapi te ingemiscis. (a) *Novum mali veteris lamentum*: (ait Petrarcha.) *Numquid enim non antea torquebaris? Inter tormenta natus, inter tormenta vixisti, inter*

(a) Petrarch. dial. 65.

ter tormenta moriturus. Quid nunc novi accidit? Mutantur tormentorum species; tormenta non desinunt, Excute totum tempus ætatis: quem sine tormentis diem egeris, recordare. Aliqua falsis forsân gaudiis adumbrata reperies, veris autem plena tormentis: quibus, si rectè æstimes, nullam vitæ partem vacare fateberis. Unde non immeritò quibusdam omnis vita supplicium visa est. Sed vos nihil minus, quàm Philosophicæ hæ voces tangunt. Herent quidem aurium vestibulo; mentis claustra non subeunt. Ad omnem corporis offensiunculam ingemiscitis: animi jure: mortiferumque supplicium non sentitis, illic impatientes, hîc hebetes. ANANDER. Quò ista tua vergit argumentatio Anicete? Pollicitus probare nullis me tormentis lædi posse, ostendis totâ me vitâ suppliciis cruciari. ANICETUS. Nullam vitæ partem tormentis vacare ostendi; non invitum te, & generosè repugnantem lædi. Imò si vitæ hujus blanditiis aliorum abductus, illa nec quidem agnovisti: quare propofita felicitatis æternæ spes ad omnem tormentorum vim contemnendam non idem animo robur addat? Si me non audis, ecce planam Basilii sententiam.

(a) In gymnics agonibus, ait quotquot prius.

prius insueverunt tolerandis laboribus palastricis, neutiquam contrahuntur animo, aut mœrent ad irrogatæ plagæ dolorem: magis verò adversarios adoriuntur cominus congressuri, ut qui nihili ducunt mox adeundos labores: tanto flagrant desiderio obtinendi celebris præconii. Nonne & nos in arenâ pugiles decertamus? A Theophrasto proditum est, orbem terrarum theatrum quoddam esse magnum, Divinâ mente repletum, & cœlestis indicandæ sapientiæ gratiâ, multis undique collucentibus ornamentis illustratum, ac depictum. In eo autem medio collocatos esse homines à DEO, ut cum fortunâ, dolore, morbis, egestate, casibusque permultis assidue luctentur: DEUM verò ipsum, quantum quisque pugnando valeat, quàmque viriliter fortitudine divinitus acceptâ utatur, desuper aspectare: addo ego; & victores coronare. Non hoc satis sit ad magnam suavitatem laboribus illis inspergendam, quibus tam gloriosæ coronæ immortalitas comparatur? Ne dubita: Basiliius affirmat. (a) Eos dixerim Beatos, (inquit,) qui æquanimiter ferunt præsentis vitæ incommoda, certâ spe sæculi illius futuri; quique præsentia æternis permutant, etiamsi mediis in flammis

(a) Basil. hom. 4.

mis degant. Hos liceat à nobis felices prædicari, ac beatos; eosque vivere gaudio perfusos, non quidem præsentium contuitu angore contractos; magis autem spe nixos eorum, quæ in futurum reposita nobis sunt, mirabili jucunditate recreatos. Ita loquitur vir ille verè Magnus.

§. 2.

Martyres illustri exemplo contempserunt.

ITa Christiani nominis Heroës innumeri fecerunt. Agmen ducito invictus Martyr Ignatius. (a) Utinam fruar bestiis, (scribebat ad Romanos) quæ mihi sunt præparatæ! quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut & aliorum Martyrum, non audeant corpus attingere. Quod si venire noluerint, ego vim faciam: ego me urgebo, ut devorer. Ignoscite mihi, filioli: quid mihi prosit, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his, quæ videntur desiderans, ut Jesum Christum inveniam. Ignis, crux, bestia, confractio ossium, membrorum divisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant; tantum Christo fruar. Ita scripsit: neque

(a) S. Hieron. de Script. Eccles.

neque segniùs fecit. Ad bestias damnatus, cùm rugientes in proximo leones audiret, ardore patiendi exclamavit: *frumentum Christi sum: dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar.* Votorum summam adeptus est. At infractus animi robore juvenis, & martyrii laureâ gloriosus Laurentius, quid dixit; quid fecit? Sanctissimum Pontificem Xystum vidit ad tormenta rapi; num extimuit: *Quò progredieris sine filio, Pater? exclamavit, quò Sacerdos sancte sine diacono properas? Tu numquam sacrificium sine ministro offerre consueveras: quid in me ergo displicuit, pater? Num degenerem probasti? Experire certè, utrùm idoneum ministrum elegeris, cui committeres Dominici sanguinis dispensationem.* Ambitosiusne potuit Romanum consulatum petere? Quod verò Xystus solatium? Noli, fili, mœstus esse: post triduum me sequeris. (a) O Consolatio! (inquit Augustinus) Non ait, Noli mœrere, fili; desinet persecutio, & saluus eris: sed, Noli mœrere; quò ego præcedo, tu sequeris. Ita factum. Tyrannus invictissimi juvenis (b) laceros artus, & multâ verberum sectione

L

scissos

(a) S. August. tract. 27. in Joannem. (b) S. Leo in natali S. Laurentis.

scissos, subjecto praecepit igne torveri, (inquit S. Leo:) ut per cratem ferream, quæ jam de fervore continuo vim in se haberet urendi, conversorum alternâ mutatione membrorum fieret cruciatus vehementior, & pœna productior. Exhorruisse juvenem putas istâ tormentorum diritate? Ecce, miser, assâsti partem; versa aliam, & manduca: inquit ad tyrannum. Num lætior inter rosas amico potuit abblandiri? Num in tormentis se credidit agere? Cum Leone profectò dicendum: Segnior fuit ignis, qui foris ussit, quàm qui intus accendit: & non modò tormentorum ademit omnem sensum, sed animum incredibili fortitudine, voluptatèque perfudit. Longiùs, quàm par sit, progredieretur oratio, si teneras virgines, sed invictas recenserem. Vivit, & viget apud omnes illarum memoria, quæ ad flammæ, feras, cruces, rotas alacriùs convolârunt, quàm ad optatissimas nuptias properâssent aliæ. Quos tu magis, quàm illæ cruciatus formides, si pari robore pectus obfirmare connitaris? ANANDER. Parem, bone vir, da mihi causam, & subsidium à superis pariter non desore sperabo. Pro suâ causâ dimicantes deferere non potuit optimus imperator.

§. 3.

Infontibus quibusque par ratio est.

ANICETUS. Innocentem te in arenam descendere constituo. Nam certè, si nocens es, nil mihi relinquitur disputandum. Læderis enim? tuò malò læderis. At innocens es. DEO curæ non esse quis credat innocentiam?

ANANDER. Inimicorum tamen potentiâ finit opprimi, subjicique tormentis: neque robur affundi sentio, quod prætulerunt olim sancti illi martyres.

ANICETUS. Aheneum tibi fortasse corpus esse velles, quod nullas admitteret tortorum lanienas. Frustra hoc. Sed aheneum, & impenetrabilem animum tibi facito. Hoc certè potes, adjuvante Numine. Horrendorum cruciatuum tibi propone atrocitatem, quibus expiantur animæ corporibus jam solutæ, maturæ necdum cœlo. Quid par ab inhumanissimis carnificibus timere potes? At potes prorsus expediri. Quanta hinc erit animo voluptas? Asurge altiùs: in cœlos mentem attolle, & omni felicitate circumfluentem cœlitum sortem suspice. Fortitudini tuæ bravium erit. Certum facit, qui nec calicem aquæ frigidæ sui causâ

propinatum fore immunem appromissit. Quid felicius? Addo, quod etiam nobilius: nihil te DEO similiorem faciet. Indigna pateris? pateris innocens? Factum bonum. Quò indigniora, quò innocentior pateris, hòc propius ad DEUM accedis imitatione, qui indignissima quæque sustinuit longè innocentissimus. Tantâne hominem mortalem gloriâ dignatur cœlestis agnoscere? Paria coronæ tormenta nec inferi valent excogitare. Verè hìc (ut semper aliàs) Apostolus: *Quod in presenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis, quæ videntur; sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.* (a)

CAPUT XII.

Servitutem Malum non esse statuo.

ANANDER. Ut mala non esse faciamus, de quibus antea disputatio fuit; servitutem sanè quo pacto malis eximes, quam omnium gentium sententiâ, totis viribus quàm longissimè pro-

propellendam esse, nemo dubitat? Nec enim eorum, quæ appetit natura, relinquit quidquam; & in unum aggregat omnia, quæcumque averſamur. Denique naturæ quàm consentanea libertas est, tam servitus adverſatur.

§. I.

Servos natura nos genuit.

ANICETUS. Quæ quidem à naturâ sit libertas, Anander, non intelligo; cùm miserrimâ nos ab illâ premi servitute sentiamus. Et Philosophi, cùm de hominum actibus disputant, iis, qui liberi sunt, obijciunt ex adverſo naturales: qui nimirum à naturâ sic proficiſcuntur, ut omne hominis arbitrium effugiant. Quâ igitur ratione naturæ dicemus adverſari servitutem? Nullum unquam ab alio gravius jugum feremus. Ita Serapion Sindonita graviter sensit, ipsosque docuit Athenienses, Ægyptiâ eruditus asceſi. Ingressus in eam urbem aliquando, cùm triduum solidum nihil edisset, & nihil haberet quarto die, quo pelleret famem; egenis permittus locum editionem inſcendit, lugubribusque clamoribus Atheniensium fidem imploravit. Concurrere magnô numerô Athenien-

ses, & clamoris causam quæsiêrunt. Ad quos ille : Exiliô damnatus, ex quo patriâ absum, in tres incidi sceneratores. Et duos à me quidem ablegavi, eorum importunitate liberatus : sed instat, & urget tertius ; & gravi tot annorum pensione minimè contentus, idem exigere pergit tributum ; neque priùs cessat, quàm acceperit ; & quiescit ad paucas horas, postquam acceperit. Iniquam importunitatem damnârunt universi, tertiumque illum sceneratorem ostendi postulârunt, quò ejus tyrannidi illum eximerent. Contra Serapion : Priores illi duo sceneratores Cupiditas, & Intemperantia sunt ; quos studio, constantiâque procùl tandem amandavi. Reliqua mihi jam est Gula, quam neque possum omnino pelle-re ; neque nisi ad paucas horas ab exigendo tributo cessare vult. Ita Serapion. Tu levem illam servitutem arbitraris ? Nemo unquam tyrannus gravio-rem imperavit. Atqui à naturâ profectò est ; tantâque constringit necessitate, ut vitam illi natura tollat, à quo constitutum non acceperit pensum. Jugum fortasse non adeò grave diceret aliquis, si unus imperitaret is herus. Nihilò clementiorem quis som-

somnum nesciat ? Importunò æquè, ac implacabili imperiò quascumque hominis oblectationes, negotiave abrum-
pit ; &, quam deflemus vitæ brevitatem, pluribus quotidie horis refecat. Quid invaletudinem corporum, quid intemperiem elementorum commemorè ? Nónne tot impotentibus nos heris natura subjecit, quot terrâ, aquis, aëre, cœlo voluit esse res ad vitam sustinendam necessarias ? I jam, & liberos naturâ nos esse contende, quæ vitæ, ac necis imperium dominis prope-
modum innumeris concessit.

S. 2.

Jure gentium, ac rectâ ratione servi sumus.

NEque naturam jure incusaveris no-
vercam. Publicò nationum om-
nium judiciò servitus ita constituta est,
ut nulla illius expers stare possit resp.
Quæ gens aded rudis, & barbara, quæ
finè legibus, principibûsque, ac magi-
stratibus sibi vivendum esse duxerit ?
Recole memoriâ omnes retrò ætates :
percurre patrum nostrorum memoriâ
primùm cognitos ad Occidentem novi
orbis incolas : singulas privatorum lu-

stra familias : nemo sinè capite , sinè legibus usu saltem , & consuetudine receptis putat esse vivendum. Rectè enim pro suâ orbi notâ sapientiâ Plato (a) contendebat necesse esse leges hominibus ponere , ut secundùm eas vivant ; aliàs nihil à feris discreparent. Quippè (b) ex quâ civitate iura , & leges expelluntur , (a) jebat Hallicarnassæus) in eam seditio, bellumque ingredi solet. Et Demosthenes : (c) Si leges abrogentur , & cuivis licentia faciendi, quidquid voluerit , data sit , non solum respublicum ibit , sed nec quidquam intererit inter nostram , & ferarum vitam. Aristoteles verò (d) constanter affirmabat ab iis respublicas tolli , à quibus leges tollerentur. Salus quippè civitatis in legibus est. Eâ causâ Heraclitum dicere solitum ferunt , cives non minùs oportere pro legibus pugnare , quàm pro mœnibus : quòd absque legibus nullò pactò possit esse civitas incolumis ; absque mœnibus possit. E quibus omnibus relinquitur , non suo quemque arbitrio , sed ex legum præscripto vitam agere debere. Qui secùs fecerit , pœnis quandoque non levibus, atque adedò mor-

(a) Plato l. 4. de Legibus. (b) Dion. Halic. l. 7.

(c) Orat. 2. contra Aristog. (d) l. 5. de rep.

morte plectendum. Hancce tu libertatem appellabis ? Non mera servitus est , alieno sic pendere nutu , ut gravissimas nonnumquam , si forsitan aberrâris , subire cogaris pœnas ? ANANDER. Sed patriis tu , & justis legibus , patriæque principi , ac patri obtemperas ; heri ego impotentis , & hostis libidini servire cogor. ANICETUS. Censes tu , Anander , nullas unquam iniquas esse leges ; nullum nisi justum reip. principem ? At quam sæpè cives optimos , & de patriâ benè meritos , patriis legibus vel urbe , vel etiam vitâ pulsos fuisse demonstravimus ? iniquis profectò legibus : quis aliter sentiat ? Et illis ergò in patriâ serviendum est. Num hoc felicius , quàm apud exteros ? Neque hoc equidem tibi dederò. Nam si qua tibi in patriam charitas est , iniqua hostium tuorum imperia , judiciâque esse , tibi levius erit , quàm civium. Et patriarum ergo legum gravis est , & infasta servitus. Quibus nihilominus cùm parere mortales omnes conveniat , quem tu denique veræ eximes servituti ? Si porro publicâ mortalium omnium constitutione servimus universi , quò pacto denique te vis eximium ?

§. 3.

*Sponte, nec sinè gloriâ nonnulli
serviêrunt.*

VErùm age, servitutem esse faciamus, quâ supra cæteros premanetur aliqui; & cum illis ipse tu: quid in eâ mali arbitraris? Bonum certè magnum quæsiit, & lætus invenit Paulinus, ille Nolanorum Præsulum decus egregium. A libertate, & Pontificis dignitate transiit ad servitutem; suoque ipsius arbitrio venditus afflictæ viduæ sui pretio solatium emit: at quantam sibi gloriam in omnes gentes, in omnem posteritatem; quantam in cœlis gratiam? Nulla gloriosior unquam fuit libertas; liberior nulla. Compedes ejus, & manicas nemo prudens, & sanus non magis amabit, quàm ornatissima regum diademata. Famæ plus, & gloriæ istâ suâ servitute promeritus est, quàm perpetua peperisset libertas. Serapionem Sindonitam rursus produco. Nobilem & hic servit servitutem. Alienæ paupertatis levandæ gratiâ, suis se omnibus, etiam vestibus intimis spoliaverat, Evangeliorumque librum vendiderat, ex quo eam se hausisse disciplinam affirmabat.

Pau-

Pauperem viduam audiit quiritantem neque sibi, neque liberis alendis quidquam esse reliquum. Serapion sibi quod erat reliquum, seipsum vendidit, viduæque pretium largitus est: non multò minor hæctenus Paulino. Verum & feliciùs serviit. Herum cum universâ familiâ à gentium erroribus ad veri Numinis cultum traduxit, & in Christianam asseruit libertatem servus ipse. Cujus tu, Anander, herine, an servi conditionem magis ames? Sibi restitutus Serapion, sibi vivere non potuit. Ingressus aliàs Lacedæmonem, ex optimatibus aliquem audiit Manichæorum hæresi mancipatum. Ei se vendidit; quem sanctâ paulatim consuetudine, vitæque integerrimæ exemplis cōpellexit, ut hæreticorum impietatem ille detestatus, orthodoxam amplecteretur sinceritatem. Gloriosa nimirum est servitus illa, quæ felicissimam dominis parit libertatem.

§. 4.

Nulla virtuti servitus est.

Fallor. Ibi servitus non est, ubi germana libertas est. Liberum tu fuisse negabis Paulinum? negabis fuisse Serapionem? Quid imperârunt heri,
L 6 quod

quod nollet Paulinus, aut Serapion ? In hortos ad ligonem, ad aratrum in agros illi mittebant ? Aggredebantur promptissimè. In pistrinum ire jubebant illi ? Hilares hi exequiebantur. Armena, gregesve pascere, ducere currum, coquinam curare illi imperabant ? Pastores, aurigæ, coci quamprimùm hi fiebant. Denique quidquid abjectum, molestum, laboriosum, arduum imperari posse sciebant ; hoc animo suo destinârant, cùm in servitutem se venderent. Quam hîc servitutem appellas ? Fecêre semper ambo quidquid lubuit ; quia lubuit, quidquid imperatum est. Quæ denique libertas est, si sit ista servitus ? Placuisse quidquid imperaretur, ne dubita. Fixum hoc animis, certumque habebant, Numinî non posse acceptissimum non esse, quidquid aggrederentur ejus nomine ; eoque nobiliores in cœlo parari coronas, quod viliora, quod indigniora, quod graviora, virtutis amore, Deique causâ tolerarent. Impotenter igitur dominetur herus, pudendis oneret probris, ærumnis obruat, sæviat loris, inediâ, vinculis, morte : quod sæviet crudeliùs, eò nobilioribus animum exerceri virtutibus certum habent ; eò gloriosius
in

in cœlis constitutum expectant bravium ; eò propiùs ad invictam summi sui Imperatoris Christi fortitudinem accedere se habent exploratum. Quis non concitatissimo feratur impetu, qui his urgetur calcaribus ? Suâ fertur ergo voluntate. Ergo liber omnino, nullam novit servitutem. Impotenti verò heri dominatione sinceram inhiberi non posse virtutem quis non intelligat ? Dic, age, Sodes : quâ fortiùs, quàm servitutis arenâ dimicabit evangelica animi demissio, modestiâque ? Ubi feliciùs mansuetudo, patientiâque vincet ? Ubi gloriosiùs triumphabit fortitudo, & magnanimitas ? Ubi clariùs lucebit obsequentia, Christianum spontaneæ paupertatis studium, mutua charitas, pietas in DEUM ? Quæ si vera sunt, ô nostram cæcitatem ! qui servilem amamus, & amplectimur libertatem ; liberam averſamur servitutem. Inter cataſtas, & ergaſtula liber sibi conſtat animus : liberum servat virtus. Ampliùs audeo : Regem facit. Neget ille, quisquis negare auit : Servire DEO regnare eſſe. Intrepidè Quintiano Prætori Agatha affirmavit : Multò præſtantior eſt, aſebat, Chriſtina humilitas, & ſervitus, regum opibus, ac ſuberbiâ.

§. 5.

Omnis est à peccato servitus.

MInimè igitur illa, quam vulgus extimescit horrenda servitus est; quandoquidem, si volumus, tantâ nos beat felicitate. Sed illam time, quæ in ærumnas conjicit, & calamitates nunquam satîs deplorandas: Peccati inquam servitutem. *A quo enim quis superatus est, huius servus est* (a) Sapienter quippè Augustinus: *Bonus etiam si servit, liber est: malus autem si regnat, servus est; nec unius hominis, sed quod gravius est, tot dominorum, quot vitiorum.* (b) Et ne dicta hæc supra hominem putes à viris Divinâ sapientiâ præditis: Tullium audi disertè asserentem: *Quis neget* (inquit) *omnes leves, omnes cupidos, omnes denique improbos esse servos? An ille liber mihi videtur, cui mulier imperat; cui leges imponit, præscribit, vetat, jubet, quod videtur? qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audent? Si possit, dandum est: si vocat, veniendum: si ejicit, abeundum: si minatur, extimescendum.* Ego verò non istum modò servum, sed nequissimum servum, etiam si in amplissimâ familiâ natus sit, appellandum

(a) 2. Petri 2. (b) L. 4. de civit. Dei.

dum puto. Hæc ille. (a) Si per cætera abimus vitia, servitutem nihilò minùs pudendam serviunt, quicumque illis serviunt. Et tamen (adeò perversa sunt hominum judicia) & voluptatibus existimantur affluere, & fulgere dignitatibus, & dies agere beatos. Potior Chrysoſtomo ſit fides. *Barbarum eſt, (inquit,) peccatum, tyrannidem exercens in animam ſemel captam, ſed in perniciem eorum, qui ipſum ſuſcipiunt.* (b) Hic quò voluptatibus ſerviat, nec opibus parcit ingenti labore comparatis, nec famæ, dignitatique ſuæ, nec viribus, aut valetudini. Ille propoſitos ſibi titulos, & dignitates ut conſequatur, nullam patitur quietem, ſomni immemor, & cibi, interdium, nocturne, ſuſum currit ac deorſum, itque, reditque viam toties, hunc prehenſans, deoſculans illum, effectus tot civium ſervus, quot ambit ſuffragia. Alius ad opes anhelat. Quantis ſe excruciat laboribus? Famem, ſitim, ſudores, morbos negligit; contemnit pericula, irata ſulcat maria, vias latronibus, feriſque infeſtas ingreditur; omnem honeſti curam projicit. At denique unum mihi da (quantus verò illorum eſt numerus)

(a) *In Paradoxo.* (b) *In 2. ad Corinth.*

merus?) da unum, qui pluribus simul
 ferviat vitiis. Quantis hic agitur
 tempestatibus? quibus volvitur turbi-
 nibus? Aggerit dexterâ divitias, &
 profundit lævâ. Ambit dignitates, &
 famam prostituit. Voluptatibus stu-
 det, & laboribus se, doloribusque ene-
 cat, variis vitiis varia jubentibus. Quis
 unquam Euripus, aut turbo navim in
 tam diversa rapiat? Ea vitiorum est in
 hominem semel subjugatum tyrannis:
 tyrannis barbara, immanis, effêrata in
 eos, qui sese illi subjecerint. At im-
 bellis, invalida, exarmata, si constan-
 ter, & generosè jugum detrectas.

CAPUT XIII.

Morbi sapientibus etiam optandi

ANANDER. De morbis aliquid
 eram subiecturus. Sed ut video,
 frustra. Quæ namque mentem obfir-
 mant adversum servitutem, & tor-
 menta multò acerbiora, quis non in-
 telligat omnem morborum vim retun-
 dere? ANICETUS. Sic habet. Cùm
 tamen paucos tormenta, morbi uni-
 versos attingant, & plerisque constan-
 tiam non leviter labefactent, subjun-
 gam alia, non quæ censeam validiora,
 sed

sed hominum infirmitati fortasse magis consentanea.

§. I.

Tam ex lege natura sunt morbi, quam ipsa mors : quam illi præsentiant : magno nostro bono.

A NICETUS. Primum omnium, conditionis tuæ meminisse te decet ; hominem esse, atque adeò humani nihil à te alienum : & quàm mortalem, tam morbis esse obnoxium ; morbos quippè veluti quamdam ad mortem viam natura constituit. Quoties igitur adversâ tentaris valetudine, mortis propinquantis toties comonefieri credito. Parvum istud arbitraris ? Philosophiam mortis esse meditationem volebat Plato. Laudatus est S. Joannes Eleemosynarius, quòd de sepulchro perficiendo moneri se mandâisset, quò suæ mortalitatis admoneretur. Mortis enim memoriâ hominem à peccatis revocari quis nesciat ? Cùm ergo morbus ingruit, subit animum mox cogitatio de peccatis, quæ fuerint perpetrata, detestandis, animique dolore expiandis ; tum de vitâ correctiorem in statum reducendâ. Num infrequens est, majorem esse post morbos sancti-

tatem

tatem morum, quàm corporum sanitatem? Vternò ille torperet insanò, qui, quem offendit judicem, placare minimè studeret, quando pronam in verbera jam dexteram sentit. Sed torpeat sanè: vel invitus ut plurimum cogetur.

§. 2.

Peccandi facultatem tollunt morbi, vel imminuunt.

ANICETUS. Nónne vires ad peccandum morbi plerumque tollunt? Quis alterius jugulo ferrum intentet, vicini thoro fruatur insidias, divitis arcam effringat, aliáve ejuscemodi designet facinora, quem morbi acerbitas membrorum omnium, ac tantùm non mentis fecerit impotentem? Non immeritò sanè felicem prædicavero necessitatem, quæ tantum avertit malum. Sed age, faciamus non omnem tolli peccandi facultatem: imminuit certè, ac enervat morbus. Nam si validissimum hostis nostri præsidium in carne nostrâ positum est (quandoquidem *caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem*) quis nesciat magnum victoriæ momentum in eo positum esse, ut carnis vires atte-
ran-

rantur ? Hæc causa cælites omnes ,
quamdiu mortales in terris egerunt ,
armavit in corpora sua ; bellumque
denuntiârunt atrocissimum , & gesserunt
fortissimè , certi de victoriâ , si corpus
debellâssent. Quæ verò inedia ,
flagra , vigiliæ , vestes cilicinæ , cæteræ-
que corporis afflictationes æquè corpus
atterent , ac febris aliqua paulò vehe-
mentior ? Adde afflictationes illas esse
arbitrii tui ; quod semper suspectum
sit , oportet , propter suavem illam
corporis , & animi communionem. At
Dei voluntate , imperiòque morbus
immittitur ; qui nec ignorare potest ,
quâ parte , quòve telo petendus sit ho-
stis ; nec minùs amat , protegítque for-
titer spiritum ; quàm carnem odit , &
acriter persequitur.

§. 3.

*Ad rectè agendum vim morbi conferunt
ex certâ Dei voluntate.*

ANANDER. Addidisses & illud , ne
quid reticeres ; ægroto homini re-
ctè facta plerumque prohiberi , æquè ac
turpia. Quid egregium aggrediatur ,
cui vix liceat vivere ? Hunc morbi vis
avocat à rei familiaris curâ , illum ab
educatione liberorum , alium ab ad-
mini-

ministracione reip. Is clareret in scholis, si faveret sanitas; alter è pulpito mirabiles in multitudine motus ad virtutem ciceret: iste patriæ sortem in fago navaret operam. Levia tu isthæc putas à morbis incommoda? ANICETUS. Quæris, Anander, quod attingere nostrum non sit. A tripode futura non equidem didici. Quanti sæpissimè magnorum virorum conatus, & consilia in fumum, ne dicam, in authoris perniciem abierunt; quibus forsitan salutis fuisset ægrotare? Rectâ, securâque viâ aberrare non potest, quicumque Numinis providentiæ ducendum se permittit. Quæro ego, quod ignorare non potes. Quem studiis tuis scopum præfigis? Tène? vel mortalium quempiam? an DEUM? Video; alium à DEO dicere pueret. Bene habet. Ita hominem decet Christianum. Verum age: si tua DEO vis dicata, si vis & grata; quid potissimum arbitraris? Istudne, cujus tibi cæcutienti, & ignaro homini venit in mentem? an certè, quod in æterno Divinæ mentis senatu decretum est? Ridiculus ille profectò famulus esset, qui multis jactabundus profiteretur promptissimum se ad omne heri sui obsequium; at si fortè cer-

tò heri mandatò juberetur equos curare, ad boves ipse pro suâ libidine curreret, affirmans id esse magis è re sui domini. Te, tuâque DEO devovisti: qui hoc unum à te modò, nec aliud requirit obsequium, quàm animi æquitatem, & fortitudinem in perferendis, ac superandis morbi molestiis. Illam unicam exhibe: & DEI tui certissimam voluntatem numeris omnibus absolvisti. Quid tibi nescio quod domesticæ, publicæque rei fingis incrementum? Quæ tu mihi somnia de prospero litterarum, armorumve progressu proponis, ad Divini nominis amplificationem plurimùm factura? Ista quis à te requirit? Quid sunt, nisi capitis somniantis deliria; quæ vel supra vires sint, vel numquam eventura, vel si evenient, interitum tibi creatura? Deo te parenti optimo sine, qui neque nisi tuo bono quidquam pro suâ sapientiâ decernet, neque faciet pro suâ pietate.

§. 4.

Exemplis probo.

Quod probavi argumentis, exemplis commonstrabo. Mirati sunt olim principem Apostolorum toti orbis pro-

prodigiis edendis admirabilem, relinquere Petronillam filiam suam diutina paralyfi affectam: rogâruntque, ut, quam externis vel umbrâ solâ tam liberaliter opem ferebat, eandem ne filiæ negaret. At ille clariore divinitus luce persusus, id è re illius esse negavit. Ne tamen, inquit, illam sanari non posse suspicemini; Age Petronilla mea, lectum desere, discumbentibusque ministra. Cœna quippè erat. Surrexit illa viribus integris, ministravit, & mensis remotis, jubente parente rediit ad lectum, simul & infirmitatem. Sed ubi cum ætate firmius virtuti robur accrevit, tum denique sanitati integræ restituta, novum obsequii genus Deo suo cœpit impendere. Clarius etiam est, quod Cantuariæ ad S. Thomæ sepulchrum DEUS prodigium edidit. Adierat quispiam ad S. Martyris sepulchrum sanitatis recuperandæ desiderio. Voti compos, secum dubitare cœpit, salutine suæ conduceret ea sanitas. Ad sospitatorum ergo suum redit, denuoque supplex rogat, nil aliud daret, quàm quod faceret ad animæ salutem. Rogârat: impetrâsse quis dubitet? Ab integrâ sanitate mox in pristinam relapsus est in-

infirmi-
tatem. Quid de Lidvina vir-
gine illâ admirabili dices ? Audebis
affirmare ad tantam illam vitæ sancti-
tatem fuisse perventuram, si numquam
ægotâset ? Sanctitati porro si morbus
occasionem dedit, aut illam quodam-
modo progenuit, non illum arbitra-
beris omni valetudine optabiliorem ?
Ignatium Loyolam si nullum lecto vul-
nus affixisset, sacras, quas perlegit, hi-
storias nec digitò voluisset attingere.
Si non perlegisset, neque militiam re-
liquisset : in militiâ denique nec ad
illam morum sanctimoniam adspirâs-
set, nec cogitâset, aliquando de So-
cietate JESU condendâ. Nimirum in
morbis non minùs quàm in sanitate
Numinis elucet beneficentia.

§. 5.

De mutilationibus idem affirmo.

Sentio : novam hîc instrues aciem,
nisi antevertero. Cæcitatem, sur-
ditatem, aliâque facultatum natura-
lium, aut membrorum vel vitia, vel
mutilationem oppones ; adstruésque
violari naturam. Omne feres pun-
ctum, si Gratiam dixeris ; quæ nimi-
rum unica DEUM admirabili fœdere,
amorisque vinculo nobiscum jungit :
&

& illam perdidisse, omne bonum perdidisse est. Violari verò naturam aded non malum est, ut magnopere etiam quandoque sit optandum; quandoquidem pro sui corruptione DEO nonnumquam adversetur. Quæ causa Christum impulit, ut diceret: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est unum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* (a) Capis DEI docentis mentem? Ecce si ab oculo, si à pede, manûque tibi periculum est, inquit, abscinde, erue. Quàm durum istam in se carnificinam exercere! An non multò levius, si natura, casusve, aut cujusquam malevolentia tui partem aliquam sustulerit, animi retinere æquitatem? Quippè nî factum esset, tuâ id exequi manu jubebaris. Eò solutus imperiò, solutus es insuper anxîâ illâ curâ, vigilantîâque, quâ debuisses in id incumbere, ut ne qua peccato pateret in animam janua. Heu! quàm multi

(a) *Matthæi 18.*

multi sensibus mortem quotidie hauriunt ! Manu, pede, membrisque aliis, quàm multi mortem sibi conciscunt æternam ! Et gemis tu, si pereundi occasio tibi sublata est ? Verum, & rectè faciendi sublata est : inquires. Ego verò illam tolli numquam posse contendò. Quàm acceptum Numini fore donarium arbitraris, si tuam istam mutilationem, quamquam non tuâ factam voluntate, tuâ tamen illi dicaveris voluntate, consecrârisque ? Præterea quam DEO deferres obsequentiam, si corpore esses integer, illam ipsam modò quid vetat deferre ? Dic, quo potes ardore animi : Si mille oculi, manus essent mihi mille, omnes nomini tuo, DEUS meus, vellem dicatas : malimque interire millies, quàm oculo vel unico, unicâve manu te leviter offendere. Dic istud, Anander : & mihi crede, magnum feres sinè periculo è re non tuâ præmium.

§. 6.

Prodromi denique æternæ felicitatis morbi sunt.

Addo pro coronide, morbos esse miseris mortalibus, quod tempestate jactatis sunt Helenæ fratres. Quem-

admodum hi secuturam proximè serenitatem præfagiunt, ita malorum omnium finem morbi. Dic, age: si molestissimo diu clausus carcere, malè materiatur parietem rimas agere, minarique ruinam animadverteres, non gauderes fugæ, liberatiquè tuæ viam aperiri? Annis sensim, malisque, ac denique morbis fatiscit corporis moles: gaude: libertas animi proxima est: suis mox vinculis evolabit in patriam. Quid contrà gaudes revalescente nonnihil sanitate; & non aliter quàm subsidente vi mali respiras? Vin' scire, quid istud fiet? Est ex ipsis portus faucibus referri in altum Aquilonibus exasperatum; ubi post novas procellas, & turbines in Scyllam fortassis, aut Charybdim abripiaris; ad saxa fortassis latentia, fortassis ad Syrtes allisus naufragium facias. Atque ut meliora ominemur: è mediis fluctibus in portum novis laboribus erit denuo remis, velisque contendendum. E morbo, inquam, convalescere nihil aliud est, quàm reparatis ruinis firmiore claudi carcere, novisque compedibus constringi. Est, ab ipsâ, quam propemodum manu contingebas, metâ revocari ad carceres. Est hostem duro conflictu

fluctu prostratum surgere, reparatisque viribus certamen instaurare. Optare potes convalescentiam, si ista judicas esse optanda. ANANDER. In altum ipse tu referri videris, Anicete, quem jam portum subire credebam. Recedis, inquam, à metâ: prostratisque morbis, novum ipse hostem lacescis, dum felicitatem ostentas ab imminente morte, quam debuisses amoliri quàm longissimè. ANICETUS. Sciebam illum tibi superesse retiarium, quo non minùs disputationem hanc nostram, quàm homines universos, opinareris involvendam. Subsisce, dum congregior, & retia sic dissolvo, ut in morte libertatem, imò vitam invenias.

CAPUT XIV.

Postremò nec ab ipsâ mortis falce vulnus metue.

ANANDER. Rem omnium opinione difficilem aggredieris: eoque magis, quòd sapientissimi quique cum principe suo Stagyritâ reclamant. Ait enim hic: *Omniùm rerum nihil morte terribilius, nihil acerbius.* (a) Vitam quippè tollit, cæterorum bonorum prin-

cipium, ac veluti basim. Quod enim mihi sit bonum, si vita non sit? Et *vita ipsa* (inquit idem Aristoteles) *etiamsi nullum aliud bonum consequatur, per se tamen amatur, optatur, expetitur.* (a) Omnes ergò contrà mortem oderunt, averfantur, fugiunt, etiam animantes ipsæ brutæ.

§. I.

Mors à natura rebus omnibus conditis lex data est.

ANICETUS. Sic est: cœco naturæ quodam impetu ferimur ad nostram incolumitatem. At qui ratione, potissimâ nostri portione gloriamur, ejus magis nos addecet sequi ducatum. Ipsa verò debere nos mortalitatis nostræ meminisse commonet. Illam homini DEUS, illam animantibus omnibus, illam universis rebus conditis imposuit necessitatem; ut quemadmodum cœperunt aliquando, sic olim intereant. Si quam DEUS vitam ceu depositum tibi credidit, eandem, quando lubet, reposcit, quid adeò naturæ mirum, aut insolens? Nam (b) *quo primum die nuntiatum tibi est natum esse filium*, (inquit Basilii) *si quis te rogasset:*

(a) L. I. Reth. c. 6. (b) Basil. Homil. 5.

set: Id, quod tibi natum est, cujusmodi censes esse, aut quale? quid tu tandem respondisses? Aliudne aliquid, quàm quia homo est, quod natum est. Quod si homo, utique mortalis. Quid igitur insolens, aut mirabile, si, qui mortalis erat, mortuus est? Solem hunc, ut oritur, & idem occidit, non perspicis? Lunam non vides augescere primum, dein deliquiò deficere? Quin terram ipsam contueris nunc progerminantem, mox veluti marcore flaccescentem? Quid eorum, quæ circa nos sunt, solidè consistit? Quid uspiam est, quod immotam sortiatur, & immutabilem naturam? Suspice cælum, ac despice terram: neutrum perenniter duraturum est. Ait enim Dominus: Cælum, & terra transibunt: Et cælo sidera sident, & collabentur: Sol tenebrescet, Luna non dabit lumen suum. Quid ergo admirabile videri debet, si nos, qui portio qualiscumque sumus mundi, in eorum partem venimus, quæ propria sunt, & congenita mundo? Quotquot ad hanc ætatem ab orbe condito vixerunt, aut vivunt, eximène quemquam ab hac lege, vel eximet aliquando diadema regium, imperatorium paludamentum, fasces consulares, victoriarum claritas, opum magnitudo, amicorum potentia, de-

votio clientum, sapientia, robur animi. corporisve, aut etiam vitæ sanctitas? Nec aliam dabo rationem, quàm quòd fuerint naturâ mortales. Quid ergo mortem naturæ fingis adversantem?

§. 2.

Bonorum usum mors non tollit.

ANANDER. Non istud temere facio. Naturæ quid consentaneum magis, quàm boni prosecutio? Id enim antea definivimus esse, quod sui gratiâ omnes expetunt. Expetimus ergo, & totâ animi contentione, quod bonum esse persuasum habemus, persequimur. Et quando laborum fructus metere destinamus, mortis ipsi falce demetimur. **ANICETUS.** Haud satis scio, ex tuâne, Anander, an vulgi mente loquaris: adeò parum hærent, quæ objicis. Primùm omnium; quod tuæ tu messi tempus adscribis? Quippè quàm certa mors est, tam incertam esse scimus illius horam. (a)

*Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastinae
summæ*

Tempora Dii superi?

Non

(a) Horat. l. 4. Oda 7.

Non injuriâ Tullius nonnullis, nescio quæ sibi somnia fingentibus succenset. Pellantur istæ ineptiæ pœnè aniles, (inquit) ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? Naturæne? At ea quidem dedit usuram vitæ, tamquam pecuniæ, nullâ præstitutâ die. Quid igitur est, quod querare, si repetit, cum vult? Eâ enim conditione acceperas. (a) Vis aliter? Omne tempus est mortis. Ita contendit Seneca, (b) Quotidie morimur: quotidie enim demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cum crescimus, vitæ decrescit. Infantiam amisimus, deinde pueritiam, deinde adolescentiam: usque ad hesternum quidquid transiit temporis, perit. Hunc ipsum, quem agimus, diem cum morte dividimus. Quemadmodum clepsydram non extremum stillidium exhaurit; sed quidquid ante defluxit: sic ultima hora, quâ esse definimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. Omni ergo metendum horâ, si laboribus frui animus. Sed quæ sunt illa, quæ demetere statuis bona? Honores, opinor, amicitias, opes, voluptates, & his similia, quæ mihi prius non esse bona concessisti. Quomodo igitur illis carere jam malum est? aliud ur-

geo. Tibi hoc dolet, quòd illis frui morte prohibearis. Cur non potiùs, quòd tuâ cupiditate prohibearis? Ecce persequendis bonis illis jam annos quadraginta vixisti, aut veriùs perdidisti: partis quippè numquam contentus, novis semper parandis inhiâsti; neque explêsti, cupiditatem, explebísque numquam, si vel alios quadraginta annos vixeris: & de te verum canet poetâ, quod de hydrope.

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Justior sanè Theophrasti querela, quàm illa tua fuisset; qui moriens accusâsse naturam dicitur, quod cervis, & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset: hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset. Quærebatur igitur se tum, cùm aliquid videre cœpisset, extingui. Honestô nimirum sciendi desiderio tenebatur: cui tamen etiam per mortem fieri fatîs, mox dicam. Si de rectè factis, virtutibusque (quæ verè bona esse probavimus) tibi sermo fuit: ne dubites: omni vitâ uberrimus tibi fructus erit ipsa conscientia; qui nec ipsâ morte marcescat: efflorescet potiùs in immortalitatem, quæ summâ cùm felicitate conjuncta, in

in mercedem non nisi virtuti parata est. Ut omnibus potius votis expetendam ex eo mortem esse facile videas, quàm vel leviter timendam.

§. 3.

Tollit mors omnia mala.

Quid ? quòd malis te mors liberabit innumeris ? Multis hoc ignoratum, non illepidè probatur apologò. Canebat, ut solet, cygnus, morti proximus. Obstupuit, quæ adstabat, ciconia ; quæsiitque, quæ res illo tempore faceret, ut cantare, & gaudere liberet. Bona spes, inquit ille, vitæ melioris, animo mihi præfagiente futuram felicitatem, in quam ex hac vitâ migrare me intelligo. Non intelligebat ciconia : interrogavitque denuo, quæ esset illa felicitas ? Tum cygnus : Parvane tibi videtur illa, quòd neque victus quærendi sollicitudine, neque insidiarum metu afficiar deinceps, aut excrucior ? Eadem tecum, Anander, reputa : vide, quæcumque vitæ huius appellas mala ; & revera (quando ita lubet) esse faciamus : quàm tristè, miserumque est, sævissimis tot undique malorum obsideri catervis, quorum vel metus quotidie plùs sexcen-

ties exanimet? Beatam ergo prædica mortem, quæ te illis omnibus, & sui ipsius metu liberabit. Nam ubi denique venerit, nec mortem metues, nec optabis: (inquit Petrarcha:) nec præterea dolebis, nec corporis, animique defectibus subjacebis; nec rerum tædiis, aut morbis, aut senio, aut hominum dolis, aut fortune varietate lassaberis: quæ si mala sunt, mali finis utique bonus est. Tu paulò antè de his omnibus querebaris, nunc de eorundem fine conquereris: vide, ne sis iniquus, qui unam rem simul doleas esse, & finiri. (a) Senecam Petrarcha secutus est: secundum cuius mentem, (b) mors omnium dolorum & solutio est, & finis: ultra quam mala nostra non exeunt. Hæc servitutem invitò Dominò remittit: hæc captivorum catenas levat: hæc è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat. Levia censebis illa, quòd mala nolim esse. Sed audi, quæ etiam fortissimo timenda esse nemo negat, nisi qui salvus esse non vult. Ita monet invictus athleta Cyprianus. (c) Quid aliud in mundo, quàm pugna adversus diabolum quotidie geritur? quàm adversus jacula ejus, & tela conflictationibus assiduis dimicatur? Cum avaritiâ

nobis, cum impudiciâ, cum irâ, cum ambitione congressio est, cum carnalibus vitiis, cum illecebris secularibus assidua, & jugis, & molesta luctatio est. Quid, inquam? delectat hîc tot inter undique vulnera moram facere? Nam certè ut victor hostem prosterneas; supra tamen hominis vires, & felicitatem est, semper ut feras vulnus, numquam accipias. Ideoque clamabat Apostolus: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Num tu Apostolo fortior in tolerandis laboribus, num cautior in depellendis periculis, num felicior in declinandis vulneribus, num firmioribus è cœlo tectus armis, ut tibi tutum sit adversus tantam hostium sævitiam in arenâ certando consistere? Nimia est illa tui fiducia; nimia malorum illorum ignoratio, aut etiam neglectus, quæ mortalem circumfistunt, nec umquam relinquent, nisi morte finiantur.

§. 4.

Inducit mors in ultimam, & æternam felicitatem.

AT quanta sunt, quæ morte nobis obtingunt bona? Clarè perspiciebat idem Apostolus, ut malorum atrocitatem, quæ morte terminantur, ita

bonorum exuberantiam, in quam mors
 viam aperit. *Desiderium habens dissol-
 vi*, (ajebat) & *esse cum Christo*. (a)
 Ne mihi, nescio quas, vitæ hujus illece-
 brasingere; ne mortis incute terrorem;
 nec flocci facienda sunt illa omnia, præ
 unius Christi mei desiderio, & amore.
Desidero dissolvi catenis deliciarum,
 quibus me mundus illigavit, quibus
 sibi me corpus adstrictum detinet, qui-
 bus intelligentiæ retunditur acies, qui-
 bus cœlo, Divinisque voluntas abstra-
 hitur, quibus vitæ hujus amor in ser-
 vitutem redegit, quibus in me tyranni-
 dem metus mortis exercet. His om-
 nibus desidero *dissolvi*: quo sinceram
 affecuto mihi libertatem detur *esse cum
 Christo*. Quocum enim felicius? *Chri-
 stus nobis viam vitæ aperit*; (inquit Cy-
 prianus:) *hic ad paradysum reduces fa-
 cit, hic ad cœlorum regna perducit: cum
 ipso semper vivemus, facti per ipsum filii
 Dei: cum ipso exultabimus semper, ipsius
 cruore reparati. Erimus Christiani cum
 Christo gloriosi, de Deo Patre beati, de per-
 petuâ voluptate lætantes*. (b) Ex quo, ju-
 re Bernardus exclamat. (c) *O civitas
 cœlestis, mansio serena, patria fertilis, &
 ampla, totum continens, quod delectat;*

po-

(a) 1. Philipp. (b) De prem. patr. cæl. (c) Ibid.

populus sine murmure, incolæ quieti, homines nullam indigentiam habent. Quàm gloriosa dicta sunt de te civitas Dei? Sicut letantium omnium habitatio est in te, omnes letantur in letitiâ, & exultatione; omnes delectantur de Deo, cujus aspectus pulcher, facies decora, eloquium dulce. Delectabilis est ad videndum, suavis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Quæ ut magna sint, verò certè minora sunt. Nam ut fatetur Augustinus; (a) facilius possumus dicere; quid non sit in vitâ illâ eternâ, quàm quid ibi sit. Non est ibi mors, non est ibi luctus, non est ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames, nulla sitis, nullus æstus, nulla corruptio, nulla indigentia, nulla molestia, nulla tristitia. Ecce diximus quid ibi non sit. Quid autem ibi sit, vis nosse? Hæc nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Malè fanè homo, in hac vitâ quid boni habes, quod illis conferas? in morte quid mali, cujus metu à tantâ felicitate consequenda deterrearis? Non vanum illud est, & puerile terculamentum? Audi Bernardum; & finio. (b) Quæ nos angit vesania, vitiorum sitire absinthium, bujus

M 7

mun-

(a) Aug. 3. de Symb. c. 11. (b) Bern. ibidem.

mundi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominium: & non magis convolare ad sanctorum felicitatem, ad angelorum societatem, ad solemnitatem supernæ lætitiæ, ut possimus intrare in potentias Domini, & videre superabundantes divitias bonitatis ejus? Non exulemus jure, & cum Paulo insultamus? Absorpta est mors in victoriâ. Ubi est mors victoriâ tua? Ubi est mors stimulus tuus? DEO autem gratias, qui dedit nobis victoriâ per Dominum JESUM Christum. (a)

CAPUT XV.

Disputationis totius conclusio.

ANICETUS. Dabis aliquando manus, Anander? An ultra mortem aliud movebis? **A**NANDER. Ultra mortem nihil esse video, quod in hanc arenam descendat. Ipsam verò mortem ita debellâsse visus es, ut si quæ alia animum ita fugerint, ut in aciem producere non meminerim, nihilominus unâ cum morte prostrata censeam. Qui enim malum mors non fuerit, quod aliud esse malum possit, quod semper morte levius natura ducet, & à morte reme-

remedium habebit? ANICETUS. Hoc ergo gradu consiste : & quæstionem tacitus tecum revolve , pro quâ enodandâ disputationem hanc instituimus : *Ladi Neminem , nisi à seipso.* Mortem ecce fateris non esse malum : ergo neque morbos malis accensendos esse contendes. Consensisti præterea neque exilium , neque vincula , neque tormenta , neque servitutem , neque judiciorum iniquitatem in malis esse reponenda. Ab ingratitude præterea , perfidiâve , ab invidiâ , ab odio , tuique contemptu nihil esse timendum vidisti. Charorum funera , fortunam adversam , rei familiaris everfionem , atque adeò & patriæ vastitatem malum non esse confessus es. Quid istorum igitur , aliorumve ejuscemodi , te lædere potest , aut miserum facere ? Beatum potius reddent , cum vel virtutis tuæ testimonia sint , vel ad virtutem , gloriâque gradus , & certum incrementum. Eam quippè Numinis esse mentem ostendimus , quoties in insontes ea immittere constituit. At longè alia mens est hominibus , à quibus patimur , inquiet aliquis : sævo , hostilique animo perniciem machinantur. Quid ipsi porro meditentur , parum interest , si de Dei
con-

consilio certi sumus. Venenis nocendi vim indidit natura; quod ex eo malum ægrotis, quando contraria sic contrariis ars temperavit, ut medicamentum salutare factum sit?

A solâ turpitudine, & peccato timendum est. Unicum id homini malum est. Malum heu! exitiale, plurimisque nihilominus ignoratum, aut certè neglectum. Fortunarum aliquid, vel famæ sustulit æmulus, vulnus inflixit, aut quid aliud? insanis ecce clamoribus, & querelis aër completur; omnia fûsque deque diceres everfa: nihil satis sit ad ultionem; reconciliationis mentionem quisquis inferet, injuriæ factæ particeps habendus est; de animi impotentiâ, & perturbatione, quâ gravissimè DEUS plerumque fuerit offensus, filetur; justam esse, contenditur: qui animi suadeat æquitatem, tamquam homo nihili contemnitur: qui de peccato commoverit, homo importunè austerus rejicitur, exploditur muliebri timiditate ridendus: cùm tamen unicum horri debeat esse peccatum, omnique studio fugiendum sit; quia unicum est, & omne malum, quod totam animæ tollit omninò felicitatem, & in ultimum calamitatum omnium

ba-

barathrum demergit. Non ea est infania, ibi dolere, ubi nullum est malum; ibi sine sensu torpere, ubi certus est interitus? Non infania est, ibi mortem timere, ubi vita est securissima: ibi vitam complecti, ubi mors est tristissima? Non infania est, illum odisse, malevolentiaque persequi, qui non modò mali nihil inferre potuit, sed virtuti, gloriaeque materiam præbuit uberrimam; illum amore, benevolentiaque complecti suavissimè, qui, quod esse debuit salutis, in exitium vertit? Non infania est, inquam, vel maxima, cum tibi pectus cujuscunque alterius telò sit impenetrabile, propriò illud ferrò, manùque propriâ fodicare, & ima rimari viscera? In caput tuum universi conspirent mortales, cum illis unà conjurent inferi: &, quem undequaque colligere poterunt, in te furem, ac rabiem effundant; tu si in gradu constiteris, si tuis te armis texeris, nullum tibi unquam infligent malum; tuâ numquam te felicitate spoliabunt. At ubi semel peccato vel unico tuum nudaveris latus; actum est, transverberaberis; in medium cor ferrum recipies: mortem, inquam, recipies; & mortem æternam. *Tanta peccato*

vis est : tanta perversitas ! Corrigo me, Anander : nulla peccato ipsi vis, nulla perversitas est, si nolueris. Clariùs eloquor. Peccatum omninò nullum est, sinè voluntatis tuæ secreto. Vis peccatum, ac decernis ? Periiisti : de cœlo, de sincerâ animi felicitate præcipitem te detrahis, & in teterrimum demergis exitium. Peccatum non vis, & totâ voluntate repugnas ? Salva res est : mali nihil esse tibi potest, quia peccatum non est, quod solùm est malum. Malum itaque nullum est, nisi quod tuâ voluntate malum est : & si pateris, tuâ voluntate pateris. Non ergo tyrannum incusaveris, non licτόrem, non inimicum, non prædonem, aut sicarium, non ipsos inferos : non nisi tuâ voluntate, hoc est, à teipso læderis, quotiescúmque læderis.

ANANDER. Infaniam hominis deplorandam, Anicete ! Videntes, volentes præcipitamus in interitum. Sed ô Numinis benignitatem numquam fatis prædicandam ! Cervicibus nostris omne malum non viribus, non ferro, non opibus, non amicorum potentiâ, non clientum multitudine, non petitis ex ultimo orbe remediis, sed voluntate nostra bonus DEUS depellit. Verè sum.

summum est malum, (delicias quamquam mundus suas affundat) ab amantissimi Patris tantâ bonitate vel minimum deflectere. Summum contrâ bonum est, quamquam inter atrocissimos etiam inferorum ipsorum cruciatus, eidem æternæ bonitati mentem arctissimô charitatis vinculô devinctam adhærere. Da hoc ergo Maxime Deus, Pater Optime ; da, ut fluentem pronius in deteriora voluntatem ita sistam, ut ipsa sibi (cùm alius nemo possit) malum, quod certè unicum est, & summum, non accersat. Da (nam supra vires est, si tuo destituar auxilio) ut Divinæ voluntati tuæ (quæ prima mihi beatitas est) meam sic attemperem, ut potius, quàm à tuâ vel latum unguem discedam, omnem tormentorum omnium lubens perpetiar atrocitatem. Da denique, (ne vivam ingratulus) perpetua bonitatis tuæ fax è cœlo menti meæ sic affulgeat, ut clarè perspiciam, ingenuèque fatear, mihi quidquid evenerit boni, tuô totum id evenisse beneficiô : quodcumque verò contigerit malum, unius meæ voluntatis perversitate contigisse. Ita voveo : ita sentio. Hanc tibi debeo palmam, Anicete ; aut potius, quam principio

284 *Lædi Neminem, nisi à seipſo.*

cipio pollicitus ſum, civicam. ANI-
GETUS. Illam DEUS in cœlis repo-
nat: & tibi, cæterisque, quotquot
hanc aliquando diſputationem ani-
mus legere fuerit, lucem menti, robúr-
que pergat immittere, quibus peccati
turpitude, & malitia cognoſcatur, totâ-
que fugiatur animi contentione: quæ-
cumque verò adverſa (ut vocant)
contigerint, ea perferantur animi for-
titudine, quæ promiſſam legitime
certantibus coronam me-
reatur.

O. A. M. D. G.

INDEX.

CAPITUM ELENCHUS.

LIBER PRIMUS.

- C**aput I. *Ingressus in disputationem.* pag. I.
- Cap. II. *Lædi est Malo affici. Malum non esse, ajo, quod vulgus appellat.* 4
- Caput III. *Definitio Malum: & in Morale partior, ac naturale.* 8
- S. 1. *Morale est omnino ingens: sed nisi à voluntate nostrâ non est.* 9
- S. 2. *Naturæ Malum quid sit.* II
- Caput IV. *Malum esse homini pernego, quod Naturæ dicitur: & evinco tribus Rationibus. Prima esto petita ex ultimo hominis Fine, ac Bono.* 13
- Caput V. *Ab hac Sententiâ abhorruerunt, imò illam stabilierunt prisca philosophiæ decreta.* 19
- S. 1. *Veteres quamquam à Christo alienos censeo audiendos; & suum illis non leve momentum addico,* 20
- S. 2. *Summum hominis Bonum esse virtutem plurimi philosophorum, & optimè Statuerunt.* 23

Capitulum Elenchus.

S. 3. Ex ea sententia confecerunt non esse,
quæ vulgus Bona opinatur. 27

S. 4. Neque censenda, quæ passim Mala
habentur. 30

Caput VI. Idem Sancti Patres, & nihil
frequentius docent, aut fortius tuentur. 33.

S. 1. Vanam ajunt Patres, quam homines
felicitatem adstruunt. 34

S. 2. Quæ Mala vulgus appellat, esse Patres
insitiantur. 37

Caput VII. Certum item est, ac indubita-
tum pro illâ sententiâ Dei ipsius testi-
monium. 39

Caput VIII. Demus licet, Mala esse, quæ
jam confutati: hanc tamen secundam
accipe rationem, quâ videas, si cum
atrocissimis illa Malis contuleris, quæ
Peccatum invehit, & Mala nihilomi-
nus pergis appellare, te non sapere. 43

Caput IX. Ex eo Peccati gravitatem do-
ceo, quod acerbissimo Deus odio perse-
quitur. 49

S. 1. Ejus enim naturæ Peccatum adver-
satur. Ibidem.

S. 2. Severissimè Lucifer unius peccati reus
punitur. 52

S. 3. Peccans item Adamus, & cum eo
posteritas omnis. 55

S. 4.

Capitulum Elenchus.

§. 4. Odii Divini magnitudinem vides & diluvio.	58
§. 5. Ejusdem acerbitem Pentapolitae senserunt.	63
§. 6. Sentient aeternum Inferi.	65
§. 7. Atrocissima pro alieno crimine Christus ipse sensit.	70
Caput X. Idem aliter demonstro. Immania homini Mala peccatum creat.	75
§. 1. Multis hominem, & immensis Bonis spoliatur.	77
§. 2. Gravissima infert damna.	86
§. 3. Etiam peccati venialis mala sunt maxima.	91
Caput XI. Solum ergo time Peccatum, & fuge.	94
§. 1. Fecere Sancti omnes.	95
§. 2. Manifestius Martyres.	97
Caput XII. Non modo non sunt, quae dicuntur Mala: sed (quae tertia mea Ratio est) Bonis etiam esse accensenda contendo.	101
§. 1. Felicitatem Christus illis adscribit.	102
§. 2. Purgantium flammarum vice noxae expiant.	104
§. 3. Peccatis avertunt.	105
§. 4. Caelum promerentur.	107
§. 5. Per illa Christus praevit.	111
Caput XIII. Ex antecedentibus omnibus	con-

confice, ab alio ladi te numquam posse.

114

Caput XIV. Relinquitur itaque verum
id esse: Ladi te à teipso, quicumque le-
deris.

120

LIBER SECUNDUS.

PRæfatio. 125

Caput I. Publicæ calamitates, si sapi-
non te lādunt. 127

S. 1. Alienæ ferè sunt. Ibid.

S. 2. Non sunt eæ, quæ dicuntur, calamita-
tes. 133

S. 3. Imò bona sunt. 137

Caput II. Neque paupertatem malam re-
ctè appellaveris. 141

S. 1. Dives est, non qui multa habet, sed
qui nihil cupit. Ibidem.

S. 2. Natura paucis contenta. 146

S. 3. Paupertas fidem explorat amicorum.
149

S. 4. Secura est, & extra pericula. 151

S. 5. Ad virtutem sectandam expedita. 153

Cap. III. Nec fortuna potest lādere nisi co-
lentem. 158

S. 1. Nullam illi fidem habe. 159

S. 2. Teneri non potest fortuna. 163

S. 3. Adversa tutior est, quàm secunda. 165

Caput IV. Non nisi molliorem animum
lādunt carorum funera. 168

S. 1.

Capitulum Elnchus.

S. 1. Mortales erant, inter quos coaluit amicitia.	169
S. 2. Qui obiit, puta abiisse; aut praevisse.	171
S. 3. Puta abiisse ad Bona.	172
S. 4. A mortuo majora, quàm vivo speranda sunt.	174
S. 5. In Deo spes tuas colloca.	176
S. 6. Illud à Deo.	178
Cap. V. Nullum à contemptu vulnus time.	179
S. 1. Si peccasti, meritus es: bono tuo contemneris.	181
S. 2. Citra culpam, sed verè si contemneris, tangi te ne putes.	183
S. 3. Immeritò contemneris? Ne moveare: nihil fit.	187
S. 4. Imò juvat ad virtutem, & palmam contemptus.	193
Caput VI. Malam ne dixeris invidiam, Boni quippè testimonium est.	194
Caput VII. Neque ab ingratitudine, vel perfidià Malum feres.	179
S. 1. Virtuti, vel gloriæ nihil detrahent.	200
S. 2. Suos ipsæ dolos aperiunt.	202
S. 3. Deum tibi scopum esse præfigendum docent.	205
Caput VIII. Ne accusationes, ne damnationes ipsas timeto.	207
N	S. I.

Capitulum Elenchus.

- S. 1. Si nocens es, pro meritò patere. 208
S. 2. Accusaris innocens? Hoc meliùs, quàm
in triviis apud plebeculam traduci. 210
S. 3. Litem protrahi ne querere: eo clare-
scit magis innocentia. 211
S. 4. Si damnaris, non eo nocens fis. Non
ignorat Deus, Christo te socium habe.
214
Cap. IX. Nec ullo malo te exilium afficiet.
215
S. 1. Spontè exulare potes. 216
S. 2. Omnis terra patria est. 217
S. 3. Ibi patria, ubi virtuti locus. 220
S. 4. Imò nulla toto mundo patria. 223
Cap. X. A carcere lædi te posse nego. 224
S. 1. Exiguum spatium corpori sat is est.
Ibidem.
S. 2. Vinculis animus teneri non potest. 227
S. 3. Tenetur tamen corpus infelicitissimo
carcere. 229
S. 4. Longè infelicitissimus est, peccatum &
prava consuetudo. 233
Cap. XI. Neque justus est tormentis metus.
236
S. 1. Mercedis in cælo spe contemnenda sunt.
Ibidem.
S. 2. Martyres illustri exemplo contempse-
runt. 240
S. 3. Par est ratio insonantibus quibusq;. 243
Cap. XII. Servitutem malum non esse sta-
tuo. 244

Capitulum Elenchus.

- §. 1. Servos quippè natura nos genuit. 245
§. 2. Jure gentium, ac rectâ ratione servi-
mus. 247
§. 3. Sponte, nec sine gloriâ nonnulli ser-
vierunt. 250
§. 4. Nulla virtuti servitus est. 251
§. 5. Omnis est à peccato. 254
Cap. XIII. Morbi sapientibus etiam optan-
di sunt. 256
§. 1. Tam ex lege naturæ morbi sunt, quàm
ipsa mors, quàm illi prænuntiant: ma-
gno nostro bono. 257
§. 2. Peccandi facultatem tollunt: certè
imminuunt. 258
§. 3. Ad rectè agendum vim conferunt ex
certâ Dei voluntate. 259
§. 4. Exemplis probo. 261
§. 5. De mutilationibus idem affirmo. 263
§. 6. Æternæ denique felicitatis prodromi
sunt morbi. 265
Cap. XIV. Postremò nec ab ipsa mortis fal-
ce vulnus metue. 267
§. 1. Mors à natura rebus omnibus condita
lex data est. 268
§. 2. Bonorum usum non tollit. 270
§. 3. Tollit omnia mala. 273
§. 4. In ultimam, & æternam felicitatem
inducit.
Cap. XV. Totus disputat. conclusio 278

